

13. møde i forskningsudvalget: fredag, d. 5. marts 2019, kl. 13.00 – 15.30
Sted: D120

REFERAT

Deltagere: Claus Holm, Morten Nissen, Ning de Coninck-Smith, Henrik Vase Frandsen, Ditte Winther-Lindquist, Katja Brøgger, Dorte Kousholt, Cathrine Hasse, Uffe Jankvist, Janne Hedegaard Hansen, Karen Valentin, Lars Qvortrup, Henrik Nitschke

Afbud: Lars Emmerik Damgaard Knudsen, Ulrik Brandi, Laura Gilliam (syg)

Dato: 9. maj 2019
Ref: HN

Side 1/4

Godkendt referat

1. Godkendelse af dagsorden. V./CH

Ad 1:
Dagsorden blev godkendt.

2. Referat fra sidste møde er godkendt pr. e-mail.

Bilag: Godkendt referat fra 12. møde i forskningsudvalget.

3. Velkommen til Dorte Kousholt, ny programleder for Engage pr. 1/3 2019. V./CH

Ad 3:
CH bød velkommen til Dorte Kousholt og også Katja Brøgger, der er leder af det helt nye forskningsprogram for Policy Futures. Afdelingerne for Uddannelsesvidenskab og Pædagogisk Psykologi skal vælge nye afdelingsrepræsentanter, da Ditte W-L og Katja tidligere havde disse roller i forskningsudvalget.

4. Drøftelse af Forskningsledelse og støtte på DPU: Udfordringer og løsningsforslag. V./CH

Ad 4:
CH orienterede om heldags-institutledelsesseminar om nye indsatsområder på forskningsområdet. Fem indsatsområder blev identificeret (omdelt på slide):
1) Større kendskab og bedre kontakter til bevillingsgivere
2) Anerkendende forskningsledelse for alle
3) Forskningsstøtte, herunder reviewpanelets arbejde
4) Kapacitetsstyring af forskningsprojekter (projektlivsvurdering), herunder afdelingsledernes mulige involvering i forskningsarbejdet (primært måske post award-arbejdet)
5) Overblik over og prioritering af hjemtagning i relation til øvrige aktiviteter/opgaver, herunder mulighed for bedre allokering af VIP-ressourcer i afdelingerne.

Der vil i nærmeste fremtid blive inviteret til heldagsseminar for institutledelsen og forskningsprogrammet, hvor bl.a. disse emner vil blive diskuteret.

5. **Drøftelse af forskningsledelse og forskningsudvalgets rådgivning. Herunder orientering om den afsluttede midtvejsevalueringen af forskningsprogrammerne.** V./CH, Morten Nissen, Cathrine Hasse

Bilag: 1) Skriftligt oplæg fra Forskningsprogrammet ReforM 2) Mail til forskningsudvalget fra Cathrine Hasse

Ad 5:

Morten Nissen (MN) redegjorde kort for indholdet i det bilag, der er fremsendt til udvalget. CH kommenterede, at skellet mellem elite og bund var sat meget hårdt op i det fremsendte. DPU er pr. definition en eliteinstitution, der stiller krav til medarbejderne på en række præstationsparametre. Institutledere interesserer sig naturligt for økonomi og budgetter, herunder også for forskningsinteressante penge, dvs. midler der muliggør interessant forskning med større volumen og gerne højere kvalitet. Derfor interessen for penge.

Medlemmer af udvalget havde følgende kommentarer:

- Der er behov for en diskussion af, hvad ledelse er i en forskningssammenhæng: bliver vi ledet, hvordan og skal vi det?
- Vi er elite, men der kan godt opleves en differentiering, en forskellighed i forhold til påskønnelse. Også vigtigt at se på, hvem der aktive med at udføre hjemtagne projekter, og hvorfor billedet er, som det er?
- De nuværende programmer skal være tværdisciplinære. Ikke al forskning kan være tværdisciplinær, og der bør ydes samme hjælp samme hjælp til alle typer forskning og ansøgninger.
- Det er vigtigere at diskutere, hvordan vi støtter udviklingen af gode forskningsmiljøer end strategisk at drøfte, hvilke områder der bør nyde fremme. Vejen til academic citizenship er at skabe gode miljøer. FU bør diskutere, hvordan vi kommer til at kende hinanden bedre på tværs af miljøer, herunder også miljøerne på Arts generelt. Der er ligeledes stor efterspørgsel efter miljø blandt de ph.d.-studerende. Hvordan løser vi det?
- Der er risiko for metaltræthed i forhold til ansøgningsskrivning; kan også fejlslagne ansøgninger anerkendes med fx timer eller nedsat krav om publicering?
- Inden udmeldingen om udpegning af ny viceinstituteder for forskning, burde Forskningsudvalget (FU) være inddraget i diskussioner af, hvilken indhold der skal være i stillingen samt hvilken rolle FU fremover skal have? Ændrer FU-kommissoriet sig nu, hvor der er en vice-instituteder? Det kunne have været diskuteret, hvilke behov forskerne har, som ikke er blevet opfyldt hidtil, inden der blev 'svaret' med en viceinstituteder.
- Viceinstituteder bliver også leder af nationalt Center for Skoleforskning (NCS). Betyder det, at NCS nu prioriteres højere end forskningsprogrammerne?
- NCS er baseret på et kommissorium (mixed method og i et ligeværdigt samarbejde med VIA). Er det et problem med to kasketter, når NCS er koblet op på VIA?

CH svarede:

Afdelingslederne var i princippet ikke begrænset til kun at beskæftige sig med uddannelsessiden, men reelt har deres fokus i de første år været på uddannelse. Med det nye fokus på forskning skal det ændres. Flere udfordringer skal adresseres fremover:

- Er det organiseringsformerne, der er problemet, eller er det en individualiseret kultur, der lægger hindringer i vejen i forhold til at understøtte skabelsen af gode forskningsmiljøer?
- Ca. 30-40 VIP har været aktive (hoved)ansøgere gennem de senere år, den gruppe skal udvides, hvordan gør vi det?
- Viceinstituteder (VI) skal arbejde tæt sammen med CH, derfor har CH selv udpeget viceinstitutederen. VI's opgave bliver bl.a. at repræsentere DPU udadtil over for fonde, kommuner og andre interessenter. Derudover skal forskningsdagsordenen styrkes i det daglige af en, der kan tale forskningens sag i institutledelsen og deltage i møder i forskningsudvalget.
- VI kan bidrage til intern match-making i forhold til fx større ansøgninger og udbud fra UVM og agere ambassadør i forhold til andre miljøer, generelt.
- LQ går af som NCS-leder til juni, og med ny leder forankres NCS stærkere i institutledelsen. NCS er vigtigt for rektor og bestyrelsen, fordi det indgår i AU's Rammeaftale med UFM. Der vil blive arbejdet på at yderligere at styrke samarbejdsrelationerne med alle professionshøjskolerne.
- CH træder ikke ud af FU, når VI indtræder, men fortsætter som formand for udvalget.
- CH har ikke på noget tidspunkt koblet ny VI sammen med, at det skulle lede til en desavouering af FU. På næste møde i FU vil der være et punkt om VI's rolle.

6. Drøftelse af rapporten "Undersøgelse af forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse på Aarhus Universitet". V./CH

Bilag:

- 1) Rapporten fra VIVE
- 2) Pressemeddelelse fra rektor og formændene for Akademisk Råd samt fællestillidsrepræsentanten på AU

Ad 6:

NCS og HN rapporterede fra diskussion om emnet i Akademisk Råd, hvor der var opbakning til AU-ledelsens initiativer.

Medlemmer af udvalget havde følgende kommentarer:

- Det er et stort problem med det internt pres fra andre forskere, som rapporten omtaler. Det er lige så stort problem som pres fra eksterne aktører. Mange afstår fra myndighedsbetjening eller publicering i bredere kredse, fordi de frygter voldsom kritik, som man er magtesløs.
- Med de private fondes stadig mere aktive rolle, er der behov for at give fondene modspil, selv om der sagtens kan være tale om frugtbare samarbejdsrelationer. Fondene blander sig, og der mangler overvejelser over, hvordan vi håndterer det. Magtforholdet i samarbejdet er

uklart, og det er svært at pege på, hvor forskerne kan gå hen med problemet.

- Der er behov for en begrebsafklaring af, hvad AU forstår ved forskningsfrihed.
- Det er svært at diskutere de reelle faglige uenigheder, der findes internt. Presset fra interne kommer på ubehagelige måder, der ofte nærmer sig det injurierende, der ikke inviterer til dialog. Hvordan skaber vi en forsknings-offentlighed om den giftige tone i debatten?

CH svarede, at vi må lave et landkort over fondenes måde at agere på ud fra de erfaringer, vi har. Vi må tage diskussions-tonen op igen i FU, men der er ingen præcis plan for, hvordan pt.

7. Meddelelser/orientering:

a) Status for processen vedrørende 'Nye forskningsdagsordener'. V./CH

Ad a) Der har været afholdt møder mellem prodekanerne på Arts og BSS. Det er ikke lykkedes at identificere sammenfaldende interesser, der godtgør, at dekanerne skal kontakte fonde i forhold til muligheden for at sikre finansiering til større tvær-fakultær satsning

b) Forskningsstyrelsens nye initiativ til 2-3 "Pionercentre" til 200-450 mio. kr.

Bilag: Forskningsstyrelsen Pionercentre

Ad b) Ingen kommentarer.

c) DPU er i et konsortium med Epinion, CUDiM og Trygfondens Børneforskningscenter/BSS blevet prækvalificeret til at afgive tilbud under alle tre delaftaler under UVM-Rammeaftalen. Rammeaftalen løber i 3-4 år.

Ad c) Kommentar: Det er vigtigt at drøfte DPU's beredskab, så vi kan indgå i samarbejdet med den hastighed og styrke, der kræves. Der blev spurgt til, hvad interessen er for DPU? Medlemmer af FU anførte, at der er gode muligheder for interessant forskning, samt at det er politisk vigtigt, at DPU deltager i rådgivningen af UVM, dels fordi DPU på mange områder har det bedste vidensgrundlag i DK, dels fordi det styrker DPU's legitimitet.

8. Eventuelt

a) Det blev stillet forslag til dagsordenpunkt på næste møde om, hvad der sker med forskningsprogrammerne, når VIP har frihed til at skifte program? Kan man gå på strandhugst i andre programmer efter medlemmer?

b) Debatten om 'tonen' videreføres i Institutforum.

c) Til sommer afholdes et møde med Springer Verlag om muligheder for at publicere bøger (monografier og antologier).

Bilag - Pkt. 5 - 1) Skriftligt oplæg fra Forskningsprogrammet Reform Forskningsledelse af alle

Vi ønsker fra motivationsprogrammet at sætte på dagsordenen, hvordan vi som forskningsledelse kan arbejde systematisk på at skabe velfungerende forskningsmiljøer for alle forskere på instituttet. Det gør vi, fordi vi oplever, at instituttets nuværende forskningsledelse er en ledelse, som (måske ureflekteret, og i høj grad tilskyndet af rammer og topledelse) snarere end samarbejdsforhold etablerer interne konkurrenceforhold og graduerer os i top, mellem og bund, og som (i den ramme) næsten udelukkende prioriterer top og bund (muligvis med håb om trickle down / up). Dette fokus medfører, at nogle af alle de ressourcer og den viden, forskerne på instituttet skaber, risikerer at blive overset, ikke komme i spil og ikke få de bedst mulige betingelser.

Der fokuseres på "toppen": Det er dels selvfølgelig hele den excellence-retorik, som præger feltet politisk-ideologisk. Men dels også konkrete prioriteringer, policy tiltag, dagsordenspunkter, nyhedsbreve, strategiske satsninger m.v., som i store træk handler om ting som

- ERC - og fx heri specielt de meget få, der kommer til interviews
- EU Horizon etc.
- Priser, udmærkelser m.v.
- FKK og andre fonde (de, der søger her, er allerede det mindretal, der mest med på den givne præmis. Og blandt dem modtager ca. 7% hver gang en belønning, mens de sidste 93% fra råd og fonde får en feedback, som bedst kan betegnes som et kraftigt signal om ikke-anerkendelse).
- Tidsbegrænsede MSO professorater, som producerer en potentiel konkurrencesituation om det faste professorat, og i øvrigt sjældent bruges strategisk til andet end at markere 'top'.
- Vi behøver næppe her gentage de strukturelle problemer, det har affødt at indføre programmer som 'satsninger', der samtidig skal danne miljøer og organisatoriske entiteter

Der fokuseres på "bunden": Forskningstilsynet. De aktuelle procedurer er med rette blevet kritiseret for at individualisere, at isolere problemer fra almindelige fora og ledelsesorganer (afdelinger, MUS m.v.) og (derfor også) virke stressfremkaldende - ikke kun for de udpegede, men for alle. Prioriteringen af "bunden" er ikke så stolt udbasuneret som "toppen", men den fylder alligevel i ledelsesdiskursen.

Selvfølgelig skal vi støtte op om også "eliten", og selvfølgelig skal vi tage vare på dem, der ikke fungerer godt. Men prioriteringen er skævvredet. Selv de dele af HR-litteraturen, som uden videre accepterer en sådan graduering af præstationer i A, B og C-hold, advarer imod alene at fokusere på de få i A og C-holdet - når B-holdet er de fleste, dem der mest tegner organisationen, og dem der udfører det meste af organisationens arbejde. Og den mere tænksomme HR-litteratur peger på problemerne med at graduere præstationer endimensionelt (i A, B og C-hold), navnlig i vidensorganisationer.

Forskningsledelse er særlig derved, at **alle** forskere, uanset aktuelt gældende interne succeskriterier, udfører et arbejde, som er "i front" og har brug for anerkendelse. At "disse" (~ at underkende) et flertal af

medarbejderne i en forskningsorganisation er ledelsesmæssigt selvmord - uanset om det er intenderet eller ej.

Men det handler selvfølgelig ikke bare om at lederne skal huske at rose medarbejderne indimellem. Det er mere strukturelle forhold, vi må se på.

Den aktuelle forskningsledelse skaber uhensigtsmæssige trickle down og trickle up effekter – og de ledelsesopgaver, som angår at støtte op om de fleste forskeres arbejde, forsømmes. Den etablerer konkurrence på bekostning af at understøtte forskningsmiljøer og fællesskaber. Fokus på excellence hhv. dem der ikke præsterer tilstrækkeligt, skaber både en oplevelse af potentiel utilstrækkelighed hos midterfeltet af forskere, og et 'alle mod alle'. Der er rigeligt med den type motivation i forvejen i akademien.

Det er vores opgave som forskningsledelse at arbejde mod den tendens og for at skabe et miljø, hvor vi kan samarbejde og hvor vi kan anerkende den indsats, som ikke nødvendigvis er 'vinderens', men den som vi yder som de 'enere' vi alle er. Også fordi hvis vi opererer i konkurrencetermer med nogle få vindere, bliver der mange tabere. I stedet for at der er mange forskere med interessante indsigter og vigtige bidrag.

At skabe satsninger og excellence skaber samtidig noget, der ikke satses på og noget der ikke er excellent. Og det flertal af forskere, som er i denne ikke-prioriterede gruppe kan så enten organisere sig selv i enheder eller i projekter ud af huset, de kan blive glemt, eller de kan blive fanget i forskningstilsynet. Det betyder, at mange føler sig alene, nogle endda marginaliserede, og at vi som institut mister mange potentielle ressourcer og synergieffekter.

Det, vi ønsker at sætte på dagsordenen, er derfor hvordan vi kan arbejde systematisk på at skabe velfungerende forskningsmiljøer for alle forskere på instituttet. Vores første bud er, at det stærke fokus på præstation tones lidt ned til fordel for fokus på sagen, på forskningen, på den interessante viden, vi skaber og er sammen om (så skal præstationerne nok komme). Dernæst, at vi bl.a. gennem diskussioner af konkrete eksempler udvikler vores forståelse af, hvad forskningsmiljøer er på DPU, og hvordan de kan understøttes og udvikles - i al deres diversitet.

Endelig: Det er oplagt, at denne problematik også hænger sammen med DPUs forskningspolitiske strategi. Den aktuelle strategi beskriver næsten kun formelle målsætninger – så at sige en kvantitativ bestemmelse af kvalitet – og det bliver derfor uklart for medarbejderne, om der er en skjult indholdsmæssig strategi, en forskningsmæssig identitet for DPU, som ledelsen alligevel efterstræber, fx når der rekrutteres / forfremmes, udvælges Velux interesse-tilkendegivelser m.v. Mange savner en offentlighed, hvor DPUs strategiske placering i forskningslandskabet bliver diskuteret, i en prekær, men nødvendig balance mellem tydelig ledelse og værdsættelse af pluralitet. Den problemstilling må vi tage fat i på længere sigt.

Men første omgang foreslår vi, at vi fokuserer på udvikling af den ledelsesopgave (på flere niveauer), som angår understøttelse af forskningsmiljøer for alle DPU's forskere. Vi har ikke nogen svar parat, men vi mener at det er vigtigt, at vi får taget fat på en proces hvor vi sammen udvikler spørgsmål og svar.

Morten Nissen

På vegne af programmet *Motivation mellem pædagogik, ledelse og selvledelse / Reform*

Bilag - Pkt. 5 - 2) Mail til forskningsudvalget fra Cathrine Hasse

Fra: [Cathrine Hasse](#)
Til: [Henrik Nitschke](#)
Cc: [Claus Holm](#); [Ditte Alexandra Winther-Lindqvist](#); [Dorte Kousholt](#); [Henrik Vase Frandsen](#); [Janne Hedegaard Hansen](#); [Karen Valentin](#); [Katja Brøgger](#); [Lars Emmerik Damgaard Knudsen](#); [Lars Qvortrup](#); [Laura Gilliam](#); [Morten Nissen](#); [Ning de Coninck-Smith](#); [Uffe Thomas Jankvist](#); [Ulrik Brandt](#)
Emne: Re: Sender: Udkast til dagsorden 13 møde i forskningsudvalget 5. marts 2019
Dato: 13. februar 2019 09:21:20

Kære alle

Vi er nogle stykker fra forskningsudvalget der spiste frokost sammen og talte om forrige møde og har nu et forslag til et punkt på dagsordenen, der evt kan kobles med Mortens punkt eller skal stå for sig. Her er brevet.

Kære Forskningsudvalg

Vi vil gerne have tilføjet et punkt på dagsordenen om proceduren omkring udpegning af viceinstitleder for forskningen og udpegning af programmer.

Vi synes det er ret problematisk, at der sker en sådan udpegning af en viceinstitleder, uden at forskningsudvalget har været inddraget. Ikke i selve personspørgsmålet, men mere i de strategiske overvejelser omkring forskningsledelse, som udpegningen er udtryk for. Herunder viceinstitlederens opgaver og beføjelser. Vi er bekymrede over, om det viser, at forskningsudvalget er sat på et sidespor. Udvalget skal jo være rådgivende og ikke besluttende. Men det er ikke en god ledelse, som slet ikke rådfører sig med og lader sig informere af forskningsudvalget. Dertil kommer at vi er bekymrede over at den nye viceinstitleder har hele to kasketter og tilsyneladende også er leder af et forskningscenter (det er en-institleder-kan-naturligvis-ikke-også-være-afdelingsleder problematikken). Er der et problematisk sammenfald? Endelig forlyder det at der er opstået to nye programmer uden at følge de procedurer vi øvrige programledere har måttet følge. Er det korrekt? Og er der ændret på reglerne for udpegning af programmer og programledere uden at forskningsudvalget har været inddraget? Her burde forskningsudvalget ligeledes være inddraget.

Greeting from my iPad
Cathrine

On 6 Feb 2019, at 12.33, Henrik Nitschke <hni@edu.au.dk> wrote:

Kære alle
Vedlagt udkast til næste møde i forskningsudvalget, der finder sted d. 5. marts, kl. 13.00-15.30.

Forslag til dagsordenen kan sendes til mig senest d. 1. marts.

Jeg gør opmærksom på, at VIVE-rapporten om forskningsfrihed på AU er meget omfattende og tidskrævende, hvis man vil ned i detaljerne. Ikke alle bilag er klar til udsendelse endnu, men de kommer i en senere mail.

Hilsen
henrik

<Udkast til dagsorden 13 møde i forskningsudvalget 5. marts 2019.docx>

<Dagsordenspunkt om ledelse af alle_ReforM.pdf>

<Undersøgelse af forskningsfrihed Aarhus Universitet.pdf>

<Forskningsfrihed_pressemeddelelse_AU.pdf>

<Forskningsstyrelsen Pionercentre.pdf>

Bilag - Pkt. 6 - 1) Rapporten fra VIVE

Fortrolig indtil offentliggørelse den 19.
december 2018

Rapport

Undersøgelse af forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse på Aarhus Universitet

Niels Ejersbo, Kira Solveig Larsen, Niels Matti Søndergaard, Rasmus Højbjerg Jacobsen, Emil Thranholm og Tobias Sønderby Jørgensen

*Undersøgelse af forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse på Aarhus
Universitet*

© VIVE og forfatterne, 2018

e-ISBN: 978-87-7119-583-5

Forsidefoto: Lars Degnbol

Projekt: 301158

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Rektor, de akademiske råd samt fællestillidsrepræsentanten ved Aarhus Universitet har bedt Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) undersøge, om forskere på Aarhus Universitet føler sig pressede til at ændre, udskyde offentliggørelse eller undlade at offentliggøre forskningsresultater.

Forskningsfriheden udgør en hjørnesten i universiteternes virke, og det er afgørende for deres legitimitet, at der ikke kan sættes spørgsmålstejn ved forskningens uafhængighed og forskernes integritet. De forskningsresultater, som fremkommer, må ikke være påvirket af usaglige hensyn eller pres fra interne eller eksterne aktører. Forskningsfrihed omfatter mange forskellige elementer. I denne undersøgelse sættes der fokus på, hvorvidt forskere oplever et pres i relation til offentliggørelse af forskningsresultater.

Undersøgelsen har følgende formål:

1. At afdække, hvorvidt forskere ved Aarhus Universitet presses til at ændre, tilbageholde eller undlade at publicere forskningsresultater, samt identificere, i hvilken kontekst dette måtte forekomme. Ydermere skal det undersøges, om dette eventuelle pres kommer fra eksterne interesser eller internt fra ledelse eller andre medarbejdere.
2. At skabe grundlag for justeringer af arbejdsgange, organisationsstrukturer og -kulturer.
3. At der i undersøgelsen tages højde for de særlige omstændigheder, som omgiver myndighedsrådgivning/betjening.

Undersøgelsen omfatter en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige fuldtidsansatte forskere og ph.d.-studerende på Aarhus Universitet. Derudover er der gennemført 30 fortrolige, kvalitative interview med forskere, der har oplevet pres i forhold til at ændre, udskyde offentliggørelse eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater. Endelig er der lavet kvalitative interview med 10 institutledere. Forskere og institutledere til de kvalitative interview er udvalgt, således at der er sikret spredning på tværs af fakulteter, fagområder, stillingskategori, alder og køn. Dataindsamlingen er gennemført i perioden august-oktober 2018.

Tak til alle, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen og stillet sig til rådighed for kvalitative interview. Også en tak til styregruppen ved Aarhus Universitet for et godt samarbejde.

Vibeke Normann Andersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Styring og Ledelse

2018

Indhold

Sammenfatning	5
1 Undersøgelse af forskningsfrihed	10
1.1 Indledning	10
1.2 Begrebet forskningsfrihed – og hvordan er det afgrænset?	10
1.3 Undersøgelsens formål og design	12
1.4 Dataindsamling	14
1.5 Rapportens struktur	16
2 Omfang og baggrund for pres.....	18
2.1 Pres i forhold til offentliggørelse	18
2.2 Hvor kommer presset fra, og i hvilken finansieringssammenhæng?.....	26
2.3 Konsekvenser af pres	29
2.4 Forskerkolleger, der har været udsat for pres	30
2.5 Ph.d.-studerende og pres	32
3 Særlige forhold vedrørende myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed (IDV).....	35
3.1 Deltagelse i myndighedsbetjening og IDV	35
3.2 Myndighedsbetjening, IDV og pres på forskningsfriheden	36
3.3 Pragmatiske og idealistiske tilgange til myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed.....	37
3.4 Hvor kommer presset fra i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV?	38
3.5 Hvordan fungerer samarbejdet i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV?	40
3.6 Myndighedsbetjening og IDV og 'subjektiv følsomhed' over for pres.....	42
4 Hvordan håndterer Aarhus Universitet problematikken omkring offentliggørelse?	43
4.1 Hvordan ser forskere generelt på Aarhus Universitets indsats for at beskytte forskningsfriheden?.....	43
4.2 Håndtering og forebyggelse af problemer med forskningsfriheden.....	46
4.3 Opmærksomhedspunkter i det fremadrettede arbejde.....	47
Litteratur	49
Bilag 1 Regressionsanalyser	50
Bilag 2 Bilagstabeller.....	54
Bilag 3 Metodeafsnit.....	57
Bilag 4 Spørgeskema	63
Bilag 5 Interviewguides	75
Bilag 6 Tabelrapport.....	79

Sammenfatning

Denne sammenfatning redegør for hovedresultaterne af en undersøgelse af, om forskere på Aarhus Universitet oplever pres i forhold til offentliggørelse af resultater. Forskningsfrihed er en grundlæggende forudsætning for et universitets virke, og Aarhus Universitet har ifølge lovgivningen og med underskrivelsen af de europæiske universiteters Magna Charta forpligtet sig til at forsvare og sikre denne. Samtidig er universiteternes rolle i stadig forandring, og der er stærkere forventninger til universiteterne fra det politiske system og private virksomheder i dag end fx for 50 år siden. Universiteterne er ifølge universitetsloven forpligtet til at samarbejde med det omgivende samfund og bidrage til vækst, velfærd og udvikling i samfundet.

Konflikter omkring forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse

Undersøgelsen viser, at forskere på Aarhus Universitet oplever konflikter omkring forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse. 7 % af de forskere, der har deltaget i undersøgelsen, har inden for de seneste 5 år oplevet pres for at ændre forskningsresultater, 10 % har oplevet pres for udskyde offentliggørelse af forskningsresultater, mens 5 % har oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater. I alt har 16 % af de forskere, der har deltaget i undersøgelsen, oplevet mindst en af disse tre former for pres. Det betyder samtidig, at 84 % ikke har oplevet pres. Det kvalitative materiale viser, at pres nogle gange vedrører sager, der ligger inden for en gråzone af, hvad der er en legitim og saglig diskussion om videnskabeligt arbejde, og egentligt pres, der ikke skyldes videnskabelig uenighed, faktuelle fejl og mangler eller andre legitime grunde. Presset kan både komme fra eksterne aktører eller internt fra ledelse eller andre medarbejdere.

Undersøgelsen viser derudover, at nogle grupper af forskere er særligt udsatte for at opleve pres. Det drejer sig om forskere, der deltager i myndighedsbetjening og/eller indtægtsdækket virksomhed (IDV), fx for ministerier, kommuner, private virksomheder eller interesseorganisationer, som har signifikant større sandsynlighed for at opleve pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening og/eller IDV. Derudover har forskere fra Science and Technology større sandsynlighed for at have oplevet pres end andre forskere, selv når der kontrolleres for andre faktorer. Til gengæld er der en række andre faktorer, som ikke har betydning, fx stillingskategori, herunder forskellen mellem midlertidigt ansatte forskere (adjunkt, post doc) og fast ansatte forskere (lektorer og professorer), køn og forskerens 'subjektive følsomhed' over for pres¹.

Men undersøgelsen viser samtidig, at der forekommer pres i forhold til offentliggørelse på tværs af alle fire fakulteter og i forhold til alle typer af forskningsopgaver og finansieringsformer. Det er på ingen måde begrænset til forskere, der arbejder med myndighedsbetjening og/eller IDV eller forskere fra Science and Technology. Hvor 21 % af de forskere, der har deltaget i undersøgelsen på Science and Technology har oplevet pres, gælder det 18 % på Arts, 12 % på Health og 12 % på Aarhus Business and Social Science (BSS).

Pres fra eksterne aktører

De fleste forskere i undersøgelsen har umiddelbart en positiv holdning til samarbejde med eksterne aktører. Samarbejdet kan give nye muligheder for at forske, fx gennem adgang til finansiering, data, udstyr eller ressourcer af anden art. Samtidig er der også mange forskere, der er motiverede af at se resultaterne af deres forskning i anvendelse, hvad enten det er i private virksomheder eller i politikudformning. Det er samtidig vigtigt at understrege, at langt hovedparten af de forskere, der har

¹ Forskerens alder har heller ingen betydning, men resultaterne indikerer, at forskere, der har fået deres ph.d. inden for de seneste 5 år, har en større sandsynlighed for at opleve pres for at ændre resultater.

deltaget i undersøgelsen, hverken selv har oplevet pres i forhold til offentliggørelse (84 %) eller har hørt om kolleger, der er blevet presset (76 %).

Men når forskere opnår resultater, der er ubekvemme for eksterne aktører, opstår der i nogle tilfælde konflikter, hvor disse aktører prøver at presse forskeren til at ikke offentliggøre, ændre eller udskyde offentliggørelsen af sine resultater. I materialet er der identificeret nogle typiske konflikter, nemlig:

- Konflikter om offentliggørelse, der udspringer af dataadgang, hvor forskeren via et samarbejde med en ekstern aktør har fået mulighed for indsamle eller anvende allerede indsamlede data
- Konflikter i forhold til myndighedsbetjening og IDV for offentlige organisationer, hvor forskeren købes til at levere forskning, rådgivning eller andre ydelser
- Konflikter i forhold til resultater, der er ubekvemme i forhold til eksterne aktørers interesser, uden at disse leverer data eller foretager en fuld finansiering af forskningen.

Presset kan antage mange former fra intimidering af forskeren, trusler om konsekvenser for fremtidigt samarbejde, forhaling af processer, påvirkning af miljøet omkring forskeren gennem kontakt til ledelsen på universitetet eller forsøg på at påvirke forskerens ry og anseelse hos kollegerne.

Særligt om pres i relation til myndighedsbetjening og IDV

Som nævnt har forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, en større sandsynlighed for at opleve pres i forhold til offentliggørelse end forskere, der ikke gør det. Således har 25 % og 23 % af forskerne i undersøgelsen, der deltager i henholdsvis myndighedsbetjening og IDV, oplevet mindst en af de tre former for pres. Den tilsvarende andel for de forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV, er 11 %.

På trods af dette peger resultaterne også på et paradoksalt forhold. På den ene side er størstedelen af forskerne i undersøgelsen, der arbejder med myndighedsbetjening, helt enige eller enige i, at der er en god dialog mellem myndigheden og forskeren (73 %). På den anden side er 22 % helt enige eller enige i, at myndighedsbetjening ofte resulterer i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres (tallene for IDV svarer hertil). Det tyder på, at forskernes erfaringer med myndighedsbetjening og IDV generelt er positive, men peger også på, at konflikter i forhold til offentliggørelse er noget, der kan opstå i samarbejdet, og at muligheden for det skal tages alvorligt.

Undersøgelsen viser, at forskere, der arbejder med myndighedsbetjening og IDV, generelt er mindre 'subjektivt følsomme' over for pres end andre forskere. Derudover skelner vi i undersøgelsen mellem to typiske tilgange til problematikken: en pragmatisk og en idealistisk. Forskere med en pragmatisk tilgang lægger vægt på dialogen med rekvirenten for at kunne levere en ydelse, der er relevant, og på, at det er væsentligt at have forståelse for andre aktørers behov og interesser for at kunne agere klogt i forhold til dem. Samfundsrelevansen af forskningen vægtes højt. Forskere med en idealistisk tilgang har derimod mere fokus på, hvordan dialogen med eksterne parter kan hæmme forskningsfriheden. Forskning, der er meget tæt på politiske processer eller økonomiske interesser, opleves som steder, hvor forskningsfriheden kan blive presset negativt. For forskere med denne tilgang er der en fare for, at man gennem samarbejde med myndigheder og/eller virksomheder gradvist koloniseres af de værdier, der præger det politiske eller økonomiske system, frem for dem der kendetegner forskningssystemet.

Pres fra ledelse og andre kolleger på universitetet

Som nævnt ovenfor kan presset i forhold til offentliggørelse også komme indefra. 36 % af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet pres for at ændre resultater, peger på, at presset kom fra ledelseslaget på universitetet, fx institutleder eller centerleder, mens 17 % peger på, at presset kom fra kolleger.

I forhold til pres fra aktører, som er interne for Aarhus Universitet, er der bl.a. identificeret følgende former for konflikter:

- Konflikter, der vedrører andre forskeres, forskergruppers eller universitetets relationer til eksterne samarbejdspartnere, hvor den enkelte forskers resultater kan komme på tværs i forhold til andre forskeres og ledelsen på universitetets arbejde med at opbygge relationer til eksterne aktører, fx i forhold til finansiering
- Konflikter, der vedrører positioner i et forskningsfelt, hvor resultaterne af et studie ikke harmonerer med den måde, som en forsker med mere senioritet opfatter et fagområde på, eller resultater, som vedkommende har opbygget sin videnskabelige anseelse omkring.

En del af det interne pres i forhold til offentliggørelse beskrives også som spill-over fra konflikter, der vedrører eksternt pres, hvor eksterne aktører forsøger at påvirke ved at kontakte andre på universitetet end den forsker, de ønsker at presse. En række forskere beskriver også, at det er væsentligt at fokusere på, at forskningsfrihed er bredere end spørgsmålet om offentliggørelse, men også omfatter finansiering og andre forhold.

Konsekvenser af pres

Pres i forbindelse med offentliggørelse af resultater betyder ikke nødvendigvis, at forskeren gør det, der ønskes af ham eller hende, og ændrer, tilbageholder eller udskyder offentliggørelsen af resultater. Undersøgelsen viser, at forskeren i nogle tilfælde holder fast i sit ønske om at offentliggøre resultaterne uændret uden nævneværdige konsekvenser. I andre sager går forskeren derimod på kompromis i forhold til, om det er videnskabeligt mest hensigtsmæssigt. Det kan være, at resultater offentliggøres senere, eller at der sker en hel eller delvis ændring af (del-)resultater.

Det er de færreste forskere i undersøgelsen (14 %), der beskriver, at oplevelsen af pres betyder, at de ikke vil samarbejde med eksterne aktører igen. Derimod beskriver forskerne, at de fremover vil være mere opmærksomme på de potentielle konflikter, der kan opstå i forbindelse med forskningsfrihed. 61 % af de forskere i undersøgelsen, der har oplevet pres, vil være opmærksomme på, hvem de samarbejder med, og 60 % vil være opmærksomme på indholdet i de forskningskontrakter, de indgår.

44 % af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet pres, beskriver til gengæld, at presset påvirkede dem personligt. Det går igen i de kvalitative interview, hvor en række forskere beskriver, at det kan have en pris at gå op imod magtfulde aktører internt eller eksternt. Det kan være en voldsom og ubehagelig oplevelse og have eftervirkninger i form af manglende motivation eller stress.

Mange virksomme initiativer på Aarhus Universitet allerede – men der kan gøres mere

I interviewene er en del af de initiativer, der allerede findes på Aarhus Universitet, beskrevet som virkningsfulde til at beskytte forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse. For eksempel fremhæves den juridiske bistand, som Technology Transfer Office (TTO) tilbyder i forbindelse med kontraktindgåelse, som positiv. På nogle fakulteter findes der kurser i Responsible Conduct of Research, hvor der er fokus på ansvarlig forskningspraksis, som interviewpersonerne vurderer, er velegnede i forhold til at uddanne ph.d.-studerende og unge forskere i samarbejdet med eksterne aktører midt

i krydspresset mellem at skulle publicere, hente midler hjem, have en karriere kørende og levere ordentlig forskning. Blandt de forskere og ledere, som har arbejdet med myndighedsbetjening på de tidligere sektorforskningsinstitutter, inden de blev fusioneret med Aarhus Universitet, fremhæver en del udviklingen siden 2007 som generelt god for forskningsfriheden, selvom nogle mener, at der fortsat er nogen uklarhed om de tidligere sektorforskningsinstitutters rolle. Af nyere tiltag fremhæves 7 dages-fristen i rammeaftalen mellem Aarhus Universitet og Miljø- og Fødevareministeriet 2018-2021 ofte som positiv².

Et af problemerne med disse tiltag er, at de ikke er udbredt over hele universitet (fx kurser i Responsible Conduct of Research), eller at de enkelte forskere, der presses i forhold til offentliggørelse, ikke kender til dem som muligheder for at få rådgivning i forbindelse med kontrakter af TTO.

Undersøgelsen viser nemlig også, at de forskere, der oplever pres i forbindelse med offentliggørelse, har en anden holdning end forskere, der ikke har oplevet pres. 66 % af forskerne i undersøgelsen vurderer generelt, at 'Aarhus Universitet i tilstrækkelig grad sikrer min forskningsfrihed'. Over for dette står resultatet, at 21 % af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet pres, er helt enige eller enige i udsagnet: 'Presset viste, at universitetet bakker op om deres ansatte' (og 30 % er helt uenige eller uenige).

Et tilknyttet problem synes at være, at der kun sker en ringe involvering af ledelsesniveauet i sager om forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse. De kvalitative interview med institutledere efterlader fx det klare indtryk, at institutlederne tager sager om pres på forskningsfriheden seriøst. De samme interview viser dog også, at de kun i meget få tilfælde inddrages i sager om forskningsfrihed. Det bekræftes også af interviewene med forskere, hvoraf det fremgår, at de medarbejdere, som har oplevet pres, står forholdsvis alene. Det er meget få, der bruger deres institutleder eller nærmeste leder eller henviser til støtte centralt fra universitetet. De bruger typisk andre i deres netværk som støtte i forhold til håndtering af det oplevede pres. Der er fx få institutter, som har klare retningslinjer lokalt til håndtering af sager om pres på forskningsfrihed,

Interne sager om pres på forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse fremhæves som særligt vanskelige at håndtere. Her peges på betydningen af at opbygge en kultur med fokus på ansvarlig videnskabelighed, fx gennem kurser i Responsible Conduct of Research og af betydningen af ledelsesmæssige signaler om, at forskningsfrihed bliver prioriteret. Ombudsmandsordning eller andre tiltag fremhæves også af nogle.

Spørgeskemaundersøgelsens repræsentativitet

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en populationsundersøgelse og udsendt til 4.379 forskere på Aarhus Universitet. Af disse har 34 % valgt at besvare undersøgelsen (36 %, hvis ph.d.-studerende ikke medtages). Vores analyser af bortfaldet viser, at begge køn og alle aldersgrupper, fakulteter og stillingsgrupper er repræsenteret blandt besvarelsene, men også at der er en overvægt af nogle grupper, når vi sammenligner de indkomne svar med populationen. Det drejer sig om forskere over 40 år, forskere på Arts og Aarhus BSS, og stillingskategorierne lektor, professor og institutleder. Eksempelvis er 20 % af de personer, der har besvaret undersøgelsen, 51-60 år, mens denne gruppe udgør 17 % af den samlede undersøgelsespopulation.

Bortfaldsanalyserne viser dermed, at der er en skævhed i de indkomne svar. For at se om det har en betydning, har vi foretaget analyser, hvor data er vægtet for køn, alder, fakultet og stillingsgruppe. Bortfaldsanalyserne viser dermed, at der er en skævhed i de indkomne svar. For at se om det har betydning, har vi foretaget analyser, hvor data er vægtet for køn, alder, fakultet og stillingsgruppe. Analyser med vægte giver i høj grad samme resultater som analyser uden. Dette indikerer, at bortfaldet på disse parametre er af mindre betydning for undersøgelsens repræsentativitet.

² I rammeaftalen mellem Aarhus Universitet og Miljø- og Fødevareministeriet (MFVM) 2018-2021 fremgår det, at parterne kan udsætte offentliggørelse af en rådgivningsleverance i op til 7 arbejdsdage efter afleveringen til MFVM.

Spørgeskemaundersøgelsens repræsentativitet

Vi kan ikke vide, om forskere, der har oplevet pres, har haft større tendens til at besvare spørgeskemaet end forskere, der ikke har oplevet pres. Hvis det er tilfældet, over-estimerer vi andelen af forskere, der har oplevet pres i forhold til offentliggørelser. Men selv i de tilfælde, hvor alle forskere, der ikke har svaret, ikke har oplevet pres, vil det stadig være 5 % af forskerne (6 % hvis ph.d.-studerende ikke medtages) på Aarhus Universitet, der har oplevet pres – altså ikke en ubetydelig andel. Dette kombineret med det relativt store antal indkomne svar fra forskere, der har oplevet pres (190), fører os til den konklusion, at undersøgelsen afdækker, at problemet med pres i forbindelse med offentliggørelser har et omfang, så den berører en betydelig andel af forskerne på Aarhus Universitet.

1 Undersøgelse af forskningsfrihed

1.1 Indledning

Aarhus Universitet besluttede i foråret 2018 at gennemføre en undersøgelse af forskningsfrihed på universitetet. Baggrunden var bl.a. en landsdækkende undersøgelse i dagbladet Politiken, der viste, at flere forskere havde oplevet et politisk pres i forhold til deres arbejde. Universitetsledelsen vurderede, at det var overvejende sandsynligt, at der blandt disse personer også var forskere på Aarhus Universitet. Derfor var der behov for at få kortlagt problemets omfang og årsager. Til at sætte undersøgelsen i værk nedsatte rektor en intern styregruppe bestående af formændene for de akademiske råd samt fællestillidsmanden. Med afsæt i en teknisk dialog med flere mulige leverandører bad styregruppen VIVE om at gennemføre undersøgelsen.

Aarhus Universitet er grundlagt i 1928 og har i dag ca. 39.000 studerende og 8.000 medarbejdere. I 2006 blev Handels- og Ingeniørhøjskolen i Herning (HIH) en del af Aarhus Universitet, og fra 2007 gælder det samme for Handelshøjskolen i Aarhus, Danmarks JordbrugsForskning, Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks Pædagogiske Universitet. I 2012 blev Ingeniørhøjskolen i Aarhus en del af Aarhus Universitet. Efter fusionerne i 2006 og 2007 var der 9 faglige hovedområder. Dette antal reduceredes i forbindelse med en faglig udviklingsproces, således at det i januar 2011 bestod fire faglige hovedområder: Faculty of Arts (Kulturvidenskab), Faculty of Science and Technology (Naturvidenskab og Teknologi), Faculty of Health Sciences (Sundhedsvidenskab) og School of Business Studies and Social Sciences (Erhverv & Samfundsvidenskab) (www.au.dk).

1.2 Begrebet forskningsfrihed – og hvordan er det afgrænset?

Universiteter har gennem flere århundreder været essentielle vidensinstitutioner i samfundet og har derigennem bidraget til uddannelse og udvikling. I de seneste årtier tilskrives de i stigende grad en central rolle for den økonomiske udvikling i samfundet, hvilket også har medført en øget politisk og samfundsmæssig opmærksomhed og interesse for universiteternes vidensproduktion (Bleiklie & Kogan 2007; Ylijoki, Lyytinen & Marttila 2011; Hansen 2011; Horst & Irwin 2018). Samtidig er universiteterne ifølge universitetsloven forpligtet til at samarbejde med det omgivende samfund og bidrage til vækst, velfærd og udvikling i samfundet. Der peges på, at universiteters rolle og position i samfundet er under stadig forandring, og at de befinder sig i et spændingsfelt mellem forskellige hensyn og interesser. Olsen (2007) opstiller fire modeller for universiteter, der hver især fremhæver nogle særlige karakteristika:

- Universitet som "a community of scholars": En samfundsinstitution med fokus på frembringelse af viden og sandhed, en høj grad af autonomi og fravær af indblanding fra eksterne, offentlig finansiering og intern kontrol.
- Universitetet som et repræsentativt demokrati: Et instrument til sikring af internt demokrati. Beslutninger om universitetets ledelse og udvikling skal tages på demokratisk vis på en måde, så alle, der berøres af beslutningen internt, repræsenteres. Universitetet bidrager hermed også til en generel demokratisering af samfundet.
- Universitetet som et instrument for realisering af politiske dagsordener: Forskning og uddannelse skal sikre økonomisk vækst og velfærd. Styring og ledelse af universiteter sker gennem hierarkiske relationer med ekstern kontrol, forskning og tilgang til finansiering ud fra, hvor effektivt politiske målsætninger opfyldes.

- Universitetet som en servicevirksomhed på et konkurrencepræget marked: Forskning og uddannelse sælges på et marked, hvor hensynet til eksterne aktører spiller en større rolle end staten, der regulerer med "armslængde". Forskning vurderes ud fra innovativ kapacitet og patenter.

De fire modeller beskriver de forskellige pres, som universitetet er underlagt, og som har indflydelse på udviklingen på universiteterne. Når det gælder pres i forbindelse med offentliggørelse, er nogle typer af pres sandsynligvis mere fremherskende i nogle modeller end i andre. I universitetet som "community of scholar" vil der være større risiko for internt pres, mens der er større risiko for pres fra politiske beslutningstagere i modellen, hvor universitetet er et instrument for realisering af politiske dagsordener. Et universitet kan ikke beskrives alene ved en af modellerne, men har elementer fra alle modeller i sig og er dermed også underlagt konkurrerende hensyn og pres. Det gør, at nutidens universiteter skal afveje mange hensyn, hvilket aktualiserer og tydeliggør det pres på forskningsfriheden, som universiteterne kan opleve. Samtidig peger det på, at der ikke er en let vej ud af dette pres.

Begrebet om forskningsfrihed indeholder mange facetter og gives forskellige forståelser. Det kan omfatte frihed "fra" andres indblanding eller tvang, men det kan også omfatte frihed "til" at foretage den forskning, som man ønsker (Andersen 2017: 59). Friheden "til" omfatter tilstedeværelse af ressourcer og muligheder for at gennemføre forskningen, hvilket udvider begrebet (ibid. 60). I nogle sammenhænge ses forskningsfrihed i relation til institutionen og dennes ret til selvbestemmelse, mens det i andre sammenhænge knytter sig til den enkelte forsker. For den enkelte forsker kan forskningsfrihed indebære følgende (Norges offentlige utredninger 2006:19)³:

- Frihed til at stille spørgsmål – også ved det, som autoriteter anser som etableret viden og forståelse, og ved områder eller teser, hvor der er stærke interesser eller følelser tilknyttet.
- Frihed til at bestemme, hvilket materiale og hvilke metoder man vil benytte for at finde svar; mere præcist et sandt eller holdbart svar.
- Frihed til offentligt at præsentere hypoteser, resultater og ræsonnementer.

I oplægget til denne undersøgelse er det særligt offentliggørelse og håndtering af forskningsresultater, der er opmærksomhed på, hvilket primært relaterer sig til det sidste punkt i ovenstående beskrivelse af forskningsfriheden, dvs. friheden til faktisk at kommunikere sin forskning til omgivelserne og gøre det på en måde, som giver et korrekt billede af resultater og metode. Konkret ses der på den individuelle forskers oplevelse af, hvorvidt vedkommende har været udsat for pres for at ændre forskningsresultater, udskyde eller undlade offentliggørelse. Undersøgelsen er dermed hovedsageligt orienteret mod outputtet af forskningsprocessen og i mindre grad elementer tidligere i forskningsprocessen. Undersøgelsen forholder sig således ikke til de lovgivningsmæssige rammer, og hvorvidt der på institutionelt niveau er sikret en tilstrækkelig grad af forskningsfrihed. Ligeledes ses der heller ikke på, hvorvidt der er tilstrækkelige ressourcer til at gennemføre forskning. Selvom undersøgelsen således fokuserer på en afgrænset del af forskningsfriheden, giver den i modsætning til andre undersøgelser af forskningsfrihed (fx Karran 2007; Karran, Beiter & Appiagyei-Atua 2017) indblik i den enkelte forskers opfattelse af sin forskningsfrihed i relation til publicering og offentliggørelse af forskningsresultater og ikke alene forskningsfrihed på institutionelt niveau. Dette er der få andre undersøgelser, der gør, både herhjemme og internationalt (Capacent 2009; Kayrooz et al. 2001).

Udviklingen i universiteternes rolle har sat deres uafhængighed og integritet under pres og herunder sat fokus på forskningsfriheden for universiteterne og for den enkelte forsker. Forskningsfriheden

³ Se også Andersen (2017) for en omfattende diskussion af begrebet om forskningsfrihed.

udgør en hjørnesteen i universiteternes virke (Karran 2009; Andersen 2017: 109), og i universitetsloven slås det også fast, at universiteterne har forskningsfrihed, og det er universitets opgave at sikre den enkelte forskers forskningsfrihed. Aarhus Universitet har på linje med mange andre universiteter tilsluttet sig det europæiske Magna Charta, der forpligter universitetet til at værne om forskningsfriheden. Der er således opmærksomhed på behovet for sikring af forskningsfriheden fra universiteternes side. På trods af dette er der løbende diskussioner om forskningsfrihed, og hvorvidt der i tilstrækkelig grad værnes om denne grundlæggende værdi. Den er også aktualiseret af en række sager fra danske universiteter, hvor der er sat spørgsmålstejn ved eksterne interessers involvering i og mulige påvirkning af forskningsresultater og formidlingen af disse.

Det kan være vanskeligt at opstille faste indikatorer for, hvornår forskningsfriheden er under pres. Universiteterne skal interagere med det omgivne samfund, og det er naturligt, at der vil være en interesse for de resultater, der kommer ud af forskningen. En interesse, der kan være helt legitim, men også kan få karakter af pres eller forsøg på påvirkning af forskningens indhold og resultater. Der er også fra forskeres side et ønske om at være i dialog med eksterne parter – både i forhold til at kvalificere forskningsresultater og sikre, at forskningen kan anvendes. Dialogen kan være afgørende for kvaliteten og relevansen af forskningen, men kan også resultere i så tætte relationer, at der kan sættes spørgsmålstejn ved forskningens uafhængighed og fravær af illegitimt pres. Disse dilemmaer gør, at en undersøgelse af forskningsfriheden skal være meget præcis med, hvilke elementer ved forskningsfriheden der afdækkes.

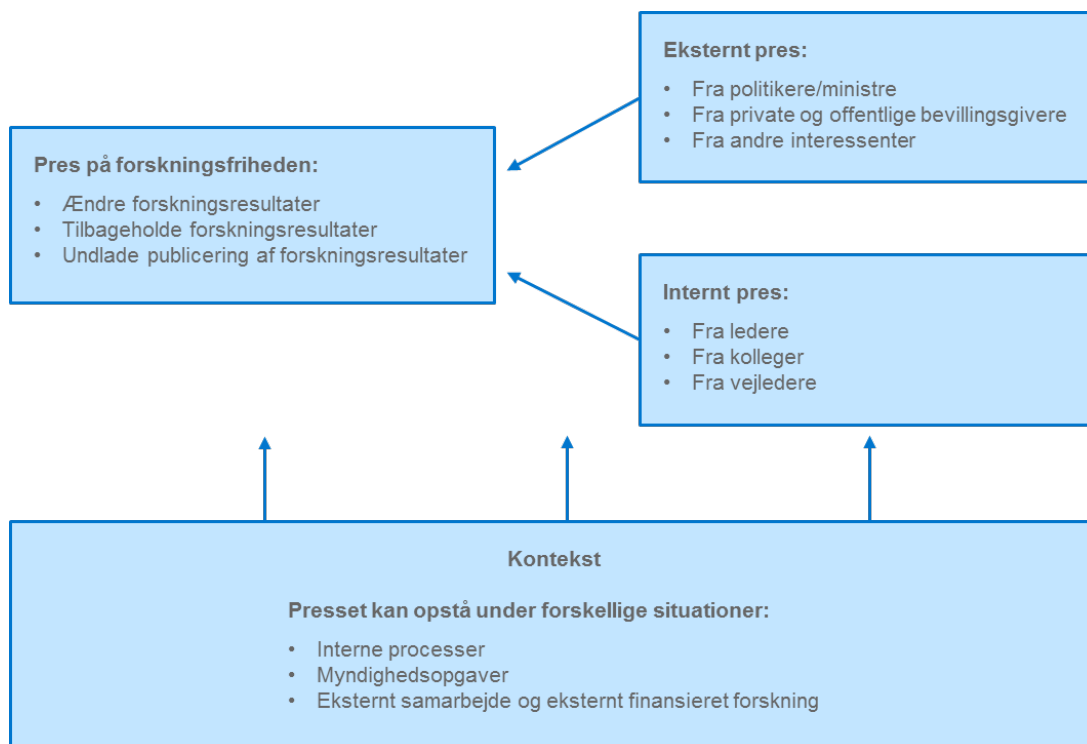
1.3 Undersøgelsens formål og design

Formålet med denne undersøgelse kan sammenfattes i nedenstående tre punkter:

- At afdække, hvorvidt forskere ved Aarhus Universitet presses til at ændre, tilbageholde eller undlade at publicere forskningsresultater, samt identificere i hvilken kontekst dette måtte forekomme. Ydermere skal det undersøges, om dette eventuelle pres kommer fra eksterne interessenter eller internt fra ledelse eller andre medarbejdere.
- At skabe grundlag for justeringer af arbejdsgange, organisationsstrukturer og -kulturer.
- At der i undersøgelsen tages højde for de særlige omstændigheder, der omgiver myndighedsrådgivning/betjening.

Det kan være vanskeligt at opstille objektive kriterier for, hvornår der er tale om pres. Derfor har vi spurgt direkte til forskernes egen vurdering af, hvorvidt de oplever en af de tre typer pres. Derudover har vi også spurgt til, om den enkelte forsker kender nogen, der har været udsat for pres. Presset på forskere kan komme fra forskellige sider, ligesom et pres kan opstå i forskellige situationer – se Figur 1.1. Presset på den enkelte forskers forskningsfrihed kan komme fra såvel eksterne som interne parter. Eksternt kan det være fra politisk side, hvilket kan have særlig relevans i relation til myndighedsbetjening, men det kan også være fra sponsorer eller fra andre interesser som fx fagforeninger eller interesseorganisationer. Internt kan forskere opleve et pres fra ledelsen eller fra kolleger. For ph.d.-studerende eller for forskere i kvalifikationsstillinger kan dette pres også komme fra vejledere. Forskningsfriheden kan komme under pres i forskellige situationer som fx myndighedsbetjening eller ansøgningsprocesser. For at få et dækkende billede af presset på den enkelte forskers frihed til at præsentere data og publicere er det væsentligt at have blik for konteksten, og hvordan denne kan aktualisere bestemte typer af pres.

Figur 1.1 Afdækning af pres på forskningsfriheden

Interne processer: arbejdsgange, procedurer og organisationsstrukturer

Universitetet har til opgave at sikre den enkelte forskers forskningsfrihed, jf. Universitetsloven. Det er således afgørende, at der på det enkelte universitet er regler, procedurer og strukturer, der værner om forskernes forskningsfrihed. I den forbindelse spiller ledelsen en helt central rolle, og det er afgørende, at forskerne oplever klar støtte til forskningsfriheden og opbakning til at bruge denne. Det er tillige væsentligt at have blik for formelle og uformelle normer og værdier i forhold til anvendelse af data og publicering, da disse kan være lige så vigtige for forskningsfriheden som de formelle regler. Undersøgelsen spørger derfor ind til forskernes opfattelse af procedurer, strukturer, processer og formelle og uformelle normer og værdier, som kan påvirke forskningsfriheden. Den viden er et vigtigt input i forhold til eventuelle justeringer af arbejdsgange, procedurer og normer.

Myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed

Med fusionen af universiteter og sektorforskningsinstitutioner i 2007 fik universiteterne en mere fremtrædende rolle i forhold til myndighedsbetjening. Tidligere var sektorforskningsinstitutionerne en del af ministeriet, men med fusionen mellem universiteter og sektorforskningsinstitutioner er der skabt en større formel afstand mellem parterne. Der er udarbejdet vejledende retningslinjer for aftaler mellem universitet og ministerium i forbindelse med myndighedsbetjening. At der er tale om vejledende retningslinjer understreger den uklarhed, der eksisterer omkring universiteternes myndighedsbetjening. I retningslinjerne fremhæves også, at "samspillet mellem universiteter og fagministerium ikke alene kan baseres på en aftalestyring, men forudsætter, at der etableres et gensidigt tilidsforhold mellem parterne".⁴ I et bilagsnotat til vejledningen behandles spørgsmålet om publicering, og her slås det fast, at udgangspunktet er, at universitetet skal offentliggøre forskningsresultater, som stammer fra forskning for en myndighed, ud fra samme hensyn som gælder for publicering

⁴ Notat om aftaler mellem universiteter og ministerier om myndighedsbetjening. 25. januar 2011. https://ufm.dk/forskning-og-innovation/samspil-mellem-viden-og-innovation/forskningsbaseret-myndighedsbetjening/retningslinjer/retningslinjer-for-forskningsbaseret-myndighedsbetjening-25-januar-2011_d-1681506.pdf

af andre forskningsresultater. Samtidig nævnes det, at universitetet bør gå i dialog med myndigheden om offentliggørelsestidspunktet, og at eventuelle tidsfrister for publicering bør specificeres i aftalen mellem universitetet og den pågældende myndighed.⁵

Ud over myndighedsbetjening deltager forskere fra Aarhus Universitet også i forskningsprojekter, der kan karakteriseres som IDV for ministerier, kommuner, private virksomheder eller fonde. IDV omfatter projekter af kommerciel karakter, som finansieres fuldt ud af rekvirenten. Projekterne skal være en naturlig udløber af universitetets almindelige virksomhed og kan efter omstændighederne have forskningsmæssig interesse eller bestå i en rent erhvervsmæssig udnyttelse af universitetets ekspertise eller udstyr.

Eksternt samarbejde og eksternt finansieret forskning

Forskere indgår i mange forskellige typer af eksternt samarbejde i forbindelse med forskning, hvor aktører uden for universitetet på forskellig vis bidrager til forskningen – eksempelvis gennem adgang til data. Der er også en stigende forventning til forskeres evne til at tiltrække eksterne midler til forskning. Det kan være finansiering fra offentlige og private fonde, men også fra private og offentlige organisationer, der støtter forskningen økonomisk. Det eksterne samarbejde – med eller uden økonomisk støtte – kan resultere i forskellige typer af pres.

Anonymisering og afrapportering

Forskningsfrihed er et følsomt emne for deltagerne, da det at deltage i undersøgelsen potentielt set kan påvirke forskerens relationer både eksternt til bevillingsgivere og samarbejdspartnere og internt til forskerkolleger og ledelse. Både kvantitative og kvalitative resultater gengives derfor i rapporten, så enkeltforskere ikke kan genkendes, heller ikke i forhold til forskningsområde, stillingstype osv. Der afrapporteres derfor ikke resultater på institutniveau.

1.4 Dataindsamling⁶

Undersøgelsen bygger på tre forskellige datakilder: spørgeskema blandt alle forskere på Aarhus Universitet, 30 kvalitative interview med forskere og 10 kvalitative interview med institutledere.

For det første er der gennemført en webbaseret spørgeskemaundersøgelse med samtlige forskere på Aarhus Universitet. Formålet var dels at få et overblik over udbredelsen af de forskellige typer af pres, dels at afdække betydningen af forskellige kontekstuelle forhold. Et udkast til spørgeskemaet er kommenteret af undersøgelsens styregruppe på Aarhus Universitet og rektoratet, ligesom spørgeskemaet er pilottestet. Respondenterne har selv kunne vælge mellem, om de ville besvare spørgeskemaet på dansk eller engelsk. 4.379 forskere og ph.d.-studerende fik tilsendt en invitation til et webbaseret spørgeskema den 9. august 2018, og efter en rykkerprocedure blev spørgeskemaundersøgelsen afsluttet den 12. september 2018, hvor der var indkommet 1.488 besvarelser, hvilket giver en svarprocent på 34 % inkl. ph.d.-studerende og 36 % ekskl. ph.d.-studerende (se Bilagstabel 3.1). Svarprocenter for institutter og centre fremgår af Tabel 1.1.

⁵ Publicering i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening. Januar 2008. <https://ufm.dk/forskning-og-innovation/samspil-mellem-viden-og-innovation/forskningsbaseret-myndighedsbetjening/retningslinjer/bilagsnotat-publicering.pdf>

⁶ Undersøgelsens metode og dataindsamling er beskrevet nærmere i bilagsmaterialet.

Tabel 1.1 Svarprocenter for institutter, spørgeskemaundersøgelsen

Svarprocent	Institut
20 % eller under	Ingeniørhøjskolen AU
	DANDRITE
	Postgraduate kliniske lektorater (PKL)
	Interdisciplinær Nanoteknologi, Center for
	Kemi, Institut for
21-40 %	Agroøkologi, Institut for
	Husdyrvidenskab, Institut for
	Virksomhedsledelse, Institut for
	Ingeniørvidenskab, Institut for
	Institut for Kultur og Samfund
	Institut for Kommunikation og Kultur
	Biomedicin, Institut for
	Advanced Studies, Aarhus, Institute for
	Klinisk Medicin, Institut for
	Odontologisk og Oral Sundhed, Institut for
	Juridisk Institut
	Institut for Forretningsudvikling
	Matematik, Institut for
	Bioinformatik, Center for
	Datalogi, Institut for
	Fysik og Astronomi, Institut for
	Molekylærbiologi og Genetik, Institut for
	Bioscience, Institut for
41-60 %	Institut for Fødevarer
	Miljøvidenskab, Institut for
	DPU Danmarks Institut for Pædagogik & Uddannelse
	Undervisningsudvalg og Digitale Medier, Center for
	Folkesundhed, Institut for
	Økonomi, Institut for
	Geoscience, Institut for
61-80 %	Center for Undervisning og Læring
	HE Centre m.m.
	Retsmedicin, Institut for
	Statskundskab, Institut for
	Psykologisk Institut

Kilde: VIVE 2018.

Der er foretaget frafaldsanalyser for at afdække, hvorvidt undersøgelsen giver et dækkende billede. Bilagstabel 3.2 og Bilagstabel 3.3 viser resultaterne af vores bortfaldsanalyser. *På den ene side understøtter* resultaterne af bortfaldet analysernes sikkerhed. Resultaterne viser, at begge køn og alle aldersgrupper, fakulteter og stillingsgrupper er repræsenteret blandt besvarelsene. Derudover skal resultaterne ses i lyset af det høje antal respondenter, der gør, at forskelle ikke behøver være særligt store, før de er signifikante. Eksempelvis er forskellen på andelen af institutledere blandt besvarelser signifikant forskellig fra andelen i populationen og ikke-besvarelser, selvom forskellen

kun er 1 procentpoint. *På den anden side* viser resultaterne, at der er en overrepræsentation blandt besvarelsene i forhold til populationen af forskere over 40 år, forskere på fakulteterne Arts og Aarhus BSS og stillingskategorierne lektor, professor og institutleder. Derfor har vi udarbejdet analyser, hvor data er vægtet for køn, alder, fakultet og stillingsgruppe (se Bilagstabel 2.1 for deskriptive resultater og Bilagstabel 1.2 for resultater af regressionsanalyser). Analyser med vægte giver i høj grad samme resultater som analyser uden vægte.

For det andet er der gennemført 30 kvalitative interview med forskere på Aarhus Universitet. Formålet med de kvalitative interview var at få en bedre forståelse af, hvilke situationer der skabte pres, hvordan presset blev oplevet, og hvilke konsekvenser presset havde for den enkelte forsker. I slutningen af spørgeskemaet blev respondenterne bedt om at angive, hvorvidt de var interesserede i at deltage i et kvalitativt interview. 137 var villige til at deltage i interviewundersøgelsen, og der blev udvalgt 30 forskere på tværs af fakulteter, stillingskategorier, alder, køn, erfaring med myndighedsbetjening og IDV. De kvalitative interview gav en dybere beskrivelse af de situationer, hvor der opstår pres, hvordan presset manifesterer sig, samt hvordan forskere håndterer presset. Af hensyn til sikring af anonymitet gengives ikke citater eller konkrete eksempler fra de kvalitative interview. I stedet er resultaterne fra de kvalitative interview sammenfattet i forskellige typologier over situationer, hvor der opstår pres.

For det tredje er 10 institutledere på tværs af fakulteter og erfaring med myndighedsbetjening interviewet. Disse interview fokuserede særligt på universitetets rammer for håndtering af pres på forskningsfriheden, ledelsens støtte til forskere, der er udsat for pres, samt mulige initiativer til at afhjælpe forekomsten af pres på forskere.

Alle interview er transskriberet og kodet i NVivo og udgør sammen med svarene fra spørgeskemaundersøgelsen datagrundlaget for denne undersøgelse.

Afreportering vedrørende institutledere og ph.d.-studerende

Ph.d.-studerende og institutledere har nogle andre forudsætninger for at svare end de øvrige stillingsgrupper i undersøgelsen. Ph.d.-studerende har eksempelvis ofte ikke nået at offentliggøre resultater endnu, og de kan have andre ansvarsområder end de øvrige stillingsgrupper. Derfor er ph.d.-studerende, institutledere og personer, der ikke kan placeres entydigt på et fakultet, ikke medtaget i tabellerne og de kvantitative analyser, som kapitel 2 og 3 bygger på. Resultater for ph.d.-studerende afreporteres i stedet særskilt i afsnit 2.5, mens institutledernes svar indgår i kapitel 4.

1.5 Rapportens struktur

Den restende del af rapporten er struktureret på følgende måde:

I *kapitel 2* beskriver vi, hvorvidt forskere ved Aarhus Universitet presses til at ændre, tilbageholde eller undlade at publicere forskningsresultater, og ser på, i hvilken kontekst presset forekommer, og hvor det kommer fra.

I *kapitel 3* beskriver vi særligt de forhold, der vedrører myndighedsbetjening og IDV.

I *kapitel 4* beskriver vi – set fra forskers og institutleders, forskningsleders og ph.d.-programleders synspunkt, hvordan Aarhus Universitet i dag arbejder med at håndtere forskningsfrihed, herunder

institutedernes rolle. Kapitlet indeholder også en række opmærksomhedspunkter i forhold til de fremadrettede arbejde.

I *bilagsmaterialet* afrapporteres fremgangsmåde og metode i dataindsamlingen og de fulde resultater af den regressionsmodel, der anvendt til at analysere data fra spørgeskemaundersøgelsen. Derudover gengives en række supplerende tabeller, spørgeskema og interviewguides.

2 Omfang og baggrund for pres

Som det fremgik af gennemgangen i kapitel 1, er friheden til offentligt at præsentere hypoteser, resultater og ræsonnementer en integreret del af forskningsfriheden. I dette kapitel præsenterer vi hovedresultaterne omkring pres, både for universitetet som helhed og fordelt på enkelte fakulteter. Kapitlet bygger både på data fra spørgeskemaundersøgelsen og kvalitative interview.

Kapitlet ser først på, i hvilket omfang forskere på Aarhus Universitet oplever pres for at ændre, udskyde eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater. Vi fokuserer derudover på, i hvilke sammenhænge presset opstår, og hvilke sammenhænge der er mellem forskellige typer af pres og forskellige finansieringskilder. Dernæst gennemgår vi de faglige og personlige konsekvenser, som presset fører til for den enkelte forsker. Afslutningsvis ser vi på, hvordan resultaterne for ph.d.-studerende adskiller sig fra resultaterne for øvrige forskere.

2.1 Pres i forhold til offentliggørelse

I spørgeskemaundersøgelsen er forskerne på Aarhus Universitet blevet spurgt, om de inden for de seneste fem år har oplevet pres for:

- At ændre deres forskningsresultater
- Udskyde offentliggørelsen af forskningsresultater
- Ikke at offentliggøre forskningsresultater.

Resultaterne viser, at 16 % af de forskere på Aarhus Universitet, der har deltaget i undersøgelsen, inden for de seneste 5 år har oplevet mindst en type af pres relateret til offentliggørelse af forskningsresultater. De detaljerede resultater fremgår af Tabel 2.1 både i forhold til de forskellige typer af pres, som forskerne har oplevet, og hvor stor en andel af forskerne, der har oplevet mindst en, mindst to eller alle tre typer af pres.

Tabel 2.1 Andel af forskere, der har oplevet pres i forbindelse med offentliggørelse af forskningsresultater inden for de seneste 5 år

	Pres for at ændre forskningsresultater	Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater	Pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater	Har oplevet mindst én type pres	Har oplevet mindst to typer pres	Har oplevet alle tre typer pres
Antal	86	112	52	190	47	12
Andel	7 %	10 %	5 %	16 %	4 %	1 %
Antal observationer	1.164	1.152	1.147	1.165	1.165	1.165

Note: Spørgsmålene lød:

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ændre dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ikke at offentliggøre dine forskningsresultater?"

Vi har dannet en variabel, hvor vi tæller, hvor mange af spørgsmålene om pres respondenter har svaret ja på. Respondenter er inkluderet i variablen, hvis han/hun har svaret på minimum ét af spørgsmålene om pres.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at pres for at udskyde offentliggørelsen af resultater er den type af pres, som den største andel af forskere har oplevet. 10 % af de forskere, der har deltaget i undersøgelsen, har

oplevet dette, hvor 7 % har oplevet pres for at ændre forskningsresultater og 5 % pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater.

Den viser samtidig, at det er mere sjældent, at forskerne har oplevet mere end én type pres. 4 % af forskerne, der har deltaget i undersøgelsen, har oplevet mindst to typer af pres, og 1 % har oplevet alle tre typer af pres.

Vores resultater viser generelt, at det er forskere på tværs af alle fire fakulteter og med alle typer af opgaver, der oplever pres i forhold til offentliggørelse af resultater. Men derudover har vi via en statistisk model undersøgt, om nogle grupper af forskere er særligt udsatte for at opleve pres på forskningsfriheden. Resultaterne er afrapporteret i tekstboksen nedenfor og i Bilagstabel 1.1.

Hvor og for hvem er presset på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse størst?

Vores resultater viser generelt set, at det er forskere på tværs af alle fire fakulteter og med alle typer af opgaver, der oplever pres i forhold til offentliggørelse af resultater. Men derudover har vi via en statistisk model undersøgt, om der er nogle grupper af forskere, der er særligt udsatte for at opleve pres. Modellen er i sin helhed afrapporteret i Bilagstabel 1.1, men her gennemgår vi hovedresultaterne:

- Forskere, der deltager i myndighedsbetjening, og forskere, der deltager i IDV for ministerier, kommuner eller private organisationer/fonde, har signifikant større sandsynlighed for at have oplevet pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening og IDV.
- Dette gælder især i forhold til pres for at ændre resultater.
- Derudover har forskere, der svarer 'Ved ikke' til spørgsmålet, om de deltager i myndighedsbetjening, større sandsynlighed for at have oplevet pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening. Vi fortolker det således, at der her er tale om forskere, der er involveret i eksterne samarbejder med offentlige organisationer uden nødvendigvis at være klar over, om deres arbejde hører ind under kategorien myndighedsbetjening.
- I forhold til fakultet er Science and Technology signifikant, så forskere herfra har signifikant større sandsynlighed for at have oplevet pres end andre forskere, selv når der kontrolleres for andre faktorer.
- Forskere, der har fået deres ph.d. for mindre end 5 år siden, har større sandsynlighed for at opleve en type af pres, nemlig for ikke at offentliggøre resultater. Dette resultat er dog på kanten til at være insignifikant.

Interessant nok viser den statistiske model også, at der er en række faktorer, som ikke har betydning:

- Stillingskategori har ingen betydning for at opleve pres, herunder heller ikke forskellen mellem midlertidigt ansatte (adjunkt, post doc) og fast ansatte forskere (lektorer og professorer).
- Forskerens køn eller biologiske alder har ikke umiddelbart betydning for risikoen for at opleve pres.
- Forskerens 'subjektive følsomhed' over for pres (testet gennem vignette-metoden) har ingen betydning for, om forskeren oplever pres på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse.

Eftersom den statistiske model viser, at det særligt er arbejde med myndighedsbetjening, IDV og fakultet, der har en betydning for, om forskeren oplever pres på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse, er det disse baggrundsfaktorer, vi anvender, når vi beskriver data i tabeller i dette og de følgende kapitler.

Hvordan måler vi forskerens 'subjektive følsomhed' over for pres?

Vi har i spørgeskemaet bedt forskerne – via den såkaldte vignette-metode – om at tage stilling til en række hypotetiske situationer og markere, hvorvidt de mener, at den pågældende situation, der er skitseret, sætter deres forskningsfrihed under pres.

Kort fortalt skildrer vignetten den situation, at man som forsker har fået en større bevilling fra en ekstern bevillingsgiver til et emne, man længe har haft lyst til at undersøge. Forskerne har herefter skullet markere, hvorvidt de oplever, at de følgende situationer sætter deres forskningsfrihed under pres:

- A. Bevillingsgiveren kontakter dem og spørger, om de må læse udkastet til notatet.
- B. Bevillingsgiveren kontakter dem og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Noget tid efter bevillingsgiveren har fået notatet, inviterer de forskeren til et møde, hvor de vil drøfte notatet og undersøgelsens resultater, da de har spørgsmål og kommentarer til notatet.
- C. Bevillingsgiveren kontakter dem og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver vender tilbage med kommentarer og peger bl.a. på, at ét af projektets hovedresultater kun behandles meget kortfattet i konklusionen og vil gerne have, at det får samme omtale som de øvrige hovedresultater fra projektet.
- D. Bevillingsgiveren kontakter dem og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver skriver efterfølgende tilbage, da de oplever, at et af resultaterne fra projektet er kontroversielt og samtidig ikke er tilstrækkeligt underbygget. De beder forskeren om at se nærmere på dette resultat og ovevejer, hvorvidt det skal med i notatet.

Et vigtigt resultat er, at forskere har forskellige grænser i forhold til, hvornår de oplever, at deres forskningsfrihed bliver presset:

- 12 % af forskerne i undersøgelsen oplever, at deres forskningsfrihed bliver presset i situation A
- 25 % af forskerne i undersøgelsen oplever, at deres forskningsfrihed bliver presset i situation B
- 38 % af forskerne i undersøgelsen oplever, at deres forskningsfrihed bliver presset i situation C
- 78 % af forskerne i undersøgelsen oplever, at deres forskningsfrihed bliver presset i situation D.

Data viser, at der er en sammenhæng, så forskere, der har svaret, at deres forskningsfrihed bliver presset i situation A, også svarer at deres forskningsfrihed bliver presset i situation B, C og D.

Et andet vigtigt resultat er, som gennemgået ovenfor, at der ikke er sammenhæng mellem forskerens 'subjektive følsomhed' målt via vignette-metoden, og om forskeren inden for de seneste 5 år har oplevet at blive presset på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse.

I det følgende beskriver vi resultaterne i forhold til pres i forbindelse med offentliggørelse af forskningsresultater inden for de seneste 5 år opdelt efter fakultet. Resultaterne viser først og fremmest, at pres på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse findes på alle fakulteter på Aarhus Universitet. Derudover er der for nogle af typer af pres forskelle mellem de enkelte fakulteter i forhold til andelen af forskere, der har oplevet en bestemt type pres. De detaljerede resultater fremgår af Tabel 2.2.

Tabel 2.2 Andel af forskere, der har oplevet pres i forbindelse med offentliggørelse af forskningsresultater inden for de seneste 5 år, opdelt efter fakultet

	Arts	Health	Aarhus BSS	Science and Technology	Total
Pres for at ændre forskningsresultater (antal)	29	11	20	26	86
Pres for at ændre forskningsresultater (%)	11 %	5 %	7 %	7 %	7 %
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater (antal)	22	17	13	60	112
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater (%)	9 %	7 %	5 %	15 %	10 %
Pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater (antal)	14	5	13	20	52
Pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater (%)	6 %	2 %	5 %	5 %	5 %
Har oplevet mindst én type pres (antal)	46	29	33	82	190
Har oplevet mindst én type pres (%)	18 %	12 %	12 %	21 %	16 %
Antal observationer	245-253	237-238	272-276	393-398	1147-1165

Note: Resultaterne er de samme uanset om der vægtes eller ej (Bilagstabel 2.1). Der er testet for statistisk signifikante forskelle mellem fakulteterne ved two-sample t-test. De statistisk signifikante forskelle fremgår nedenfor for de tre spørgsmål, kun statistiske signifikante forskelle er afrapporteret.

For pres for at ændre forskningsresultater: Der er forskel mellem Arts og Health på 1 %-signifikansniveau. Yderligere er der forskel mellem Arts og Science and Technology på 5 %-signifikansniveau.

For pres for at udskyde offentliggørelse: Der er forskel mellem Arts og Science and Technology på 5 %-signifikansniveau. Yderligere er der forskel mellem Health og Science and Technology på 1 %-signifikansniveau. Derudover er der forskel mellem Aarhus BSS og Science and Technology på 0,1 %-signifikansniveau.

For pres for ikke at offentliggøre: Der er signifikant forskel mellem Arts og Health på 5 %-signifikansniveau.

Spørgsmålene lød:

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ændre dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ikke at offentliggøre dine forskningsresultater?"

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at andelen af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet mindst én type pres, er størst på Science and Technology (21 %) sammenlignet med 12 % på Health og Aarhus BSS.

I forhold til andelen af forskerne i undersøgelsen, der inden for de seneste 5 år har oplevet pres for at ændre forskningsresultater, ligger Arts højst (11 %), dernæst følger Science and Technology (7 %), mens Health ligger lavest (5 %).

I forhold til pres for at udskyde offentliggørelsen af forskningsresultater er andelen højest på følger Science and Technology (15 %), lavere på Arts (9 %) og lavest på Aarhus BSS (5 %).

Endelig er der i forhold til pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater signifikante forskelle mellem Arts (6 %) og Health (2 %).

Fortolkning af forskelle mellem fakulteter

Forskellene mellem de enkelte fakulteter i tabellerne gengives som en ren beskrivelse af fordelingerne mellem de enkelte fakulteter. Det er, fordi fakulteterne på mange måder er den naturlige enhed, hvor man kan forholde sig til problemer vedrørende pres på forskningsfriheden. Det er imidlertid væsentligt at være opmærksom på, at der er nogle bagvedliggende faktorer, som er med til at forklare forskellene mellem de enkelte fakulteter, herunder særligt hvor mange forskere på hvert fakultet der arbejder med myndighedsbetjening og IDV. Når man kontrollerer for dette, er det kun Science and Technology, der ligger højere end andre fakulteter (Aarhus BSS anvendt som referencekategori).

Når man gennemgår tabellerne, er det derudover væsentligt at være opmærksom på, om forskellene mellem fakulteter er statistisk signifikante. Som tommelfingerregel anbefaler vi desuden, at man som læser kun forholder sig til større forskelle og ikke 'overfortolker' på få procentpoint forskelle i andelen mellem de enkelte fakulteter.

Også i de kvalitative interview har alle fire fakulteter været repræsenteret i forhold til pres på forskningsfriheden og inden for forskellige forskningsområder.

Hvorfor opstår der pres, og hvilke typer af konflikter er der?

Det kvalitative interviewmateriale viser, at pres nogle gange vedrører sager, som forskerne selv vurderer, ligger inden for en gråzone i forhold til, hvad der er en saglig diskussion om videnskabeligt arbejde, og egentligt pres, der ikke skyldes videnskabelig uenighed, faktuelle fejl og mangler eller andre legitime grunde. I andre sager er det mere åbenlyst, at presset skyldes, at forskerne har fundet resultater, der er ubekvemme for andre aktører, hvis de offentliggøres, eller ubekvemme, hvis de offentliggøres på et særligt tidspunkt eller på en måde, der tiltrækker sig bred opmærksomhed i samfundet.

Som udgangspunkt er næsten alle interviewede forskere åbne over for saglige diskussioner med andre parter om fremgangsmåde og resultater af deres forskning. Dette resultat er konsistent med resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen (se boksen 'Hvordan måler vi forskerens 'subjektive følsomhed' over for pres?') og skyldes, at andre parter i mange sammenhænge kan være med til at kvalificere fremgangsmåde og forskningsresultater med den viden, de besidder.

Men i nogle sammenhænge overskrider presset den almindelige saglige diskussion, og det bliver åbenlyst, at der er nogle grunde til, at andre parter ønsker, at forskeren skal ændre, undlade eller udskyde offentliggørelsen af sine resultater, der ikke har noget med faglige eller videnskabelige årsager at gøre.

Vi skelner i det følgende mellem pres, der kommer fra aktører, som er eksterne eller interne for Aarhus Universitet.

Pres fra eksterne aktører

Det er væsentligt at understrege, at mange forskere i det kvalitative interviewmateriale tilkendegiver en positiv holdning til samarbejdet med eksterne aktører. Eksternt samarbejde giver nye muligheder for at forske, fx gennem adgang til finansiering, data og/eller dataindsamling, udstyr og ressourcer af anden art. Samtidig er forskerne også motiveret af ønsket om, at resultaterne af deres forskning anvendes, hvilket eksterne samarbejder også kan være en vej til. De fleste forskere lægger i interviewene derudover vægt på, at de lytter og er åbne over for at tilgodese de behov, som de organisationer, de samarbejder med, måtte have, fx i forhold til anonymisering. De oplever også, at mange

både private og offentlige organisationer ofte lytter til faglige argumenter. Det er samtidig også væsentligt at understrege, at resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen samtidig indikerer, at en lang række samarbejder med eksterne aktører fungerer uproblematisk.

Nogle af de typiske konflikter, der opstår i forhold til eksterne aktører, og som kan identificeres i det kvalitative materiale, er fx:

Konflikter om offentliggørelse, der udspringer af dataadgang. Denne type af pres vedrører situationer, hvor forskeren samarbejder med eksterne aktører om adgangen til data. Det kan være samarbejdspartneren råder over udstyr, data eller adgang til steder, hvor forskeren kan indhente data. Eventuelt inviteres forskeren, eller forskeren inviterer sig selv ind til at forske på virksomhedens udstyr eller på steder, som er under samarbejdspartnerens kontrol.

Konflikter opstår typisk, hvis forskeren opnår resultater, der stiller eller potentielt set kan stille samarbejdspartneren i et dårligt lys. Her kan der opstå pres for ikke at offentliggøre, udskyde offentliggørelse eller ændre resultater. Det kan fx være under henvisning til kontraktlige forpligtelser, eller at samarbejdspartneren pludselig begynder at nøle og trække tingene i langdrag. Dette kan være en virksom strategi, da de fleste forskere er under et tidsmæssigt pres i forhold til at publicere.

Nogle konflikter vedrører også, hvad man kunne kalde 'anticiperede dårlige resultater', hvor de organisationer, som forskeren samarbejder med, i kontrakter indledningsvis betinger sig at skulle godkende alle publiceringer – også rent akademiske – fx i tidsskrifter.

Nogle organisationer udnytter dette til at sikre sig, at der ikke offentliggøres resultater, der stiller deres interesser eller deres eventuelle produkter i et dårligt lys, eller at der kun offentliggøres forskning, der stiller dem selv eller branchen i et positivt lys – eller at de på anden måde kompenseres ved offentliggørelse, fx i form af medforfatterskaber.

I det kvalitative materiale er denne type konflikter konstateret i forhold til forskellige typer af organisationer som private virksomheder, selvejende og offentligt ejede organisationer og forvaltningsenheder. Presset forekommer i forskellige finansieringssammenhænge og ikke afhængigt af, at samarbejdspartneren finansierer forskningssamarbejdet.

Konflikter i forhold myndighedsbetjening og IDV for offentlige organisationer. Konflikter vedrører typisk, at forskeren eller institutionen arbejder på projekter finansieret i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening eller IDV – ikke nødvendigvis kun projekter, der hører ind under myndighedsbetjening eller IDV, men også eksempelvis myndigheder, der udøver pres, hvis de oplever, at nogle af de forskere, der arbejder med myndighedsbetjening i andre projekter, publicerer resultater, der stiller spørgsmålstegn ved rationalet for politiske beslutninger eller myndighedens måde at agere på.

Presset kan fx omhandle, at myndigheden vurderer, at resultaterne er uheldige i forhold til igangværende politiske processer eller myndighedens anseelse – eller kan igangsætte politisk ladede debatter, der ikke er ønskede på det pågældende tidspunkt. Omvendt er der i det kvalitative materiale også eksempler på, at konflikter opstår, fordi myndigheder for at samle støtte til aktuelle politiske beslutninger ønsker at trække konklusioner fra forskningsprojekter længere, end der er grundlag for. Eller ønsker at pålægge forskeren at beskrive emner, som forskeren ikke vurderer, at der er datagrundlag for.

Presset kan fx antage form af 'sylvning', tidsudtræk, begravelse af rapporter (her har indførslen af 7-dagesfristen i forhold til myndighedsbetjening på Miljø- og Fødevareministeriets område ændret forholdene til det bedre – se kapitel 3). Det kan også være en tilsyneladende faglig dialog, der føres af

ufaglige årsager for at trække tiden ud. Forskeren kan fx modtage mange spørgsmål af typen: 'kunne I ikke også kigge på'. Men presset kan også antage andre former som at gå uden om forskeren ved at henvende sig til ledelseslaget på universitetet.

Konflikter i forhold til resultater, der er ubekvemme i forhold til eksterne aktørers interesser, uden at disse leverer data eller foretager en fuld finansiering af forskningen. Også i sammenhænge, hvor det ikke er et samarbejde om data, eller hvor de eksterne aktører enten ikke finansierer eller kun finansierer en del af forskningen, kan der påstå konflikter. Det kan fx være resultater, der truer nogle organisationers image, brand eller måde at forstå omverdenen på, eller som stiller spørgsmålstejn ved grundlaget for det, eller om politiske beslutninger har den effekt, de forventes at have. I nogle tilfælde har der været en form for samarbejde med de eksterne aktører, der efterfølgende ønsker at forhindre eller udskyde offentliggørelsen af resultaterne. I andre tilfælde har der ikke været nogen form for samarbejde.

Presset tager ikke udgangspunkt i kontraktlige forpligtelser, men kan antage andre former som fx intimidering af forskeren, forsøg på at påvirke andre i forhold til, om resultater skal offentliggøres, eller forsøg på at indgyde frygt for, hvad forløbet kan betyde for de fremtidige muligheder for at samarbejde med eksterne.

I det kvalitative materiale er denne type af konflikter fundet i forhold til både private virksomheder og offentlige, politisk styrede organisationer, men også i forhold til andre typer af organisationer, som repræsenterer bestemte interesser.

Pres fra interne aktører

I forhold til pres i forbindelse med offentliggørelse fra aktører, der er interne på Aarhus Universitet, har der med baggrund i det kvalitative interviewmateriale kunnet beskrives to typiske former for pres:

Konflikter, der vedrører andre forskeres, forskergruppers eller universitetets relationer til eksterne samarbejdspartnere. Denne type af konflikter handler om, at den enkelte forskers resultater kan komme på tværs i forhold til andre forskeres og ledelsen på universitetets arbejde med at opbygge relationer til eksterne aktører, fx om finansiering. Det kan være, at forskeren opfattes som unødigt kritisk i forhold til et emne, og at det kan afholde eksterne aktører fra at ønske at samarbejde. Det kan også være, at der er en frygt for, at forskeren via sin ageren tegner et negativt billede af et bestemt forskningsområde eller af Aarhus Universitet som helhed. En del af presset handler om formidling af forskningsresultater, særligt i medierne, som nogle eksterne aktører er meget følsomme over for. Her er der eksempler i interviewmaterialet, hvor der opstår konflikter, der på den ene side involverer universitetets ledelsesret og på den anden den enkelte forskers krav på forskningsfrihed i henhold til universitetsloven.

Forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse bringes i nogle sammenhænge i forskerinterviewene i spil som noget, der også indebærer risici. Den enkelte forsker kan under beskyttelse af forskningsfriheden i forhold til offentliggørelser, fx ved at deltage i den offentlige debat, de facto begrænse andre forskeres forskningsfrihed ved at gøre det sværere for dem at opnå finansiering. Konflikter opstår især, hvis forskernes måde at optræde på ikke vurderes at være fagligt velfunderet og som noget, der tegner et negativt billede af andre forskeres ekspertise og faglige felt.

Konflikter af denne type beskrives i interviewmaterialet som noget, der ofte finder sted gennem kontakt til ledelseslag i forskningsmiljøerne. En del af denne type af internt pres er spill-over-konflikter fra eksternt pres, hvor eksterne aktører kontakter andre på universitetet end den forsker, de ønsker at presse.

Konflikter, der vedrører positioner i et forskningsfelt. En anden type konflikter, der beskrives i interviewmaterialet vedrørende det at ændre resultater, kommer af nogle forskeres ønske om at fastholde deres position i et bestemt forskningsfelt. Det kan være, at resultaterne fra et studie ikke harmonerer med den måde, som en forsker med mere senioritet opfatter et fagligt område på, eller det kan være resultater, som vedkommende har bygget sin videnskabelige anseelse op omkring.

Her kan andre forskere opleve en interesse i, at resultater ændres eller fremstilles på en måde, der ikke har rod i sagligt-videnskabelige overvejelser, men ønsket om at forsvare en bestemt position i et forskningsfelt og/eller fremstille et forskønnet billede af forskningsprocessen.

Presset beskrives som noget, der ofte foregår på en subtil måde i en gråzone mellem egentlig videnskabelig diskussion og usagligt pres. Ofte handler presset om at udnytte forskelle i magtposition samt det generelle pres for at publicere, hvorved tidsudtræk kan blive en virksom strategi.

Andre former for pres (strukturelt pres). Endelig er der pres, som udspringer af nogle generelle forhold omkring forskning i disse år. For eksempel oplever nogle forskere så stort et pres for at publicere, at de føler sig presset til at fremstille resultater som mere sikre, end de er. I en vis forstand er dette også at 'ændre resultater'. Derudover peger flere af interviewpersonerne på, at spørgsmålet om forskningsfrihed er meget bredere end blot spørgsmålet om offentliggørelse. I deres optik handler det om, at det i et eller andet omfang er vigtigt også at prioritere forskningsfrihed i forhold til emnevalg, herunder også for forskere, der primært er beskæftiget med myndighedsbetjening.

Hvordan ser presset ud?

Presset kan have flere forskellige forme. På baggrund af det kvalitative interviewmateriale kan vi pege på nogle typiske former:

Intimidering. Presset har nogle gange karakter af en direkte konfrontation, hvor forskeren får 'skældud' eller på anden måde konfronteres med, at personer, som er magtfulde i omverdenen eller i særlige miljøer, der er vigtige for forskere, er utilfredse. Forskeren kan fx direkte få at vide, at det må de ikke gå ud med. For flere af de interviewede forskere er det en voldsom og ubehagelig oplevelse at stå i en sådan konfrontation, når modparten er en magtfuld person. Særligt fordi 'skældud' også ofte indebærer nedgørelse af og trusler på identiteten som forsker. Blandt interviewpersonerne er der mange, der beskriver det som ganske uventet for dem, at der pludselig opstår konflikter.

Truslen om at 'blive lagt på is'. Ofte er presset imidlertid langt mere subtilt, hvor forskeren holdes i uvished, men fornemmer at være upopulær, at være besværlig, og overlades til at gætte på mulige konsekvenser for fremtidigt samarbejde, hvis han eller hun holder fast. Det er særligt ubehageligt i en situation, hvor forskerne er afhængige af eksterne midler eller samarbejde omkring data. En del af de interviewede forskere beskriver også, at det har haft konkrete følger for dem at gå imod eksterne aktørers ønsker, fx at blive 'lagt på is', hvor muligheder for samarbejde eller finansiering pludselig tørrer ud, eller hvor centrale aktører holder op med at orientere sig i deres publikationer. På den måde involverer denne type pres også for nogle forskere en form for selvcensur, i og med at forskeren anticiperer mulige negative reaktioner og handler på en måde, der er tilpasset behovet, for ikke at gøre nogen sure.

Den tilsyneladende faglige dialog. Presset kan også have form af en tilsyneladende faglig dialog, fx baseret på spørgsmål af typen: 'Har I også tænkt på' eller 'Det her bliver vi nødt til at analysere igen'. Men 'den tilsyneladende faglige dialog' har ikke et sagligt formål; den trækker altid én vej: Den vej, som gør resultaterne mere 'spiselige' for de aktører, der ønsker dem ændret. Formålet kan også være at trække tid ud, og dermed er det knyttet til andre former for pres.

Forhaling. Syltning er en velkendt metode til at udskyde offentliggørelse af resultater, der er ubekvemme, til et tidspunkt, der er opportunt for den eksterne aktør. En del forskere har erfaring med, at rapporter – efter de er afleveret til en rekvirent – kan forsvinde i en rum tid under påskud af, at de skal godkendes internt, at der er ting vedrørende den grafiske opsætning, der skal ordnes osv. Nogle beskriver, at der kan gå hele og halve år. Det er særligt nemt for de eksterne aktører at handle på denne måde, hvis de har retten til at bestemme tidspunktet for offentliggørelse. Her har indførslen af 7-dagesfristen i rammeaftalen mellem Aarhus Universitet og Miljø- og Fødevareministeriet ifølge interviewpersonerne gjort en positiv forskel på det berørte område, om end enkelte forskere har oplevelsen af, at fristen ikke altid overholdes.

Påvirkning af miljøet omkring forskeren. En måde at udøve pres på er at forsøge at påvirke miljøet omkring forskeren, fx ved at tage kontakt til personer i ledelsesstillinger på universitetet for at se, om de kan bringes til at påvirke forskeren til at ændre resultater. En anden måde at foretage dette pres på er at angribe forskerens ry i forskningsmiljøer, eventuelt over for forskningskolleger (spørgsmål af typen *'Hvad har I gang i?'*, *'Hvad er der med xx?'*).

At stå på kontrakten (eller at true med at gøre det). Næsten alle forskere, der samarbejder med eksterne aktører, understreger vigtigheden af at have de juridiske rammer på plads, før man giver sig i kast med et forskningsprojekt. Det gælder også, selvom det kan være besværligt og tidskrævende at arbejde med kontrakten i en fase, hvor man helst vil i gang med det samme. I en konflikt-situation er det afgørende, at der aftalt klare rammer, fx omkring publicering af resultater, og det kvalitative interviewmateriale rummer mange eksempler på forskere, der har kunnet stå fast på at offentliggøre resultater, også selvom de har været udsat for pres. Det kontraktlige udgangspunkt handler om at give forskeren den bedst mulige forhandlingsposition i tilfælde af en konflikt. Interviewmaterialet rummer dog også eksempler på, at nogle forskere sommetider er nødt til at indgå kontrakter, hvor eksterne aktører fx skal godkende offentliggørelser eller lignende, simpelthen fordi forskeren i udgangspunktet er nødt til at gå langt for at gøre eksterne aktører interesserede i at samarbejde.

2.2 Hvor kommer presset fra, og i hvilken finansieringssammenhæng?

I spørgeskemaundersøgelsen har vi samtidig undersøgt, hvor presset kommer fra. Som i det kvalitative interviewmateriale peger forskerne både på, at presset kan komme internt fra universitetet og eksternt fra aktører uden for universitetet. Resultaterne fremgår af Tabel 2.3.

Tabel 2.3 Hvor kommer presset fra?

	Hvor kom presset for at ændre dine forskningsresultater fra?	Hvor kom presset for at udskyde offentliggørelse fra?	Hvor kom presset for ikke at offentliggøre fra?
Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder	36 %	16 %	25 %
Vejledere, fx ph.d.-vejleder	12 %	13 %	10 %
Kolleger fra Aarhus Universitet	17 %	13 %	8 %
Kolleger fra andet universitet	14 %	11 %	14 %
Ministerium eller anden offentlig myndighed	37 %	28 %	17 %
Privat virksomhed	21 %	27 %	35 %
Offentlig institution	8 %	7 %	10 %
Privat fond	6 %	7 %	-
Offentlig fond/forskningsråd	-	-	0 %
Andre	16 %	9 %	12 %
N	86	112	52

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har oplevet pres inden for de seneste 5 år og den type pres, som spørgsmålet vedrører. Det har været muligt at sætte mere end et kryds, hvorfor andelen ikke summerer til 100 %. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at presset kan komme mange forskellige steder fra, og at det også afhænger af, hvilken type pres der er tale om.

På tværs af de tre former for pres gælder det, at presset både kan komme internt fra universitetsverdenen, dvs. fra ledelseslag som fx institutleder eller centerleder, vejledere eller kolleger fra Aarhus Universitet eller andre universiteter.

Det kan komme fra eksterne partnere og bevillingsgivere, og her er det ikke alene offentlige myndigheder, som ofte er fokus på universitetet, men også private virksomheder. Derudover har forskere i noget mindre udstrækning oplevet pres fra andre offentlige institutioner samt private og offentlige fonde/forskningsråd.

I forhold til pres for at ændre forskningsresultater oplever de forskere, der har deltaget i undersøgelsen, hyppigst pres fra ministerium eller anden offentlig myndighed (37 %), ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder (36 %), eller privat virksomhed (21 %). Mellem 12 % og 17 % af forskerne i undersøgelsen har dog også oplevet pres fra vejledere eller kolleger fra Aarhus Universitet eller et andet universitet.

I forhold til pres for at udskyde offentliggørelsen har 28 % af forskerne, der har deltaget i undersøgelsen, oplevet at blive presset fra offentlige myndigheder og 27 % af private virksomheder. Mellem 11 % og 16 % har oplevet at blive presset af ledelseslag og af vejleder og kolleger i og uden for Aarhus Universitet.

I forhold til pres for at ikke offentliggøre er der flest forskere i undersøgelsen, der har oplevet dette fra private virksomheder (35 %). 25 % har oplevet pres for ikke at offentliggøre fra ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder. 17 % har oplevet pres fra offentlige myndigheder og 14 % fra kolleger fra andet universitet.

Parallelt med dette har vi spurgt forskerne, hvilken form for finansiering der var knyttet til de forskningsprojekter, hvor de oplevede pres. Også her fremkommer et lignende billede med forskelle, der afhænger af, hvilken type af pres der er tale om. Svarene fremgår af Tabel 2.4 nedenfor (da forskningsprojekter kan være finansieret af mere end én kilde, summerer tallene ikke til 100 %). Et af de mest overraskende resultater er måske, at pres ikke alene er knyttet til forskningsprojekter finansieret af private virksomheder eller forskningsbaseret myndighedsbetjening, men også forskningsprojekter knyttet til interne finansieringskilder fra Aarhus Universitet. Pres i forhold til offentliggørelse kan dermed ikke alene forklares ud fra finansieringskilder.

Tabel 2.4 Pres for ændring af forskningsresultater skete i forbindelse med ...

	Skete presset for at ændre dine forskningsresultater i forbindelse med ...	Skete presset for at udskyde offentliggørelse i forbindelse med ...	Skete presset for ikke at offentliggøre i forbindelse med ...
Forskning finansieret af private virksomheder	10 %	17 %	21 %
Forskning finansieret af private fonde	20 %	13 %	12 %
Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd	26 %	22 %	23 %
Forskningsbaseret myndighedsbetjening	31 %	24 %	19 %
Anden forskning finansieret af offentlige organisationer	13 %	11 %	12 %
Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra AU	10 %	6 %	-
Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse	24 %	17 %	25 %
Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet	13 %	14 %	10 %
Andet	8 %	5 %	-
N	86	112	52

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har oplevet pres inden for de seneste 5 år og den type pres, som spørgsmålet vedrører. Det har været muligt at sætte mere end et kryds, hvorfor andelen ikke summerer til 100 %. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering.

Kilde: VIVE 2018

Tabellen viser, at flest forskere, der har deltaget i undersøgelsen, oplever pres for at ændre forskningsresultater i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening (31 %), forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd (26 %), forskning ved brug af forskningstid sikret gennem deres ansættelse (24 %) og forskning finansieret af private fonde (20 %).

I forhold til pres for at udskyde offentliggørelse har 24 % af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet pres, oplevet det i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening. 22 % har oplevet det i forbindelse med forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd, mens 17 % har oplevet det i forbindelse med forskning ved brug af forskningstid sikret gennem forskerens ansættelse eller forskning finansieret af en privat virksomhed.

Endelig har 25 % af forskerne i undersøgelsen oplevet pres for ikke at offentliggøre resultaterne i projekter, hvor i hvert fald en del af finansieringen kommer fra forskningstid sikret gennem deres egen ansættelse. 23 % har oplevet det i forbindelse med forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd, 21 % ved forskning finansieret af private virksomheder og 19 % ved forskningsbaseret myndighedsbetjening.

2.3 Konsekvenser af pres

Endelig har vi både i spørgeskemaet og de kvalitative interview spurgt ind til konsekvenserne af presset. Resultaterne fremgår af Tabel 2.5.

Tabel 2.5 Konsekvenser af pres for ikke at offentliggøre, udskyde offentliggørelse eller ændre resultater for den enkelte forsker

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Presset har gjort, at jeg ikke længere beskæftiger mig med det pågældende emne/område	3 %	10 %	10 %	34 %	38 %	6 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg undlader samarbejde med eksterne parter	3 %	11 %	16 %	30 %	34 %	5 %	100 %	182
Jeg er blevet mere opmærksom på, hvor grænserne for min forskningsfrihed går	17 %	42 %	20 %	9 %	4 %	7 %	100 %	183
Presset påvirkede mig ikke	7 %	17 %	22 %	35 %	19 %	-	100 %	180
Presset påvirkede mig personligt	18 %	26 %	23 %	19 %	13 %	-	100 %	180
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem jeg samarbejder med	25 %	36 %	19 %	10 %	5 %	4 %	100 %	182
Presset har ændret min forskningsdagsorden i retning af mere grundforskning	6 %	14 %	20 %	32 %	21 %	8 %	100 %	183
Presset har gjort, at jeg fremover vil være opmærksom på indholdet i de forskningskontrakter, jeg indgår	22 %	38 %	22 %	4 %	3 %	11 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem der finansierer min forskning	13 %	29 %	33 %	10 %	6 %	10 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg holder mig væk fra forskning i kontroversielle emner/områder	4 %	9 %	15 %	37 %	28 %	8 %	100 %	184

Note: Kun svar fra respondenter, der har oplevet én eller flere typer pres. Spørgsmålet lød: "Nedenfor er en række udsagn om reaktioner på pres for at ændre forskningsresultater, udskyde eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater. Baseret på dine egne erfaringer med pres vil vi bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i udsagnene". Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at det er få, der beskriver, at forløbet har haft konsekvenser for deres faglige retning:

- 14 % af forskerne i undersøgelsen beskriver, at presset har gjort, at de undlader at samarbejde med eksterne parter
- 13 % beskriver, at presset har gjort, at de ikke længere beskæftiger sig med det pågældende emne/område
- 13 % beskriver, at presset har gjort, at de holder sig væk fra forskning i kontroversielle emner/områder.

Tabellen viser også, at pres i forbindelse med offentliggørelse især betyder, at forskerne bliver mere opmærksomme på de potentielle konflikter, der kan opstå i forbindelse med forskningsfrihed:

- 61 % af forskerne i undersøgelsen, der har oplevet at blive presset i forbindelse med offentliggørelse er helt enige eller enige i, at de fremover skal være opmærksomme på, hvem de samarbejder med
- 60 % vil fremover være opmærksomme på indholdet i de forskningskontrakter, de indgår
- 59 % er blevet mere opmærksomme på, hvor grænserne for deres forskningsfrihed går.

Derudover er personlige konsekvenser ofte en udgang på konflikter, hvor forskeren er blevet presset. Det gælder dog, at nogle forskere påvirkes, mens andre ikke gør. 44 % af forskerne i undersøgelsen svarer, at de er helt enige eller enige i, at presset påvirkede dem personligt, mens 24 % svarer, at presset ikke påvirkede dem.

På baggrund af det kvalitative interviewmateriale kan vi identificere nogle typiske forløb som følge af pres. De harmonerer relativt godt med resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen:

Kompromis i forhold til det, der videnskabeligt set er mest hensigtsmæssigt. Nogle sager ændres ved, at offentliggørelsen af resultater udskydes, ikke kan offentliggøres, eller at der sker en hel eller delvis ændring af resultaterne, på trods af at forskeren betragter det som en handle måde, der ikke er den mest hensigtsmæssige ud fra videnskabelige kriterier. Forløb af denne type kan have personlige konsekvenser for den enkelte forsker i form af manglende motivation, stress o.l.

Forskeren holder fast, men forløbet har personlige konsekvenser. I andre forløb sker det, at forskeren holder fast, og resultaterne offentliggøres i den form, som forskeren anser for at være mest videnskabeligt hensigtsmæssig. En række forskere beskriver imidlertid, at det har en personlig pris at gå op imod magtfulde aktører internt eller eksternt. Det kan være en voldsom og ubehagelig oplevelse og kan have eftervirkninger i form af manglende motivation eller stress. Det kan også have betydning for ens karriere, herunder om man kan vedblive med at se sig selv i rollen som forsker eller kan vedblive med at være attraktiv nok til at tiltrække midler.

Forskeren holder fast uden nævneværdige konsekvenser. I en del sager beskriver interviewpersonerne, at de har holdt fast i forhold til deres ønsker om at offentliggøre resultaterne. Og at de på trods af pres fra interne eller eksterne aktører ikke har oplevet nævneværdige konsekvenser efterfølgende, hverken personligt eller karrieremæssigt. Nogle beskriver endda, at organisationer, der indledningsvis har været modstandere af offentliggørelsen, efter et stykke tid har opgivet modstanden og indoptaget resultaterne.

2.4 Forskerkolleger, der har været udsat for pres

Vi har i undersøgelsen spurgt forskerne, om de inden for de seneste 5 år har hørt om kolleger på deres eget institut, der har oplevet pres for ændre, udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre forskningsresultater. Det kan fx sige noget om, hvorvidt problemerne er noget, man diskuterer på de enkelte fakulteter, eller noget den enkelte forsker holder for sig selv. Samlet set er der flere forskere, som har hørt om kolleger, der har været udsat for pres, end forskere, som selv har oplevet pres. Det er forventeligt, da mere end en forsker kan høre om den samme sag. Alligevel er det spørgsmålet, om der generelt set er en kultur, hvor pres på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse debatteres på det enkelte institut.

I forhold til pres for at ændre forskningsresultater fremgår resultaterne af Tabel 2.6.

Tabel 2.6 Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de seneste 5 år:
Har oplevet pres for at ændre forskningsresultater?

	Arts	Health	Aarhus BSS	Science and Technology	Total
Ofte	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %
Nogle gange	12 % **	3 % ***	6 %	9 %	8 %
Sjældent	19 %	16 %	12 %	17 %	16 %
Aldrig	69 % **	82 % *	81 % *	74 %	76 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	246	238	269	389	1.142

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem fakultetet mod et gennemsnit af de øvrige fakulteter er testet ved two-sample t-test.
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: VIVE 2018

Tabellen viser, at på tværs af fakulteter har 1 % af forskerne i undersøgelsen ofte hørt om kolleger på deres eget institut, der inden for de seneste 5 år har oplevet pres for at ændre forskningsresultater; 8 % der nogle gange har hørt om det, mens 16 % af forskerne i undersøgelsen sjældent har hørt om det.

Der er forskel mellem de enkelte fakulteter. Andelen af forskere i undersøgelsen, der ofte eller nogle gange har hørt om kolleger på deres eget institut, der har oplevet pres for at ændre forskningsresultater, er højest på Arts og Science and Technology (henholdsvis 12 % og 10 %) og lavest på Health (3 %).

Andelen af forskere, der har hørt om kolleger, som har oplevet pres for at udskyde forskningsresultater, fremgår af Tabel 2.7.

Tabel 2.7 Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de seneste 5 år:
Har oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater?

	Arts	Health	Aarhus BSS	Science and Technology	Total
Ofte	0 %	0 %	0 %	3 % ***	1 %
Nogle gange	8 %	7 %	6 % *	17 % ***	11 %
Sjældent	15 %	20 %	12 % **	24 % ***	19 %
Aldrig	77 % **	72 %	81 % ***	56 % ***	70 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	244	237	267	390	1.138

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem fakultetet mod et gennemsnit af de øvrige fakulteter er testet ved two-sample t-test.
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at 31 % af forskerne i undersøgelsen inden for de seneste 5 år ofte, nogle gange eller sjældent har hørt om kolleger på deres eget institut, der har oplevet pres for at udskyde offentliggørelsen af forskningsresultater.

Muligvis på grund af de sager, der opnåede omtale i medierne i 2015-2016, ligger Science and Technology højere end de andre fakulteter. Hvor andelen af forskere i undersøgelsen, der ofte eller nogle gange har hørt om kolleger, som har oplevet pres for at udskyde forskningsresultater, er 20 % på Science and Technology, er den 6 % på Aarhus BSS.

Endelig fremgår andelen af forskere, der inden for de seneste 5 år har hørt om kolleger, der har oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater, af Tabel 2.8.

Tabel 2.8 Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de seneste 5 år:
Har oplevet pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater?

	Arts	Health	Aarhus BSS	Science and Technology	Total
Ofte	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %
Nogle gange	7 %	2 % *	5 %	7 %	5 %
Sjældent	15 %	16 %	12 % *	20 % **	16 %
Aldrig	78 %	82 %	84 % *	72 % ***	78 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	246	238	269	389	1.142

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem fakultetet mod et gennemsnit af de øvrige fakulteter er testet ved two-sample t-test.
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: VIVE 2018.

21 % af forskerne, der har deltaget i undersøgelsen, har inden for de seneste 5 år hørt om forskere på deres eget institut, der har oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater. Af disse er det 5 %, der svarer 'nogle gange', og 16 % svarer 'sjældent'.

Andelene er størst på Arts og Science and Technology, hvor henholdsvis 7 % og 8 % af de forskere, der har deltaget i undersøgelsen, ofte eller nogle gange har hørt om kolleger på deres eget institut, der har oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater. Andelen er mindst på Health, hvor 2 % af forskerne svarer, at det har de hørt om.

2.5 Ph.d.-studerende og pres

De fleste ph.d.-studerende har nogle andre forudsætninger for at svare end de øvrige stillingsgrupper i undersøgelsen. Ph.d.-studerende har eksempelvis ofte ikke nået at offentliggøre resultater endnu, og de kan have andre ansvarsområder end de øvrige stillingsgrupper. Derfor er ph.d.-studerende ikke med i de kvantitative analyser i kapitel 2 og 3, men resultaterne for dem som gruppe er gennemgået i boksen nedenfor.

Forskningsfrihed blandt ph.d.-studerende på Aarhus Universitet

Vi har undersøgt forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse for ph.d.-studerende, og de kvantitative resultater viser:

- 9 % af de ph.d.-studerende, som har deltaget i undersøgelsen, har oplevet minimum én type pres, hvilket er signifikant mindre end forskerne generelt på Aarhus Universitet. Når vi ser på de enkelte typer af pres, er forskellene dog kun signifikant mindre for pres for at udskyde offentliggørelse (se Tabel 2.9).
- Ph.d.-studerende i mindre grad oplever pres end de øvrige forskere, hvilket dog ikke betyder, at pres ikke findes blandt dem. Både vores kvantitative analyser og kvalitative interview underbygger, at ph.d.-studerende kan opleve pres i forhold til offentliggørelse.
- Presset for ph.d.-studerende kan komme forskellige steder fra, eksempelvis internt på Aarhus Universitet, offentlige aktører og private aktører⁷.
- Ph.d.-studerende deltager i mindre grad i myndighedsbetjening og IDV end de øvrige forskere på Aarhus Universitet⁸.
- 77 % af de ph.d.-studerende, der har deltaget i undersøgelsen, er helt enige eller enige i, at "Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed", og 57 % er helt enige eller enige i, at "Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed". Til de øvrige mere generelle spørgsmål om forskningsfrihed i starten af spørgeskemaet er der dog en tendens til, at de ph.d.-studerende ofte svarer 'Ved ikke' (30-70 %). Det kan måske være, fordi de ph.d.-studerende i mindre grad har været i de situationer, vi spørger ind til. Det især spørgsmål, der relaterer sig til eksterne aktører og lovgivning, som de ph.d.-studerende svarer 'Ved ikke' til.
- I forhold til generelle spørgsmål om forskningsfrihed svarer de ph.d.-studerende i høj grad på samme måde som de øvrige forskere på Aarhus Universitet – de ph.d.-studerende svarer dog i højere grad 'Ved ikke'.
- Der er ingen forskelle i svarene om subjektivt pres, når vi sammenligner ph.d.-studerende med de øvrige forskere.

På baggrund af de kvalitative interviews tyder det på, at:

- Ph.d.-studerende er stadig i gang med at etablere sig selv som forskere og skal derfor tage højde for muligheden for et fremtidigt samarbejde, og/eller at ph.d.-projektet skal færdiggøres. Derfor kan ph.d.-studerende blive placeret i en særlig situation mellem eksterne samarbejdspartnere og vejledere eller andre interne medarbejdere. På grund af den ph.d.-studerendes position kan der opstå et andet afhængighedsforhold til både interne og eksterne aktører, hvilket kan sætte ph.d.-studerende i en særlig udsat position i forbindelse med offentliggørelse af resultater.

⁷ Eftersom forholdsvis få ph.d.-studerende, der har besvaret undersøgelsen, har oplevet pres (25 personer), er det ikke muligt at tale om tendenser i forhold til, hvor presset kom fra.

⁸ Eftersom forholdsvis få ph.d.-studerende, der har besvaret undersøgelsen, har deltaget i myndighedsbetjening (25 personer) og IDV (45 personer), er det ikke muligt at udarbejde meningsfulde analyser på baggrund af de uddybende spørgsmål om myndighedsbetjening og IDV kun for ph.d.-studerende.

Tabel 2.9 Forskelle mellem ph.d.-studerende og øvrige forskere på Aarhus Universitet

	Ph.d.-studerende	Ikke-ph.d.-studerende
Pres		
Minimum én type pres	9 % *	16 %
Pres for at ændre forskningsresultater	4 %	7 %
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater	5 % *	10 %
Pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater	4 %	5 %
Antal observationer	273-277	1.147-1.165
Myndighedsbetjening		
Ja	9 % ***	30 %
Nej	76 % ***	63 %
Ved ikke	15 % ***	7 %
Antal observationer	274	1.150
IDV		
Ja	17 % ***	33 %
Nej	67 % *	60 %
Ved ikke	17 % ***	7 %
Antal observationer	272	1.146
Subjektivt pres		
Situation A ⁹ : Ja	9 %	12 %
Situation B ¹⁰ : Ja	19 %	25 %
Situation C ¹¹ : Ja	63 %	62 %
Situation D ¹² : Ja	80 %	78 %
Antal observationer	257-258	1.095-1.105

Note: Der er testet for statistisk signifikante forskelle mellem ph.d.-studerende og ikke-ph.d.-studerende ved en two-sample t-test.
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Spørgsmålene for pres lød:

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ændre dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ikke at offentliggøre dine forskningsresultater?"

Spørgsmålene for myndighedsbetjening og IDV lød:

Myndighedsbetjening: "Har du deltaget i forskningsbaseret myndighedsbetjening?"

IDV: "Har du deltaget i forskningsprojekter, der kategoriseres som indtægtsdækket virksomhed (fx fra ministerier, kommuner eller private organisationer/fonde)?"

Spørgsmålet for subjektivt pres lød (situationerne er beskrevet i fodnote):

Du har fået en flerårig bevilling fra en ekstern bevillingsgiver til at undersøge et område, som du gennem mange år har ønsket at kaste dig over. Det er aftalt i bevillingen, at der skal offentliggøres et notat med de væsentligste resultater fra projektet samt en række videnskabelige artikler. Forskningsprojektet har kørt nogle år, og det nærmer sig sin afslutning. Notatet ligger i et færdigt udkast, og en artikel baseret på notatets konklusioner er på vej.

Kilde: VIVE 2018.

⁹ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet.

¹⁰ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Noget tid, efter bevillingsgiveren har fået notatet, inviterer de dig til et møde, hvor I kan drøfte notatet og undersøgelsens resultater, da de har spørgsmål og kommentarer til det.

¹¹ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver vender tilbage med kommentarer og peger bl.a. på, at ét af projektets hovedresultater kun behandles meget kortfattet i konklusionen og gerne vil have, at det får samme omtale som de øvrige hovedresultater fra projektet.

¹² Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver skriver efterfølgende tilbage, da de oplever, at et af resultaterne fra projektet er kontroversielt og samtidig ikke er tilstrækkeligt underbygget. De beder dig om at se nærmere på dette resultat og overvejer, hvorvidt det skal med i notatet.

3 Særlige forhold vedrørende myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed (IDV)

Analyserne i kapitel 2 viste, at der er særlige problemstillinger omkring myndighedsbetjening og IDV for både private og offentlige aktører. Derfor fokuserer vi i dette kapitel på de særlige omstændigheder, der omgiver disse to typer af aktiviteter, og hvordan de opleves af de forskere, der er involveret i dem. Kapitlet bygger på data fra spørgeskemaundersøgelse og interview.

I spørgeskemaet har vi spurgt ind til myndighedsbetjening og IDV særskilt, så vi i de kvantitative analyser kan adskille de to typer af aktiviteter fra hinanden. Det kunne forventes, at resultaterne for myndighedsbetjening og IDV ville variere, fordi vilkårene for myndighedsbetjening og IDV er forskellige på visse punkter (se kapitel 1). Men vores resultater for myndighedsbetjening og for IDV minder i så høj grad om hinanden, at vi afrapporterer dem sammen i dette kapitel.

Kapitlet ser først på, hvilke forskere der deltager i myndighedsbetjening, og i hvilket omfang de oplever pres. Dernæst ses på, hvor presset kommer fra, og hvordan samarbejdet med myndigheder og andre private og offentlige aktører opleves. Endelig undersøger vi, om forskere, som arbejder med myndighedsbetjening og IDV, er mere eller mindre 'subjektivt følsomme' over for pres end andre forskere.

Hvad er myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed (IDV)?

Myndighedsbetjening betegner den del af forskere på Aarhus Universitet, som betjener nationale og internationale myndigheder, der er reguleret af store flerårige kontrakter.

Myndighedsbetjening består dels af sektorrelateret forskning, dels af faglig rådgivning mv. baseret på denne forskning. Emnemæssigt er begge aktiviteter rettet mod samfundsmæssige problemstillinger. Sektorrelateret forskning er afgrænset til et særligt problemfelt (betegnes ofte som strategisk forskning), men er – ligesom den frie forskning – drevet af forskernes egne ideer og valg af metode. Betegnelsen sektorrelateret forskning anvendes om forskningsdelen af forskningsbaseret myndighedsbetjening. Myndighedsrådgivning mv. omfatter forskningsbaserede aktiviteter såsom faglig rådgivning i traditionel forstand (udredninger, notater, deltagelse i kommissionsarbejde og faglige udvalg mv.) og en lang række faglige opgaver som monitorering, laboratorieanalyser, risikoanalyser, dataaktiviteter mv.

IDV omfatter projekter af kommerciel karakter, som finansieres fuldt ud af rekvirenten. Projektet skal være en naturlig udløber af universitetets almindelige virksomhed og kan efter omstændighederne have forskningsmæssig interesse eller bestå i en rent erhvervsmæssig udnyttelse af universitetets ekspertise eller udstyr.

3.1 Deltagelse i myndighedsbetjening og IDV

Blandt forskerne i undersøgelsen har 30 % svaret, at de deltager i myndighedsbetjening, og 33 % at de deltager i IDV, mens 7 % ikke ved, om de deltager i myndighedsbetjening eller IDV (se Tabel 3.1).

Tabel 3.1 Antal og andel personer, der deltager i myndighedsbetjening og IDV

	Myndighedsbetjening			IDV		
	Deltager i myndighedsbetjening	Deltager ikke i myndighedsbetjening	Ved ikke	Deltager i IDV	Deltager ikke i IDV	Ved ikke
Antal	349	725	76	380	686	80
Andel	30 %	63 %	7 %	33 %	60 %	7 %
Antal observationer	1.150			1.146		

Note: Spørgsmålet om myndighedsbetjening lød: "Har du deltaget i forskningsbaseret myndighedsbetjening?"
 Spørgsmålet om IDV lød: "Har du deltaget i forskningsprojekter, der kategoriseres som indtægtsdækket virksomhed (fx fra ministerier, kommuner eller private organisationer/fonde)?"

Kilde: VIVE 2018.

Det er ikke tilfældigt, hvem der deltager i myndighedsbetjening og IDV blandt de forskere, der har deltaget i undersøgelsen. Især forskere over 40 år, lektorer og professorer samt forskere på Science and Technology deltager i myndighedsbetjening og IDV. Alder og stillingsgruppe hænger sammen, så det forhold, at ældre forskere, lektorer og professorer har større tendens til at deltage i myndighedsbetjening og IDV, kan være et udtryk for, at de mere erfarne forskere deltagere i myndighedsbetjening og IDV. Samtidig har yngre forskere større tendens til at svare, at de ikke ved, om de deltager i myndighedsbetjening end ældre forskere. Eksempelvis har 17 % af forskerne på under 30 år i undersøgelsen svaret, at de ikke ved, om de deltager i myndighedsbetjening eller IDV, mens 5 % af forskerne på over 40 år i undersøgelsen har svaret, at de ikke ved, om de deltager i myndighedsbetjening eller IDV.

3.2 Myndighedsbetjening, IDV og pres på forskningsfriheden

Som tidligere beskrevet i kapitel 2 er et af resultaterne af den statistiske model, som er gengivet i Bilagstabel 1.1, at forskere i undersøgelsen, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, har signifikant større sandsynlighed for at have oplevet pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening og IDV. Derudover har forskere, der ikke ved, om de deltager i myndighedsbetjening, større sandsynlighed for at have oplevet pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening.

I Tabel 3.2 vises antal og andel af personer, der har svaret ja til hvert af spørgsmålene om pres eller minimum ét af spørgsmålene opdelt på, om man har deltaget i myndighedsbetjening eller IDV.

Tabel 3.2 Andel og antal af forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, og som har oplevet pres i forhold til offentliggørelse

	Myndighedsbetjening			IDV		
	Deltager i myndighedsbetjening	Deltager ikke i myndighedsbetjening	Ved ikke	Deltager i IDV	Deltager ikke i IDV	Ved ikke
Pres for at ændre forskningsresultater (antal)	50	27	6	49	25	9
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater (antal)	47	47	13	53	45	8
Pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater (antal)	22	24	-	18	26	6
Har oplevet mindst én type pres (antal)	86	78	17	89	73	18
Antal observationer	346-349	718-724	75-76	375-380	680-684	78-80
Pres for at ændre forskningsresultater (%)	14 ***	4	8	13 ***	4	11
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater (%)	14 ***	7	17	14 ***	7	10
Pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater (%)	6 *	3	-	5	4	8
Har oplevet mindst én type pres (%)	25 ***	11	22	23 ***	11	23
Antal observationer	346-349	718-724	75-76	375-380	680-684	78-80

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem ja og nej er testet ved en two-sample t-test. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering. Spørgsmålene lød:

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ændre dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af dine forskningsresultater?"

"Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at ikke at offentliggøre dine forskningsresultater?"

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser ligesom regressionsanalyserne, at forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, har større tendens til at have oplevet pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV. Således har 25 % og 23 % af forskere i undersøgelsen, der deltager i henholdsvis myndighedsbetjening og IDV, oplevet minimum én type pres. For de forskere, der ikke gør det, er den tilsvarende andel 11 %. Forskellene er signifikante for alle typer pres.

Forskere på forskellige fakulteter samarbejder med forskellige eksterne aktører i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV. Derfor kunne det tænkes, at betydningen af myndighedsbetjening og IDV kunne variere afhængigt af forskerens fakultet. Det er dog ikke tilfældet.

De kvantitative resultater understøttes i vores interview, hvor flere af de forskere, der har oplevet pres, fortæller om det i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV. Dette er uddybet i kapitel 2.

3.3 Pragmatiske og idealistiske tilgange til myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed

På baggrund af de kvalitative interview har vi defineret en typologi særligt i forhold til myndighedsbetjening og IDV. Grundlæggende finder vi to typiske tilgange til at forholde sig til denne type af

opgaver. Den ene tilgang kalder vi 'den pragmatiske', den anden 'den idealistiske'. Hvilken tilgang, forskeren har, er af betydning for hans/hendes oplevelse af og ageren i forhold til pres omkring offentliggørelser.

Den pragmatiske tilgang til myndighedsbetjening og IDV har fokus på, at dialog er en nødvendig betingelse for at kunne levere resultater, der er relevante for de eksterne aktører, de samarbejder med. Derudover påpeger forskere, der har denne tilgang, at eksterne aktører ofte har gode faglige input, og at det er godt, at resultaterne tjekkes efter, så deres validitet understøttes.

De fremhæver fx også, at for at kunne levere myndighedsbetjening, er det væsentligt at have forståelse for, hvordan et politisk styret embedsmandssystem fungerer, og hvorfor ting til tider kan tage lang tid, når man samarbejder med en organisation af den type. Eller at man i et samarbejde med en virksomhed bliver nødt til at imødekomme, at virksomheden som regel skal have en kommerciel interesse for at gå ind i et forskningsprojekt, eller at man må være imødekommende i forhold til at beskytte forretningskritisk information, når man offentliggør sine resultater. For disse forskere med denne tilgang er det naturligt, at der kan opstå pres på forskningsfriheden i forhold til offentliggørelser, når forskning og eksterne interesser mødes. Det betyder ikke, at det er en god ting, eller at forskeren eller universitetet ikke skal arbejde for de bedst mulige rammer for sit arbejde.

Samtidig siger forskere med denne tilgang, at selvom man indgår i en dialog, er det væsentligt at holde fast i normerne for, hvad man skal gå med til og ikke skal gå med til i samarbejdsrelationerne, uden at den videnskabelige kvalitet tager skade. Der ytres også en positiv oplevelse af, at forskningen faktisk bliver læst af andre og anvendes i samfundet. Samfundsrelevans af forskningen vægtes højt.

Den idealistiske tilgang til myndighedsbetjening og IDV har et større fokus på, hvordan dialogen med eksterne parter kan hæmme forskningsfriheden. Forskning, der er meget tæt på politiske processer eller økonomiske interesser, opleves især som der, hvor forskningsfriheden kan blive presset negativt. I deres øjne er der også en fare for, at man gennem samarbejde med myndigheder og/eller virksomheder gradvist koloniseres af de værdier, der præger det politiske eller økonomiske system, frem for dem der kendetegner forskningssystemet. Forskere med en idealistisk tilgang har også typisk et bredere syn på, hvem han eller hun arbejder for. Det er ikke nødvendigvis den siddende minister eller de embedsmænd, der aktuelt arbejder i styrelsen, men også oppositionen, andre organisationer i samfundet, offentligheden som sådan eller andre, der kan have gavn af forskningsresultaterne.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at det ikke siger noget, om en forsker har oplevet pres, at han eller hun har en pragmatisk eller idealistisk tilgang til myndighedsbetjening eller IDV. Forskere med begge tilgange kan have oplevet pres for at ændre resultater, udskyde resultater eller ikke offentliggøre resultater. Det vil sige, at både forskere, der har den tilgang at samarbejde med eksterne aktører som en grundlæggende positiv ting, og forskere, der har den tilgang, at samarbejde er en potentielt set problematisk ting, kan opleve pres.

3.4 Hvor kommer presset fra i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV?

Tabel 3.3 viser forskernes svar på, hvor presset kom fra, og hvad presset skete i forbindelse med, opdelt på forskere med og uden myndighedsbetjening og IDV. Resultaterne viser, at presset generelt kommer fra de samme steder, uafhængigt af, om forskerne deltager i myndighedsbetjening og IDV eller ej.

Tabel 3.3 Hvor kom presset fra, og hvad skete presset i forbindelse med – opdelt på myndighedsbetjening og IDV

	Myndighedsbetjening		IDV	
	Deltager i myndighedsbetjening	Deltager ikke i myndighedsbetjening	Deltager i IDV	Deltager ikke i IDV
Hvor kom presset fra fordelt på myndighedsbetjening og IDV				
Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder	23 %	28 %	26 %	25 %
Vejledere, fx ph.d.-vejleder	- *	14 %	6 % *	18 %
Kolleger fra Aarhus Universitet	14 %	18 %	17 %	14 %
Kolleger fra andet universitet	13 %	14 %	13 %	16 %
Ministerium eller anden offentlig myndighed	55 % ***	6 %	46 % ***	11 %
Privat virksomhed	26 %	35 %	29 %	26 %
Offentlig institution	7 %	8 %	12 % *	-
Privat fond	8 %	6 %	9 %	-
Andre	13 %	14 %	6 % *	0 %
Hvad skete presset i forbindelse med fordelt på myndighedsbetjening og IDV				
Forskning finansieret af private virksomheder	14 %	22 %	19 %	18 %
Forskning finansieret af private fonde	17 %	18 %	19 %	18 %
Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd	15 % *	31 %	17 %	29 %
Forskningsbaseret myndighedsbetjening	51 % ***	-	45 % ***	-
Anden forskning finansieret af offentlige organisationer	15 %	6 %	10 %	8 %
Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra Aarhus Universitet	6 %	9 %	7 %	8 %
Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse	16 %	26 %	13 % *	29 %
Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet	8 % *	22 %	11 %	22 %
Andet	6 %	9 %	8 %	8 %

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem ja og nej er testet ved en two-sample t-test. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001. Tallene indeholder kun svar fra personer, der har oplevet pres. Tallene er på tværs af alle tre former for pres. Antal besvarelser: Ja til myndighedsbetjening: 86, nej til myndighedsbetjening: 78. Ja til IDV: 89, nej til IDV: 73. Det har været muligt at sætte flere kryds, hvorfor der ikke summeres til 100 %. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering.

Kilde: VIVE 2018.

Der er dog visse områder med store forskelle blandt forskere med og uden myndighedsbetjening og IDV. Tabellen viser eksempelvis, at ifølge 55 % og 46 % af forskerne i undersøgelsen, der deltager i henholdsvis myndighedsbetjening og IDV, kom presset fra et ministerium eller en anden offentlig myndighed, mens det gælder for 6 % og 11 % af forskerne uden myndighedsbetjening og IDV. Derudover svarer 51 % af forskerne med myndighedsbetjening, at presset skete i forbindelse med myndighedsbetjening. Det underbygger, at presset netop ofte opstår i forbindelse med myndighedsbetjening, og at det ikke er tilfældigt, at forskere, der deltager i myndighedsbetjening, i højere grad oplever pres.

Derimod svarer forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening, i højere grad, at presset kom fra vejledere, forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd eller forskning i samarbejde med forskere fra andre universiteter. Forskere uden IDV-projekter svarer i højere grad, at presset opstod

i forbindelse med brug af forskningstid gennem ansættelsen og fra vejledere. Resultaterne understreger, at også forskere uden myndighedsbetjening og IDV oplever pres i forbindelse med offentliggørelse.

Siden der er forskelle i hyppigheden og konteksten for presset, kunne det tænkes, at reaktionerne på presset ville være anderledes blandt forskere med og uden myndighedsbetjening og IDV. Vores resultater viser dog, at der ikke systematiske forskelle i, hvordan forskerne har reageret på presset mellem forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, og forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV. Den eneste forskel er, at forskere, der deltager i IDV, i mindre grad er enige i, at presset har gjort, at de undlader samarbejde med eksterne parter.

3.5 Hvordan fungerer samarbejdet i forbindelse med myndighedsbetjening og IDV?

Vi har bedt forskere, der deltager i myndighedsbetjening, om at tage stilling til en række udsagn herom. De samlede resultater fremgår af Tabel 3.4. Resultaterne peger umiddelbart på et paradoksal forhold. På den ene side er størstedelen af forskerne i undersøgelsen helt enige eller enige i, at der er en god dialog mellem myndigheden og forskeren (73 %), og at der er en klar rollefordeling (64 %). På den anden side er 22 % helt enige eller enige i, at myndighedsbetjening ofte resulterer i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres, og 21 % er helt uenige eller uenige i, at samarbejdet med myndigheden ikke giver anledning til problemer i forbindelse med myndighedsbetjeningen. Selvom især forskere, der deltager i myndighedsbetjening, oplever pres, er 32 % af de forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening, helt uenige i, at det er svært at lave forskning, som er relevant for eksterne aktører på grund af hensynet til forskningsfriheden, hvilket er en signifikant større andel end forskere uden myndighedsbetjening (19 % – se Bilagstabel 2.2). Det tyder på, at forskernes erfaringer med myndighedsbetjening generelt er positive, men en betragtelig del oplever også, at der kan opstå konflikter i forbindelse med det.

Tabel 3.4 Nedenfor er en række udsagn relateret til myndighedsbetjening. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Der er en klar rollefordeling mellem myndigheden og dig som forsker i forbindelse med myndighedsbetjening	15 %	49 %	20 %	10 %	3 %	2 %	100 %	345
Myndighedsbetjening resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	3 %	19 %	26 %	33 %	12 %	8 %	100 %	342
Samarbejdet med myndigheden giver ikke anledning til problemer i forbindelse med myndighedsbetjeningen	10 %	35 %	29 %	17 %	4 %	5 %	100 %	342
Der er en god dialog mellem dig som forsker og myndigheden	19 %	53 %	19 %	6 %		3 %	100 %	345
Universitetet mangler tydelige rammer for myndighedsbetjening	5 %	25 %	22 %	21 %	8 %	19 %	100 %	344
Universitetets rammer for myndighedsbetjening sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	4 %	20 %	29 %	13 %	4 %	30 %	100 %	345
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med myndigheden	12 %	29 %	19 %	4 %	2 %	35 %	100 %	345

Note: Svarkategorier med for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering. Disse tal er markeret med fed.

Kilde: VIVE 2018.

Resultaterne i Tabel 3.4 tyder derudover på, at der kunne være behov for at fremme og tydeliggøre rammerne i forbindelse med myndighedsbetjening. Eksempelvis er 30 % af forskerne i undersøgelsen, der deltager i myndighedsbetjening, helt enige eller enige i, at universitetet mangler tydelige rammer for myndighedsbetjening, og 17 % er uenige eller helt uenige i, at universitetets rammer for myndighedsbetjening sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres. Samtidig viser Tabel 3.4, at 6 % af forskerne er helt uenige eller uenige i, at der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med myndigheden, hvilket tyder på, at forskerne også oplever opbakning fra ledelsen i forbindelse med myndighedsbetjening.

Svarfordelingerne i spørgsmålene om IDV fremgår af Tabel 3.5, og de minder i høj grad om svarfordelingerne i spørgsmålene om myndighedsbetjening. At resultaterne minder som meget om hinanden, tyder på, at de udsagn, vi har spurgt ind til, i høj grad opleves på samme måde for IDV som for myndighedsbetjening.

Tabel 3.5 Nedenfor er en række udsagn relateret til indtægtsdækket virksomhed (IDV). Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Der er en klar rollefordeling mellem den private eller offentlige organisation og dig som forsker i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	18 %	53 %	16 %	6 %	2 %	5 %	100 %	362
Indtægtsdækket virksomhed resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	4 %	14 %	26 %	36 %	14 %	7 %	100 %	362
Samarbejdet med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed giver ikke anledning til problemer	11 %	35 %	28 %	16 %	4 %	6 %	100 %	360
Der er en god dialog mellem dig som forsker og den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	17 %	58 %	17 %	4 %		4 %	100 %	363
Universitetet mangler tydelige rammer for indtægtsdækket virksomhed af offentlige eller private organisationer	4 %	16 %	27 %	23 %	8 %	22 %	100 %	361
Universitetets rammer for indtægtsdækket virksomhed sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	5 %	24 %	30 %	13 %	2 %	27 %	100 %	361
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	10 %	31 %	18 %	5 %	2 %	34 %	100 %	363

Note: Svarkategorier med for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering. Disse tal er markeret med fed.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser samtidig, at svarfordelingerne er lidt forskellige i forhold til universitetets rammer. Mens 30 % af forskere i undersøgelsen er helt enige eller enige i, at universitetet mangler tydelige rammer for myndighedsbetjening, er 20 % helt enige eller enige i, at universitetet mangler tydelige rammer for IDV af offentlige eller private organisationer.

At nogle forskere med myndighedsbetjening og IDV oplever, at det interne miljø ikke sikrer, at deres forskningsfrihed i tilstrækkelig grad også kommer til udtryk i forhold til den nærmeste leder. Bilagstabel 2.2 og Bilagstabel 2.3 viser, at forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, i mindre grad er helt enige i, at deres nærmeste leder i tilstrækkelig grad sikrer deres forskningsfrihed end

forskere uden myndighedsbetjening og IDV. Mens 31 % af forskere i undersøgelsen, der deltager i myndighedsbetjening, og 33 % af forskere, der deltager i IDV, er helt enige i udsagnet, er 40 % af de forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening og IDV, helt enige i udsagnet. Det tyder på, at forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, især har brug for mere intern støtte for at sikre forskningsfriheden, men andre forskere kan også have brug for yderligere intern støtte.

3.6 Myndighedsbetjening og IDV og 'subjektiv følsomhed' over for pres

Siden forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, i højere grad oplever pres end øvrige forskere, kunne det tænkes, at de i højere grad ville svare ja til, at situationerne i vignetten sætter deres forskningsfrihed under pres. Af resultaterne i Tabel 3.6 fremgår det, at det forholder sig omvendt.

Tabel 3.6 Subjektivt pres¹³: Andel personer, der har svaret 'Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres' til situationen

	Myndighedsbetjening			IDV		
	Deltager i myndighedsbetjening	Deltager ikke i myndighedsbetjening	Ved ikke	Deltager i IDV	Deltager ikke i IDV	Ved ikke
Situation A ¹⁴ : Ja	9 % *	14 %	13 %	9 % *	14 %	13 %
Situation B ¹⁵ : Ja	19 % **	28 %	25 %	20 % **	28 %	21 %
Situation C ¹⁶ : Ja	54 % ***	67 %	55 %	58 % *	65 %	63 %
Situation D ¹⁷ : Ja	73 % **	82 %	74 %	73 % **	81 %	84 %
Antal observationer	333-337	690-695	69-70	360-363	657-662	75-78

Note: Statistisk signifikante forskelle mellem ja og nej er testet ved en two-sample t-test. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellen viser, at forskere, der deltager i myndighedsbetjening og IDV, i mindre grad svarer ja til, at situationerne i vignetten sætter deres forskningsfrihed under pres end forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV. Eksempelvis svarer 81 % og 82 % af de forskere, der ikke deltager i henholdsvis IDV og myndighedsbetjening, ja til, at situation D sætter deres forskningsfrihed under pres, mens 73 % af de forskere, der deltager i IDV og myndighedsbetjening, svarer ja. Det understøtter, at forskerens 'subjektive følsomhed' ikke har betydning for, hvorvidt denne rapporterer at have oplevet pres.

¹³ Se kapitel 2 for uddybende beskrivelse af, hvordan vi har målt subjektivt pres.

¹⁴ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet.

¹⁵ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Noget tid, efter bevillingsgiveren har fået notatet, inviterer de dig til et møde, hvor I kan drøfte notatet og undersøgelsens resultater, da de har spørgsmål og kommentarer til notatet.

¹⁶ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver vender tilbage med kommentarer og peger bl.a. på, at ét af projektets hovedresultater kun behandles meget kortfattet i konklusionen og vil gerne have, at det får samme omtale som de øvrige hovedresultater fra projektet.

¹⁷ Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver skriver efterfølgende tilbage, da de oplever, at et af resultaterne fra projektet er kontroversielt og samtidig ikke er tilstrækkeligt underbygget. De beder dig om at se nærmere på dette resultat og overvejer, hvorvidt det skal med i notatet.

4 Hvordan håndterer Aarhus Universitet problematikken omkring offentliggørelse?

Debatten om forskningsfrihed både generelt og i relation til offentliggørelse har stået på gennem længere tid, og forskellige sager har været omtalt i medier og fagblade. Sagerne har berørt forskellige aspekter ved forskningsfriheden og har omfattet flere danske universiteter. De forskellige sager har gjort, at der er kommet ekstra opmærksomhed på forskningsfriheden, og hvordan denne nogle gange kommer under pres. Det har også betydet, at universiteterne er blevet ekstra opmærksomme på rammerne til sikring af forskningsfriheden. Det gælder også Aarhus Universitet, der bl.a. gennem denne undersøgelse har ønsket at sætte særligt fokus på forhold i relation til forskningsfriheden. For at give et dækkende billede af situationen omkring forskeres oplevede pres i forbindelse med ændring af forskningsresultater og udskydelse eller undladelse af offentliggørelse af forskningsresultater, er det også relevant at se på, hvordan forskere og ledere oplever de nuværende rammer og støtte i forbindelse med sikring af forskningsfriheden. Det er særligt relevant i lyset af, at pres på forskningsfriheden opleves på alle fakulteter og på tværs af stillingskategorier, køn og alder. Som det fremgår af de tidligere kapitler i denne rapport, er der særlige udfordringer i forbindelse med forskningsprojekter, der omfatter eksterne parter. Derfor har vi særlig opmærksomhed på opfattelsen af relationen til eksterne parter, og hvordan Aarhus Universitet understøtter samarbejdet med dem.

Dette kapitel starter med at se på forskernes generelle vurdering af beskyttelsen af forskningsfriheden med særligt fokus på Aarhus Universitet, og hvordan Aarhus Universitet støtter forskerne i forbindelse med deres oplevelser af pres på forskningsfriheden. Dernæst sættes der fokus på de konkrete foranstaltninger og tiltag, som undersøgelsen har afdækket, og hvordan forskere og institutledere ser på disse. Kapitlet afsluttes med en drøftelse af mulige tiltag i lyset af den samlede analyse.

4.1 Hvordan ser forskere generelt på Aarhus Universitets indsats for at beskytte forskningsfriheden?

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt til, hvordan forskere på Aarhus Universitet vurderer sikringen af forskningsfriheden på forskellige niveauer. Som det fremgår af Tabel 4.1, er den generelle vurdering blandt alle forskere, at lovgivningen, Aarhus Universitet og den nærmeste leder i tilstrækkelig grad sikrer forskningsfriheden. 66 % af de forskere, som har deltaget i undersøgelsen, er enige eller helt enige i, at Aarhus Universitet i tilstrækkelig grad sikrer forskningsfriheden. Der er begrænset variation i vurderingen af de forskellige niveauer, men der er tendens til, at lavere niveauer – den nærmeste leder – i større grad bidrager til sikring af forskningsfriheden end højere niveauer – lovgivningen.

Tabel 4.1 Hvor enig eller uenig er du i udsagn om forskningsfrihed generelt?

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Lovgivningen sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	16 %	35 %	14 %	8 %	2 %	25 %	100 %	1.161
Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	24 %	42 %	15 %	7 %	1 %	11 %	100 %	1.160
Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	37 %	39 %	11 %	4 %	2 %	6 %	100 %	1.157
Der er klare rammer for samspillet mellem forskere og eksterne bevillingsgivere	6 %	27 %	24 %	16 %	5 %	22 %	100 %	1.155

Kilde: VIVE 2018.

Vi har også spurgt de forskere, der har oplevet pres, hvordan de oplevede universitetets støtte og opbakning i den forbindelse. Her viser svarene fra spørgeskemaet, at 21 % af deltagerne i undersøgelsen er enige eller helt enige i udsagnet "Presset viste, at universitetet bakker op om deres ansatte", mens det er 30 %, der er uenige eller helt uenige i udsagnet. Tilsvarende er det 38 %, der er enige i udsagnet " Presset viste, at min nærmeste leder støtter i den slag situationer", og 23 % af deltagerne er uenige eller helt uenige. Det peger på, at vurderingen af universitets støtte og støtten fra nærmeste leder reduceres ganske betydeligt, når der er tale om konkrete sager. Dette er en indikation på, at der bør gøres mere for at beskytte forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse, end der gøres i dag.

I spørgeskemaet er respondenter bedt om at angive, hvorvidt de er institutledere, forskningsledere eller ph.d.-programledere. Vi har spurgt denne gruppe, hvordan de opfatter støtten i forhold til situationer med pres på forskningsfriheden fra Aarhus Universitet, og hvordan de ser deres egen rolle.

Som det fremgår af Tabel 4.2 er det institutleder, forskningsleder og ph.d.-programlederes klare vurdering, at sager om pres på forskningsfriheden tages meget seriøst af alle parter. Det er således ikke noget, der bliver negligeret, og det er heller ikke noget, der bliver opfattet som forskerens eget problem. 34 % af de deltagende institutledere, forskningsledere eller ph.d.-programledere er enige eller helt enige i, at de får god støtte fra universitet i forbindelse med pres på forskningsfriheden, mens 4 % er uenige eller helt uenige.

Tabel 4.2 Håndtering af sager om forskningsfrihed i rollen som institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Jeg får god støtte fra universitet i forbindelse med sager om pres på forskningsfriheden	8 %	26 %	22 %		4 %	39 %	100 %	180
Mit institut har klare retningslinjer for, hvordan sager om pres på forskningsfriheden skal håndteres	23 %		28 %	14 %		34 %	100 %	180
Når der opstår sager om pres på forskningsfriheden tages det meget seriøst af alle aktører	23 %	42 %	11 %	4 %	0 %	20 %	100 %	179
Universitetet har hensigtsmæssige procedurer til håndtering af sager om forskningsfrihed	7 %	26 %	24 %	6 %		36 %	100 %	179
Når en forsker oplever at ens forskningsfrihed bliver sat under pres, bliver det set som vedkommendes eget problem	8 %		15 %	32 %	26 %	19 %	100 %	179
Der er tilgængelige standardkontrakter for samarbejdet med eksterne aktører, som sikrer, at der ikke opstår tvivl om forskningsfriheden	11 %	33 %	20 %	5 %		32 %	100 %	177
Det er den nærmeste leders opgave at håndtere sager, hvor der opleves et pres på forskningsfriheden	18 %	46 %	16 %	7 %	4 %	9 %	100 %	178

Note: Svarkategorier med fed for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering. Disse tal er markeret med fed. Kun besvarelse fra personer, der har svaret ja til at være institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder, er inkluderet i tabellen.

Kilde: VIVE 2018.

Når vi spørger til universitetets procedurer for håndtering af sager om forskningsfrihed, er det 33 % af de deltagende institutledere, forskningsledere og ph.d.-programledere, som er enige eller helt enige i, at universitetet har hensigtsmæssige procedurer. Og det er 44 %, der er enige eller helt enige i, at der er tilgængelige standardkontrakter for samarbejdet med eksterne aktører, som sikrer, at der ikke opstår tvivl om forskningsfriheden. I interviewene med institutlederne er det generelle billede, at spørgsmålet om forskningsfrihed tages meget seriøst af universitetet, og at ledelsen adresserer problemstillingen. I forhold til universitetets retningslinjer og procedurer peges der på, at kendskabet til disse bør udbredes, og nogle nævner også behovet for at stramme op på retningslinjer og procedurer. Herunder fremhæves det, at der – efter flere og flere indgår i eksternt samarbejde – skal gøres en indsats for at klæde forskerne bedre på til at kunne agere i denne type af samarbejder. Her er der tydeligvis variation på tværs af fakulteter og områder, hvor nogle har meget stor erfaring med eksterne samarbejder, mens andre er mere fremmede over for denne type af relation.

Hvis vi fokuserer på institutterne, og hvorvidt der er klare retningslinjer på institutniveau, viser besvarelserne, at 35 % af de deltagende ledere er enige eller helt enige i påstanden, at "Mit institut har klare retningslinjer for, hvordan sager om pres på forskningsfriheden skal håndteres". Det peger på, at retningslinjer og procedurer primært er noget, der forefindes på universitetsniveau, og at der i mindre udstrækning er lokale retningslinjer. Dette understøttes også af de kvalitative interview med institutledere, hvor meget få kan beskrive lokale retningslinjer. Enkelte fortæller, at de for nylig har indført forskellige typer af procedurer, der direkte eller indirekte kan ses som et forsøg på at sikre sig mod sager i relation til forskningsfrihed. Det kan eksempelvis være procedurer i forbindelse med indgåelse af kontrakter med eksterne parter.

Det er langt hovedparten af institutledere, forskningsledere eller ph.d.-programlederens vurdering, at det er nærmeste leders opgave at håndtere sager, hvor der opleves pres på forskningsfriheden. De ser med andre ord, at de selv har en rolle i forbindelse med sager om pres på forskningsfriheden. Det bekræftes også i interviewene med institutlederne, hvor de ser det som en del af ledelsesopgaven og som noget, de gerne vil prioritere. De samme interview viser dog også, at institutlederne kun i meget få tilfælde inddrages i sager om forskningsfrihed.

Det bekræftes også af interviewene med forskere, hvor det fremgår, at de medarbejdere, som har oplevet pres, står forholdsvis alene. Det er meget få, der bruger deres institutleder eller nærmeste leder eller henviser til støtte centralt fra universitetet. De bruger typisk andre i deres netværk som støtte i forhold til håndtering af det oplevede pres. Der er dog også eksempler på, at ledelsen inddrages i forbindelse med konkrete sager. Det kan være et bevidst valg fra forskeren, at vedkommende ikke ønsker at inddrage nærmeste leder eller andre ledelseslag. I interviewene nævnes, at forskere ikke ønsker at blive genstand for "en sag", som kan klæbe sig til vedkommende og muligvis påvirke den fremtidige karriere. Derfor kan det virke mere hensigtsmæssigt for forskeren at klare det selv eller kun dele oplevelserne med en meget snæver kreds. Det kan dog også være et tegn på, at der mangler information om mulighederne for støtte og opbakning og herunder at inddrage sin nærmeste leder/institutleder.

4.2 Håndtering og forebyggelse af problemer med forskningsfriheden

Som en del af de kvalitative interview har vi spurgt forskere og institutledere om forslag til håndtering af problemer med forskningsfriheden, og hvordan man kunne forebygge problemer. Det gælder nemlig, at mange af de eksisterende tiltag og lokale initiativer fremhæves som virkningsfulde i forhold til at beskytte forskningsfriheden i forbindelse med offentliggørelse. En række af dem kan måske kan have relevans andre steder på Aarhus Universitet. De kvalitative interview viser også, at nogle af de forskere, der presses, ikke har kendskab til de muligheder for bistand, der allerede findes.

Brug af juridisk bistand fra Technology Transfer Office (TTO)

Både forskere og institutledere peger på, at mange problemer med projekter, der involverer eksterne parter, kan udgå ved et grundigt forarbejde forud for projektets start. Det drejer sig om kontraktudformning og kontraktindgåelse, men afgrænsning af undersøgelsesgenstand og forskningsspørgsmål nævnes også som en væsentlig forudsætning for et succesfuldt forløb. I forhold til støtte i forbindelse med kontraktudformning og kontraktindgåelse henvises der typisk til TTO – Technology Transfer Office. Langt hovedparten af udsagnene udtrykker stor tilfredshed med den støtte og rådgivning, de får fra TTO. De ser dem som meget dygtige til at håndtere juridiske problemstillinger i forbindelse med indgåelse af kontrakter med eksterne parter. For nogle fakulteter og områder er TTO en helt central samarbejdspartner i forbindelse med sikring af projekter med eksterne parter. Flere peger på, at TTO nogle gange virker meget presset i forhold til opgavemængden.

Klarhed og retningslinjer

I flere af interviewene nævnes det også, at der fra ledelsens side bør skabes større klarhed over, hvad forskningsfrihed indebærer, og hvordan universitetet forholder sig til spørgsmålet om forskningsfrihed. Flere nævner viden og information som væsentlig for at kunne afhjælpe problemer med pres på forskningsfriheden. Flere nævner behovet for tydelige retningslinjer – både på universitetsniveau og lokalt, hvor det klart fremgår, hvilke rettigheder og pligter forskerne har. Andre peger dog

på, at retningslinjer og procedurer ikke løser nogle problemer, da de sjældent har nogen gennemslagskraft. I materialet er det også tydeligt, at der er forholdsvis ringe kendskab til retningslinjer og støttemuligheder.

Kurser i Responsible Conduct of Research

På nogle fakulteter og institutter har man kurser i "Responsible Conduct of Research" for ph.d.-studerende og yngre forskere, hvor der er fokus på ansvarlig forskningspraksis. Det nævnes som et tiltag, der kan bidrage til at håndtere krydspres mellem at skulle publicere, hente fondsmidler hjem, have en karriere kørende og levere ordentlig forskning. Det er uklart, hvor udbredt disse kurser er, og hvor stort kendskabet til dem er. Nogle peger også på, at denne type kurser ikke kun burde tilbydes ph.d.-studerende og yngre forskere, men skulle være et tilbud til alle på universitetet. Det nævnes også, at der er et generelt behov for at klæde ansatte bedre på til at kunne indgå i samarbejdsrelationer med eksterne parter. På nogle institutter er det en fast integreret del af forskningsprocessen, mens det for andre kan være sjældnere eller noget nyt. Det handler bl.a. om at få en forståelse for de rammer og muligheder, som denne type af samarbejde foregår inden for, og hvordan man som forsker skal håndtere eksterne samarbejdsrelationer.

Ledelse og internt pres

Hovedparten af de omtalte tiltag vedrører samarbejdet med eksterne parter, men undersøgelsen har afdækket, at der også kan være tale om et internt pres. Denne form for pres kan være noget vanskeligere at håndtere, da det kan komme til udtryk gennem en tilsyneladende faglig diskussion og kritik, som dog ikke opfattes på denne måde af modtageren. I interviewene med institutlederne nævnes det, at det også er en del af institutlederens opgave at sikre et arbejdsmiljø, hvor der er en ordentlig omgangstone og en gensidig respekt for holdninger og synspunkter. I de samme interview nævnes det også, at det fra institutledernes side forventes, at medarbejdere, som oplever pres fra kolleger eller interne vejledere, kommer til vedkommende.

Betydning af ledelsesmæssigt fokus og de overordnede rammer for arbejdet

Blandt en række af de forskere, der har arbejdet med myndighedsbetjening i de tidligere sektorforskningsinstitutter, før de blev fusioneret med Aarhus Universitet, fremhæves udviklingen siden 2007 som yderst positiv for forskningsfriheden, selvom ikke alle forskere vurderer, man er i mål endnu. Af nyere tiltag fremhæves 7-dagesfristen i rammeaftalen mellem Aarhus Universitet og Miljø- og Fødevareministeriet 2018-2021 som noget, der har gjort en positiv forskel i forhold til at beskytte forskningsfriheden med henblik på at forhindre udskydelse af resultater. Der er generelt enighed om, at fristen er en god idé, om end enkelte oplever, at 7 dage kan være meget kort tid i forhold til, at ministeriet kan nå at reagere på materialet.

4.3 Opmærksomhedspunkter i det fremadrettede arbejde

Undersøgelsen har fokuseret på at afdække forekomsten af pres på forskere for at ændre forskningsresultater, udskyde eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater, og under hvilke omstændigheder dette forekommer. I de kvalitative interview med forskere og institutledere har vi også berørt, hvad der kan gøres for at forhindre pres, og hvordan situationer, hvor forskere oplever pres, bedst bliver håndteret. I interviewene er også beskrevet forskellige lokale tiltag og initiativer. Nedenstående anbefalinger tager bl.a. afsæt i de erfaringer og holdninger, der er kommet frem i interviewene.

Undersøgelsen viser, at mange medarbejdere oplever stor opmærksomhed fra ledelsens side i forhold til problemer med pres på forskningsfriheden. Det er dog også tydeligt, at der fra flere sider

efterspørges endnu tydeligere signaler og en klar stillingstagen fra den øverste ledelse – gerne bakket op af konkrete initiativer og tiltag. På institutniveau ser institutlederne det som en væsentlig opgave, men det tyder ikke på, at de ofte inddrages i konkrete sager eller sætter spørgsmålet om forskningsfrihed på dagsordenen lokalt. Der er med andre ord et behov for at få forankret indsatsen i forhold til sikring af forskningsfriheden stærkere på lokalt niveau.

Flere har påpeget behovet for større åbenhed omkring det pres, som forskere kan opleve i forbindelse med forskellige typer af projekter. Øget åbenhed vil sikre, at erfaringer kan deles og medvirke til at undgå fremtidige situationer, hvor forskningsfriheden kommer under pres. Der er ingen tvivl om, at større åbenhed om pres på forskningsfriheden kan være et vigtigt tiltag for at reducere og normalisere problemet. Det kræver dog også en meget stærk beskyttelse af den enkelte forsker og sikring mod negative konsekvenser. Som tidligere nævnt ønsker forskerne ikke at blive "en sag". Ledelsen skal håndtere problemet sammen med den enkelte gennem sparring, feedback, hjælp og beskyttelse.

Der er allerede en række konkrete tiltag og initiativer på enkelte fakulteter og institutter som fx kurser i Responsible Conduct of Research. Det bør sikre, at der i større udstrækning sker en deling af konkrete tiltag og erfaringer med disse på tværs af fakulteter og institutter.

Enheder som TTO omtales positivt og får ros for den hjælp, de yder i forbindelse med kontraktindgåelse. Der peges også på, at de ikke altid har kapacitet til at opfylde efterspørgslen. Det bør være et opmærksomhedspunkt, at der er tilstrækkelig kapacitet hos de enheder, der understøtter forskerne i forbindelse med eksternt samarbejde og indgåelse af kontrakter. I forlængelse heraf kan det være hensigtsmæssigt at foretage et tjek af de nuværende rammevilkår i forbindelse med eksternt forskningssamarbejde generelt og for myndighedsbetjening og IDV specifikt.

Det kan overvejes, hvorvidt der skal oprettes en ombudsmandsordning, som det allerede findes nogle steder på universitetet, hvor forskere kan henvende sig, hvis de oplever pres på deres forskningsfrihed og ikke finder det muligt at gå gennem deres nærmeste leder. Det er dog samtidig vigtigt, at ordningen konstrueres på en måde, så misbrug undgås.

Litteratur

- Andersen, H. 2017. Forskningsfrihed – ideal og virkelighed, Hans Reitzels Forlag.
- Bleiklie, I. & Kogan, M. 2007. Organization and Governance of Universities, Higher Education Policy, 20, p.477–493.
- Capacent 2009. The Danish University Evaluation 2009. Report on Research freedom. Ministry of Science, Technology and Innovation.
- Hansen, H.F. 2011. University Reforms in Denmark and the Challenges for Political Science. European Political Science: 10, 2011.
- Horst, M. & Irwin, A. 2018. Hvad vil vi med universiteterne? Informations Forlag.
- Karran, T. 2007. "Academic Freedom in Europe: A Preliminary Comparative Analysis." Higher Education Policy 20 (3): 289–313.
- Karran, T. 2009. Academic freedom: in justification of a universal ideal, Studies in Higher Education, Vol. 34, No. 3, May 2009, 263–283.
- Karran, T., Beiter, K. & Appiagyei-Atua, K. 2017 Measuring academic freedom in Europe: a criterion referenced approach, Policy Reviews in Higher Education, 1:2, 209-239.
- Kayrooz, C. et al. 2001. Academic Freedom and Commercialisation of Australian Universities. Perceptions and experiences of social scientists, Discussion Paper Number 37. The Australia Institute.
- Norges offentlige utredninger 2006. Akademisk frihet. Individuelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov.
- Olsen J. 2007. The Institutional Dynamics of the European University. In: Maassen P., Olsen J. (eds.) University Dynamics and European Integration. Higher Education Dynamics, vol. 19. Springer, Dordrecht.
- Ylijoki, O.H., Lyytinen, A. & Marttila, L. 2011. Different research markets: a disciplinary perspective, Higher Education 62:721–740.

Bilag 1 Regressionsanalyser

Bilagstabel 1.1 Den endelige model

	Oplevet minimum en type pres	Oplevet pres for at ændre resultater	Oplevet pres for at ud- skyde offentliggørelse	Oplevet pres for ikke at offentliggøre
Under 30 år	0.017 (0.062)	0.027 (0.045)	-0.015 (0.051)	-0.040 (0.036)
31-40 år	0.040 (0.044)	0.013 (0.031)	0.007 (0.036)	0.010 (0.025)
41-50 år	0.036 (0.035)	0.012 (0.025)	-0.001 (0.029)	-0.021 (0.020)
51-60 år	0.039 (0.035)	0.036 (0.025)	-0.015 (0.028)	0.029 (0.020)
Kvinde	0.040 (0.023)	0.015 (0.016)	0.029 (0.019)	-0.012 (0.013)
Arts	0.058 (0.033)	0.041 (0.023)	0.034 (0.027)	0.019 (0.019)
Health	0.020 (0.032)	-0.015 (0.023)	0.027 (0.026)	-0.012 (0.019)
ST	0.069 * (0.030)	-0.027 (0.021)	0.099 *** (0.024)	0.007 (0.017)
Adjunkt/Postdoc	0.015 (0.042)	0.027 (0.030)	-0.018 (0.034)	-0.025 (0.024)
Anden VIP	0.020 (0.052)	0.035 (0.037)	-0.029 (0.042)	0.021 (0.030)
Professor	-0.006 (0.028)	0.012 (0.020)	0.000 (0.023)	-0.007 (0.016)
Maks. 5 år siden ph.d.	0.025 (0.041)	0.002 (0.029)	0.018 (0.033)	0.048 * (0.024)
Har ikke en ph.d.	-0.059 (0.044)	-0.031 (0.032)	-0.036 (0.036)	-0.020 (0.026)
Myndighedsbetjening: Ja	0.107 *** (0.026)	0.088 *** (0.018)	0.041 * (0.021)	0.031 * (0.015)
Myndighedsbetjening: Ved ikke	0.091 * (0.044)	0.021 (0.032)	0.104 ** (0.036)	0.019 (0.025)
IDV: Ja	0.048 *** (0.012)	0.036 *** (0.009)	0.026 ** (0.010)	-0.000 (0.007)
IDV: Ved ikke	0.080 (0.044)	0.059 (0.031)	0.010 (0.036)	0.024 (0.025)
Konstantled	-0.006 (0.041)	-0.011 (0.029)	0.009 (0.033)	0.030 (0.024)
N	1142	1141	1133	1134
R2	0.062	0.045	0.045	0.024

Anm.: Standardfejl er i parrenteser. * p<.05, ** p<.01, *** p<.001.

Note: Vi har anvendt en lineær regressionsmodel, hvor vi kontrollerer for alder, køn, fakultet, stillingsgruppe, antal år siden ph.d., om personen har myndighedsbetjening, og om personen har IDV. Analysen er uden ph.d.-studerende, institutledere og personer, der ikke kan placeres entydigt på et fakultet. Referencekategorien er mænd, forskere på over 60 år, forskere på BSS, lektorer og forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV.

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilagstabel 1.2 Robusthedsanalyser: Har oplevet minimum én type pres

	Model 1: Lineær regression uden vægte	Model 2: Lineær regression med vægte	Model 3: Logistisk regression uden vægte	Model 4: Logistisk regression med vægte
Under 30 år	0.017 (0.062)	-0.001 (0.064)	0.229 (0.518)	0.092 (0.559)
31-40 år	0.040 (0.044)	0.036 (0.042)	0.393 (0.366)	0.372 (0.368)
41-50 år	0.036 (0.035)	0.042 (0.035)	0.338 (0.295)	0.383 (0.310)
51-60 år	0.039 (0.035)	0.033 (0.033)	0.333 (0.293)	0.294 (0.296)
Kvinde	0.040 (0.023)	0.042 (0.026)	0.314 (0.180)	0.327 (0.200)
Arts	0.058 (0.033)	0.065 * (0.032)	0.497 (0.275)	0.552 * (0.276)
Health	0.020 (0.032)	0.020 (0.029)	0.197 (0.289)	0.185 (0.295)
ST	0.069 * (0.030)	0.078 ** (0.030)	0.569 * (0.248)	0.646 * (0.258)
Adjunkt/Postdoc	0.015 (0.042)	0.003 (0.046)	0.088 (0.327)	0.001 (0.347)
Anden VIP	0.020 (0.052)	0.020 (0.057)	0.168 (0.423)	0.161 (0.464)
Professor	-0.006 (0.028)	-0.009 (0.028)	-0.064 (0.232)	-0.086 (0.240)
Maks. 5 år siden ph.d.	0.025 (0.041)	0.042 (0.048)	0.191 (0.312)	0.302 (0.344)
Har ikke en ph.d.	-0.059 (0.044)	-0.059 (0.044)	-0.553 (0.394)	-0.583 (0.449)
Myndighedsbetjening: Ja	0.107 *** (0.026)	0.106 *** (0.031)	0.786 *** (0.196)	0.769 *** (0.213)
Myndighedsbetjening: Ved ikke	0.091 * (0.044)	0.103 (0.055)	0.701 * (0.317)	0.768 * (0.344)
IDV: Ja	0.048 *** (0.012)	0.037 ** (0.014)	0.363 *** (0.096)	0.279 ** (0.102)
IDV: Ved ikke	0.080 (0.044)	0.037 (0.050)	0.634 * (0.312)	0.325 (0.342)
Konstantled	-0.006 (0.041)	-0.001 (0.038)	-3.154 *** (0.369)	-3.095 *** (0.377)
N	1142	1142	1142	1142
R2/pseudo-R	0.062	0.055	0.071	-

Anm.: Standardfejl er i paranteser. * p<.05, ** p<.01, *** p<.001.

Note: I model 1 er anvendt en lineær regressionsmodel uden vægte, i model 2 en lineær regressionsmodel med vægte, i model 3 en logistisk regressionsmodel uden vægte, og i model 4 en logistisk regressionsmodel med vægte. Lineær regression og logistisk regression er to forskellige måder at måle resultaterne på, hvilket betyder, at koefficienterne ikke kan sammenlignes, dvs. selvom koefficienterne er forskellige, afhængig af, hvilken model vi anvender, betyder det ikke, at resultaterne er forskellige. Referencekategorien er mænd, forskere på over 60 år, forskere på BSS, lektorer og forskere, der ikke deltager i myndighedsbetjening eller IDV. I alle modeller kontrolleres for alder, køn, fakultet, stillingsgruppe, antal år siden ph.d., om personen har myndighedsbetjening, og om personen har IDV. Analysen er uden ph.d.-studerende, institutledere og personer, der ikke kan placeres entydigt på et fakultet. R2 er for de lineære regressioner, og pseudo-R er for de logistiske regressioner.

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilagstabel 1.3 Modeltrappe – sandsynligheden for at have oplevet minimum én type pres

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Under 30 år	0.018 (0.055)	0.010 (0.056)	-0.001 (0.066)	0.008 (0.065)	0.009 (0.065)
31-40 år	0.035 (0.036)	0.038 (0.036)	0.019 (0.046)	0.041 (0.045)	0.044 (0.045)
41-50 år	0.035 (0.035)	0.035 (0.034)	0.026 (0.037)	0.033 (0.036)	0.038 (0.036)
51-60 år	0.040 (0.036)	0.035 (0.035)	0.029 (0.037)	0.033 (0.036)	0.036 (0.036)
Kvinde	0.040 (0.023)	0.051 * (0.024)	0.051 * (0.024)	0.048 * (0.024)	0.048 * (0.024)
Arts		0.048 (0.034)	0.050 (0.035)	0.049 (0.034)	0.044 (0.034)
Health		0.014 (0.033)	0.015 (0.034)	0.024 (0.033)	0.026 (0.033)
ST		0.103 *** (0.030)	0.106 *** (0.031)	0.077 * (0.030)	0.078 * (0.030)
Adjunkt/Postdoc			-0.019 (0.044)	-0.000 (0.043)	-0.000 (0.043)
Anden VIP			-0.007 (0.054)	0.030 (0.054)	0.034 (0.054)
Professor			-0.004 (0.030)	-0.005 (0.029)	-0.005 (0.029)
Maks. 5 år siden ph.d.			0.043 (0.043)	0.037 (0.042)	0.039 (0.042)
Har ikke en ph.d.			-0.035 (0.046)	-0.060 (0.045)	-0.061 (0.045)
Myndighedsbetjening: Ja				0.106 *** (0.026)	0.107 *** (0.026)
Myndighedsbetjening: Ved ikke				0.105 * (0.046)	0.105 * (0.046)
IDV: Ja				0.053 *** (0.013)	0.054 *** (0.013)
IDV: Ved ikke				0.089 * (0.045)	0.088 (0.045)
Følsomhed A					0.065 (0.043)
Følsomhed B					-0.027 (0.033)
Følsomhed C					-0.005 (0.026)
Følsomhed D					0.012 (0.029)
Konstantled	0.113 *** (0.028)	0.061 (0.035)	0.070 (0.042)	-0.013 (0.042)	-0.023 (0.047)

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
N	1084	1084	1084	1084	1084
R2	0.005	0.018	0.020	0.054	0.053

Anm.: Standardfejl er i parenteser. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Note: Vi har anvendt en lineær regressionsmodel. I model 1 kontrollerer vi for alder, køn. Model 2 er model 1 inkl. kontrolvariable for fakultet. Model 3 er model 2 inkl. kontrolvariable for stillingsgruppe og antal år siden ph.d. Model 4 er model 3 inkl. kontrolvariable for, om personen har myndighedsbetjening, og om personen har IDV. Model 5 er model 4 inkl. kontrolvariable for subjektiv følsomhed. Analysen er uden ph.d.-studerende, institutledere og personer, der ikke kan placeres entydigt på et fakultet.

I alle modeller har vi kun medtaget personer, der har svaret på alle spørgsmål i model 5 for at sikre analyser på de samme personer. Det betyder, at 58 færre personer er med i denne analyse end i den endelige model, jf. Bilagstabel 1.1, hvilket er årsag til, at resultaterne i model 4 i denne tabel varierer en anelse fra resultaterne i model 1 i bilagstabel 1.1.

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilag 2 Bilagstabeller

Bilagstabel 2.1 Presspørgsmål opdelt på fakultet med og uden vægte

		Arts	Health	Aarhus BSS	Science and Technology	Total
Uden vægte	Ændre (%)	11	5	7	7	7
	Udskyde (%)	9	7	5	15	10
	Ikke offentliggøre (%)	6	2	5	5	5
	Mindst én type pres (%)	18	12	12	21	16
	Antal observationer	245-253	236-238	272-276	393-398	1.147-1.165
Vægtet data	Ændre (%)	11	4	7	6	7
	Udskyde (%)	10	7	4	15	10
	Ikke offentliggøre (%)	6	2	5	5	4
	Mindst én type pres (%)	19	12	12	21	16
	Antal observationer	576	791	544	1192	3.103

Note: * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

For data uden vægte:

For pres for at ændre forskningsresultater: Der er forskel mellem Arts og Health**. Yderligere er der forskel mellem Arts og Science and Technology*.

For pres for at udskyde offentliggørelse: Der er forskel mellem Arts og Science and Technology*. Yderligere er der forskel mellem Health og Science and Technology**. Derudover forskel mellem Aarhus BSS og Science and Technology***.

For pres for ikke at offentliggøre: Der er signifikant forskel mellem Arts og Health*.

For data med vægte:

For pres for at ændre forskningsresultater: Der er forskel mellem Arts og Health**. Yderligere er der forskel mellem Arts og Science and Technology* (samme resultater som uvægtet data).

For pres for at udskyde offentliggørelse: Der er forskel mellem Arts og Aarhus BSS*. Yderligere er der forskel mellem Health og Science and Technology**. Derudover er der forskel mellem Aarhus BSS og Science and Technology***. **(Her er der små forskelle mellem vægtet og uvægtet data).**

For pres for ikke at offentliggøre: Ingen signifikante forskelle. **(Forskel mod uvægtet data).**

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilagstabel 2.2 Hvor enig eller uenig er du i udsagn om forskningsfrihed generelt fordelt på myndighedsbetjening?

	Myndighedsbetjening						Ikke myndighedsbetjening					
	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Lovgivningen sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	14 %	36 %	18 %**	11 %	20 %*		17 %	35 %	11 %	7 %	2 %	27 %
Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	21 %	44 %	17 %	9 %*	1 %	8 %*	26 %	42 %	13 %	5 %	2 %	12 %
Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	31 %**	42 %	14 %*	5 %	2 %	5 %	40 %	38 %	10 %	4 %	2 %	6 %
Der er stor uenighed på mit institut om, hvad forskningsfrihed indebærer	5 %	15 %***	19 %	25 %	12 %	24 %	3 %	8 %	19 %	26 %	15 %	29 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, kommer det fra eksterne aktører	12 %	41 %***	19 %	8 %	2 %	18 %**	10 %	29 %	23 %	9 %	3 %	26 %
Forskere på mit institut er generelt for tilbageholdende med at indgå i et samspil med eksterne aktører om forskning	11 %		18 %	33 %	30 %***	8 %***	2 %	7 %	21 %	31 %	17 %	23 %
Det er svært at lave forskning, der er relevant for eksterne aktører på grund af hensynet til forskningsfriheden	0 %	8 %	14 %*	38 %	31 %***	8 %***	2 %	8 %	20 %	35 %	19 %	17 %
Der er klare rammer for samspillet mellem forskere og eksterne bevillingsgivere	5 %	28 %	26 %	22 %***	6 %	13 %***	6 %	27 %	23 %	13 %	4 %	26 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, opstår det i forbindelse med forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere	10 %	37 %**	20 %	13 %	5 %	15 %***	8 %	29 %	23 %	11 %	4 %	26 %
Der er kommet flere begrænsninger på offentliggørelse af resultaterne fra forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere siden min første forskningsansættelse	7 %*	13 %*	24 %	18 %	14 %	25 %***	4 %	9 %	23 %	16 %	11 %	38 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, opstår det i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening	13 %***	30 %***	22 %	12 %***	6 %***	17 %***	3 %	13 %	23 %	5 %	2 %	54 %

Note: Antal besvarelser: Varetager myndighedsbetjening: 343-347. Varetager ikke myndighedsbetjening: 713-722. Tal i celler markeret med fed er, hvor helt (u)enig og (u)enig er slået sammen grundet få observationer i cellerne. Forskelle er testet ved two-sample t test. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilagstabel 2.3 Hvor enig eller uenig er du i udsagn om forskningsfrihed generelt fordelt på IDV?

	IDV						Ikke IDV					
	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Lovgivningen sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	14 %*	37 %	16 %*	9 %	2 %	22 %	19 %	35 %	12 %	8 %	1 %	26 %
Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	19 %***	45 %	19 %**	8 %	2 %	8 %	28 %	42 %	12 %	5 %	1 %	11 %
Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	33 %*	40 %	13 %	5 %	2 %	6 %	40 %	39 %	10 %	4 %	1 %	6 %
Der er stor uenighed på mit institut om, hvad forskningsfrihed indebærer	5 %*	13 %**	22 %*	24 %	13 %	22 %**	3 %	8 %	17 %	26 %	16 %	31 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, kommer det fra eksterne aktører	12 %	38 %**	20 %	7 %	4 %*	18 %***	10 %	30 %	22 %	9 %	2 %	27 %
Forskere på mit institut er generelt for tilbageholdende med at indgå i et samspil med eksterne aktører om forskning	2 %	8 %	17 %	36 %	26 %***	11 %***	1 %	8 %	21 %	30 %	17 %	23 %
Det er svært at lave forskning, der er relevant for eksterne aktører på grund af hensynet til forskningsfriheden	1 %	10 %	16 %	39 %	29 %**	6 %***	1 %	7 %	20 %	35 %	20 %	17 %
Der er klare rammer for samspillet mellem forskere og eksterne bevillingsgivere	7 %	30 %	23 %	20 %**	6 %	14 %***	5 %	26 %	25 %	13 %	4 %	27 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, opstår det i forbindelse med forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere	10 %	37 %**	23 %	11 %	7 %**	13 %***	8 %	27 %	23 %	12 %	3 %	27 %
Der er kommet flere begrænsninger på offentliggørelse af resultaterne fra forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere siden min første forskningsansættelse	7 %**	14 %	23 %	19 %	12 %	24 %***	3 %	8 %	23 %	17 %	12 %	38 %
Hvis der er pres på forskningsfriheden, opstår det i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening	10 %***	26 %***	22 %	10 %*	5 %*	28 %***	5 %	15 %	24 %	6 %	2 %	48 %

Note: Antal besvarelser: Varetager IDV: 376-379. Varetager ikke IDV: 674-681. Forskelle er testet ved two-sample t test.
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Kilde: Spørgeskema blandt forskere på Aarhus Universitet.

Bilag 3 Metodeafsnit

Undersøgelsen bygger på tre forskellige datakilder. For det første er der gennemført en webbase-ret spørgeskemaundersøgelse med samtlige forskere på Aarhus Universitet. For det andet er der med udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen gennemført 30 kvalitative interview med forskere på Aarhus Universitet. For det tredje er 10 institutledere på tværs af fakulteter og erfaring med myndighedsbetjening interviewet for at sikre et ledelsesperspektiv på problemstillingerne i undersøgelsen.

Spørgeskemaundersøgelsen

Litteratursøgning

Undersøgelsen indledtes med en litteratursøgning efter spørgeskemabaserede undersøgelser blandt forskere om forskningsfrihed i forhold til offentliggørelser.

Litteratursøgningen gennemførtes på titel, abstracts og emneord i databaserne Academic Search Premier, PsycINFO og SocINDEX fra 2000 og frem.

I alt identificeredes 207 resultater. En nærmere gennemgang viste, at kun ganske få af disse bidrag var relevante for den foreliggende undersøgelse.

Litteratursøgningen blev suppleret ud fra VIVEs kendskab til dansk og international litteratur om emnet.

Population og dataindsamling

Undersøgelsen er gennemført som en fuldtælling blandt samtlige fastansatte forskere og ph.d.-studerende på Aarhus Universitet. Kontaktoplysninger på respondenterne blev udleveret af Aarhus Universitet efter anvisninger fra VIVE.

Udkast til spørgeskemaet blev udarbejdet af VIVE og herefter kommenteret af undersøgelsens styregruppe og rektoratet på Aarhus Universitet.

Herefter er spørgeskemaet pilottestet af otte forskere med forskellig anciennitet, stillingskategorier og udvalgt, så der var repræsentation fra alle fire fakulteter. Respondenterne har selv kunnet vælge mellem, om de ønskede at besvare en dansk eller engelsk version af spørgeskemaet.

Det endelige spørgeskema blev udsendt pr. e-mail den 9. august 2018 til respondenternes arbejds-mail, og dataindsamlingen foregik frem til 12. september 2018. Undervejs gennemførte VIVE tre rykkerrunder, ligesom medlemmer af styregruppen og institutledere har kontaktet respondenterne og opfordret dem til at svare.

Svar og bortfald

Bilagstabel 3.1 giver et overblik over svarprocent og bortfald i undersøgelsen. Spørgeskemaet er sendt ud til hele populationen af forskere og ph.d.-studerende på Aarhus Universitet, hvilket er 4.379 personer inkl. ph.d.-studerende og 3.318 personer uden ph.d.-studerende. Fordi de fleste analyser er uden ph.d.-studerende, og ph.d.-studerende udgør en betragtelig del af populationen viser vi også tal for svarprocent og bortfald uden ph.d.-studerende.

Bilagstabel 3.1 Svarprocent og bortfald

	Alle		Uden ph.d.-studerende	
	Antal	Andel af stikprøven	Antal	Andel af stikprøven
Bruttopopulationen i alt	4.379	100 %	3.318	100 %
Heraf udenfor undersøgelsens målgruppe (fx personer på orlov eller personer, der svarer, at de ikke forsker)	74	1,69 %	54	1,63 %
Nettopopulationen i alt	4.305	98,31 %	3.264	98,37 %
Samtlige indkomne besvarelser	1.488	33,98 %	1207	36,38 %
Delvist besvarede, men mangelfulde	13	0,30 %	11	0,33
Delvist besvarede, men tilstrækkelige	49	1,12 %	37	1,12 %
Fuldt gennemførte besvarelser	1.426	32,56 %	1.159	34,93 %
Relevante besvarelse i alt	1.475	33,68 %	1.196	36,05 %

Kilde: VIVE 2018.

I forbindelsen med udsendelse af spørgeskemaet meldte 7 personer tilbage, at de ikke er forskere og derfor uden for undersøgelsens målgrupper, og 67 respondenter blev frasorteret, fordi deres mailadresse ikke var aktiv, eller fordi de var på orlov i løbet af indsamlingsperioden.

Vi har derudover frasorteret 13 personer, der påbegyndte besvarelsen af spørgeskemaet, men afsluttede den, før de havde besvaret spørgsmålene, om de havde oplevet pres i forbindelse med offentliggørelse. Delvist afsluttede besvarelser, som havde besvaret disse spørgsmål (49 personer), er medtaget i analyserne.

Frasorteringen giver en endelig svarprocent på **34 % inkl. ph.d.-studerende** og **36 % ekskl. ph.d.-studerende**.

Bortfaldsanalyse

Bilagstabel 3.2 og Bilagstabel 3.3 viser bortfaldsanalyser inkl. og ekskl. ph.d.-studerende. Fordi de fleste analyser er uden ph.d.-studerende, og ph.d.-studerende udgør en betragtelig del af populationen (se afsnittet 'Kvantitative analyser' nedenfor), viser vi også bortfaldsanalysen uden ph.d.-studerende. Resultaterne for de to analyser er dog forholdsvis ens, så vi afrapporterer resultaterne for bortfaldsanalyserne samlet.

Bilagstabel 3.2 Bortfaldsanalyse inkl. ph.d.-studerende

	Har svaret	Har ikke svaret	Popula- tion	Forskel mellem 'Har svaret' og populationen (procentpoint)	Forskel mellem 'Har svaret' og 'Har ikke svaret' (procentpoint)	Forskel mellem 'Har ikke svaret' og populationen (procentpoint)
Køn (andel kvinder)	39 %	41 %	40 %	-1	-2	1
Alder						
30 år eller under	16 %	25 %	22 %	-6 ***	-9 ***	3 ***
31-40 år	26 %	31 %	29 %	-4 ***	-6 ***	2 ***
41-50 år	25 %	19 %	21 %	4 ***	6 ***	-2 ***
51-60 år	20 %	16 %	17 %	3 ***	5 ***	-2 ***
Over 60 år	13 %	9 %	10 %	3 ***	4 ***	-1 ***
Fakultet						
Arts	20 %	17 %	18 %	2 **	3 **	-1 **
Health	22 %	28 %	26 %	-4 ***	-6 ***	2 ***
BSS	23 %	14 %	17 %	6 ***	9 ***	-3 ***
ST	34 %	41 %	38 %	-5 ***	-7 ***	2 ***
Kan ikke placeres	1 %	1 %	1 %	0	0	0
Stillingsgruppe						
Adjunkt	8 %	7 %	7 %	1	2	-1
Anden_VIP	6 %	11 %	10 %	-3 ***	-5 ***	2 ***
Lektor	38 %	28 %	32 %	7 ***	10 ***	-4 ***
Ph.d.	19 %	27 %	24 %	-5 ***	-8 ***	3 ***
Postdoc	9 %	16 %	14 %	-4 ***	-7 ***	4 ***
Professor	18 %	11 %	13 %	5 ***	7 ***	-3 ***
Institutedere	1 %	0 %	1 %	1 **	1 **	-0 **
Observationer	1.475	2.830	4.305			

Note: Statistisk signifikante forskelle er testet med en two-sample t-test. * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001.

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 3.3 Bortfaldsanalyse ekskl. ph.d.-studerende

	Har svaret	Har ikke svaret	Population	Forskel mellem 'Har svaret' og populationen (procentpoint)	Forskel mellem 'Har svaret' og 'Har ikke svaret' (procentpoint)	Forskel mellem 'Har ikke svaret' og populationen (procentpoint)
Køn (andel kvinder)	35 %	37 %	36 %	-1	-1	1
Alder						
30 år eller under	6 %	10 %	9 %	-3 ***	-4 ***	2 ***
31-40 år	24 %	31 %	29 %	-5 ***	-8 ***	3 ***
41-50 år	29 %	25 %	27 %	3 *	4 *	-2 *
51-60 år	25 %	21 %	23 %	2 *	4 *	-1 *
Over 60 år	16 %	12 %	14 %	3 **	4 **	-2 **
Fakultet						
Arts	21 %	17 %	19 %	3 **	4 **	-2 **
Health	20 %	28 %	25 %	-5 ***	-8 ***	3 ***
BSS	24 %	14 %	17 %	6 ***	10 ***	-4 ***
ST	34 %	40 %	38 %	-4 ***	-6 ***	2 ***
Kan ikke placeres	1 %	1 %	1 %	0	0	0
Stillingsgruppe						
Adjunkt	10 %	9 %	9 %	1	1	0
Anden_VIP	8 %	16 %	13 %	-5 ***	-8 ***	3 ***
Lektor	47 %	38 %	42 %	6 ***	9 ***	-3 ***
Postdoc	11 %	22 %	18 %	-7 ***	-11 ***	4 ***
Professor	22 %	15 %	17 %	5 ***	7 ***	-3 ***
Institutedere	1 %	0 %	1 %	1 **	1 **	0 **
Observationer	1.196	2.068	3.264			

Note: Statistisk signifikante forskelle er testet med en two-sample t-test. * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001.

Kilde: VIVE 2018.

Tabellerne viser, at begge køn og alle aldersgrupper, fakulteter og stillingsgrupper er repræsenteret blandt besvarelsene, men også at der er en overvægt af nogle grupper, når vi sammenligner de indkomne svar med populationen. Det drejer sig om forskere over 40 år, forskere på Arts og Aarhus BSS, og stillingskategorierne lektor, professor og institutleder. Eksempelvis ses det, at 20 % af de personer, der har besvaret undersøgelsen, er 51-60 år, mens denne gruppe udgør 17 % af populationen.

Bortfaldsanalyserne viser dermed, at der er en skævhed i de indkomne svar. For at se, om det har en betydning, har vi foretaget analyser, hvor data er vægtet for køn, alder, fakultet og stillingsgruppe (se Bilagstabel 2.2 for deskriptive resultater og Bilagstabel 1.2 for resultater af regressionsanalyser). Analyser med vægte giver i høj grad samme resultater som analyser uden vægte. Dette indikerer, at bortfaldet på disse parametre er af mindre betydning for undersøgelsens repræsentativitet.

Vi kan ikke vide, om forskere, der har oplevet pres, har haft større tendens til at besvare spørgeskemaet end forskere, der ikke har oplevet pres. Hvis det er tilfældet, overestimerer vi andelen af forskere, der har oplevet pres i forhold til offentliggørelser. Men selv i det tilfælde, hvor alle forskere, der ikke har svaret, ikke har oplevet pres, vil det stadig være 5 % af forskere og ph.d.-studerende på Aarhus Universitet, der har oplevet pres – altså ikke en ubetydelig andel¹⁸. Dette kombineret med

¹⁸ Tallet er beregnet via den fulde population på 4.379 forskere og ph.d.-studerende. Hvis ph.d.-studerende tages ud af beregningen, er resultatet 6 %.

det relativt store antal indkomne svar fra forskere, der har oplevet pres (190), fører os til konklusionen, at undersøgelsen afdækker, at problemet med pres i forbindelse med offentliggørelser har et omfang, så den berører en betydelig andel af forskerne på Aarhus Universitet.

Bortfaldsanalyse – sammenfatning

Bortfaldsanalysen viser, at begge køn og alle aldersgrupper, fakulteter og stillingsgrupper er repræsenteret blandt besvarelserne, men at der er en overrepræsentation blandt besvarelserne i forhold til populationen her:

- Forskere over 40 år
- Forskere på fakulteterne Arts og BSS
- Lektorer, professorer og institutledere.

Derudover er der en underrepræsentation blandt besvarelserne i forhold til populationen her:

- Forskere under 40 år
- Forskere på fakulteterne Health og Science and Technology
- Andre VIP'ere, Post docs og ph.d.-studerende.

Kvantitative analyser

De kvantitative analyser er gennemført på et datasæt, hvor svar fra ph.d.-studerende, institutledere og personer, som ikke kan placeres entydigt på et fakultet, ikke er inkluderet. Svar fra ph.d.-studerende gennemgås i et separat afsnit i kapitel 2, mens institutledernes svar indgår i kapitel 4.

Regressionsanalyser

Alle regressionsanalyser er udarbejdet via en lineær regressionsmodel, hvor vi kontrollerer for alder, køn, fakultet, stillingsgruppe, antal år siden ph.d., om personen deltager i myndighedsbetjening, og om personen deltager i IDV.

Da udfaldsvariablen er binær, er resultaterne kontrolleret op mod en logistisk regressionsmodel (se Bilagstabel 1.2). Eftersom de to modeller viser samme resultater, har vi valgt at anvende den lineære model til præsentation af resultater, fordi resultaterne er nemmere at tolke på end resultaterne af en logistisk model.

Som bortfaldsanalysen viste, er bortfaldet skævt for nogle baggrundsvARIABLE. Derfor har vi udarbejdet analyser, hvor data er vægtet for køn, alder, fakultet og stillingsgruppe (se Bilagstabel 1.2). Analyser med vægte giver i høj grad samme resultater som analyser uden vægte. Da det er nemmere at tolke uvægtede tal, har vi valgt ikke at inkludere vægte i den endelige model.

For at være sikker på, at vi har valgt den bedste model, og at resultaterne er robuste, har vi kørt den endelige model med interaktioner for myndighedsbetjening og fakultet, myndighedsbetjening og køn, IDV og fakultet samt IDV og køn. Endelig har vi kørt den endelige model med alder som kontinuert variabel. De forskellige modeller viser i høj grad de samme resultater, hvilket understøtter sikkerheden af resultaterne.

Kvalitative interview med forskere og institutledere

VIVE har gennemført 30 semistrukturerede kvalitative interview med forskere på Aarhus Universitet og 10 semistrukturerede kvalitative interview med institutledere på tværs af fakulteter og erfaring med myndighedsbetjening interviewet.

Formålet med de kvalitative interview med forskere var at få en bedre forståelse af, hvilke situationer der skabte pres, hvordan presset blev oplevet, og hvilke konsekvenser presset havde for den enkelte forsker. Interviewene blev gennemført ud fra en interviewguide udarbejdet af VIVE og kommenteret af styregruppen og rektoratet på Aarhus Universitet. Interviewpersonerne blev rekrutteret via spørgeskemaundersøgelsen.

I slutningen af spørgeskemaet blev respondenterne bedt om at angive, hvorvidt de var interesserede i at deltage i et kvalitativt interview. 137 var villige til at deltage i interviewundersøgelsen, og på baggrund heraf blev der udvalgt 30 forskere på tværs af fakulteter, stillingskategorier, alder, køn, erfaring med myndighedsbetjening og IDV. De kvalitative interview gav en dybere beskrivelse af de situationer, hvor der opstår pres, hvordan presset manifesterer sig, samt hvordan forskerne håndterede presset. Interviewpersonerne kunne selv vælge, om interviewet skulle gennemføres på dansk eller engelsk.

De kvalitative interview med institutledere fokuserede særligt på universitetets rammer for håndtering af pres på forskningsfriheden, ledelsens støtte til forskere, der er udsat for pres, samt mulige initiativer til at afhjælpe forekomsten af pres på forskere. Vi har udvalgt ti institutledere, således at der sikres repræsentation fra alle fakulteter, fra forskellige fagområder samt fra institutter, der udfører forskningsbaseret myndighedsbetjening.

Alle interview med forskere og institutledere er transskriberet og kodet i NVivo.

Bilag 4 Spørgeskema

Spørgeskemaundersøgelse af forskningsfrihed i relation til offentliggørelse af forskningsresultater

Velkommen til undersøgelsen af forskningsfrihed. Forskningsfrihed er et bredt begreb, men her har rektor, de akademiske råd samt fællestillidsrepræsentanten ved Aarhus Universitet valgt at sætte fokus på, om forskere ved Aarhus Universitet føler sig presset til at ændre, udskyde offentliggørelse eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater.

Såfremt der påvises problemer, vil Aarhus Universitet agere på dette og iværksætte tiltag til beskyttelse af forskningsfriheden. Det er derfor meget vigtigt, at alle Aarhus Universitets forskere deltager i undersøgelsen.

VIVE garanterer beskyttelsen af din anonymitet som deltager i undersøgelsen, også i forbindelse med publicering af resultaterne. Data opbevares på VIVEs servere, ingen på Aarhus Universitet får adgang til svarene, og data fra undersøgelsen kan ikke gøres til genstand for aktindsigt.

NB: You can change language at the bottom of the page // Du kan ændre sprog nederst på siden.

Vi vil bede dig tage stilling til nedenstående udsagn om forskning og forskningsfrihed generelt og angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Lovgivningen sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er stor uenighed på mit institut om, hvad forskningsfrihed indebærer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Hvis der er pres på forskningsfriheden, kommer presset fra eksterne aktører	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Forskere på mit institut er generelt for tilbageholdende med at	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
indgå i et samspil med eksterne aktører om forskning						
Det er svært at lave forskning, der er relevant for eksterne aktører på grund af hensynet til forskningsfriheden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er klare rammer for samspillet mellem forskere og eksterne bevillingsgivere	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Hvis der er pres på forskningsfriheden opstår presset i forbindelse med forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er kommet flere begrænsninger på offentliggørelse af resultaterne fra forskning finansieret af eksterne bevillingsgivere siden min første forskningsansættelse	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Hvis der er pres på forskningsfriheden opstår presset i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening*	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

* Forskningsbaseret myndighedsbetjening består dels af sektorrelateret forskning og dels af faglig rådgivning mv. baseret på denne forskning. Emnemæssigt er begge aktiviteter rettet mod samfundsmæssige problemstillinger. Sektorrelateret forskning er afgrænset til et særligt problemfelt (betegnes ofte som strategisk forskning), men er som den frie forskning drevet af forskernes egne ideer og valg af metode. Betegnelsen sektorrelateret forskning anvendes om forskningsdelen af forskningsbaseret myndighedsbetjening. Myndighedsrådgivning mv. omfatter forskningsbaserede aktiviteter såsom faglig rådgivning i traditionel forstand (udredninger, notater, deltagelse i kommissionsarbejde og faglige udvalg mv.) og en lang række faglige opgaver som monitorering, laboratorieanalyser, risikoanalyser, dataaktiviteter mv.

Har du inden for de seneste fem år selv oplevet pres for at ændre dine forskningsresultater?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nej

Hvor kom presset for at ændre dine forskningsresultater fra? [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder
- (2) ☐ Vejledere, fx ph.d.-vejleder
- (3) ☐ Kollegaer fra Aarhus Universitet
- (4) ☐ Kollegaer fra andet universitet
- (5) ☐ Ministerium eller anden offentlig myndighed
- (6) ☐ Privat virksomhed
- (7) ☐ Offentlig institution
- (8) ☐ Privat fond
- (9) ☐ Offentlig fond/forskningsråd
- (10) ☐ Andre _____

Skete presset for at ændre dine forskningsresultater i forbindelse med ... [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Forskning finansieret af private virksomheder
- (2) ☐ Forskning finansieret af private fonde
- (3) ☐ Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd
- (4) ☐ Forskningsbaseret myndighedsbetjening
- (5) ☐ Anden forskning finansieret af offentlige organisationer
- (6) ☐ Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra Aarhus Universitet
- (7) ☐ Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse
- (8) ☐ Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet
- (9) ☐ Andet _____

Har du inden for de seneste fem år selv oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af dine forskningsresultater?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nej

Hvor kom presset for at udskyde offentliggørelsen af dine forskningsresultater fra? [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder
- (2) ☐ Vejledere, fx ph.d.-vejleder
- (3) ☐ Kollegaer fra Aarhus Universitet
- (4) ☐ Kollegaer fra andet universitet
- (5) ☐ Ministerium eller anden offentlig myndighed
- (6) ☐ Privat virksomhed
- (7) ☐ Offentlig institution

- (8) ☐ Privat fond
- (9) ☐ Offentlig fond/forskningsråd
- (10) ☐ Andre _____

Skete presset for at udskyde offentliggørelsen af dine forskningsresultater i forbindelse med ... [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Forskning finansieret af private virksomheder
- (2) ☐ Forskning finansieret af private fonde
- (3) ☐ Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd
- (4) ☐ Forskningsbaseret myndighedsbetjening*
- (5) ☐ Anden forskning finansieret af offentlige organisationer
- (6) ☐ Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra Aarhus Universitet
- (7) ☐ Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse
- (8) ☐ Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet
- (9) ☐ Andet _____

* I rammeaftalen mellem Aarhus Universitet og Miljø- og Fødevareministeriet (MFVM) 2018-2021 fremgår det, at parterne kan udsætte offentliggørelse af en rådgivningsleverance i op til 7 arbejdsdage efter afleveringen til MFVM.

Har du inden for de seneste fem år selv oplevet pres for ikke at offentliggøre dine forskningsresultater?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nej

Hvor kom presset for ikke at offentliggøre dine forskningsresultater fra? [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder
- (2) ☐ Vejledere, fx ph.d.-vejleder
- (3) ☐ Kollegaer fra Aarhus Universitet
- (4) ☐ Kollegaer fra andet universitet
- (5) ☐ Ministerium eller anden offentlig myndighed
- (6) ☐ Privat virksomhed
- (7) ☐ Offentlig institution
- (8) ☐ Privat fond
- (9) ☐ Offentlig fond/forskningsråd
- (10) ☐ Andre _____

Skete presset for ikke at offentliggøre dine forskningsresultater i forbindelse med ... [sæt gerne flere kryds]

- (1) ☐ Forskning finansieret af private virksomheder

- (2) ☐ Forskning finansieret af private fonde
- (3) ☐ Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd
- (4) ☐ Forskningsbaseret myndighedsbetjening
- (5) ☐ Anden forskning finansieret af offentlige organisationer
- (6) ☐ Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra Aarhus Universitet
- (7) ☐ Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse
- (8) ☐ Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet
- (9) ☐ Andet _____

Nedenfor er en række udsagn om reaktioner på pres for at ændre forskningsresultater, udskyde eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater. Baseret på dine egne erfaringer med pres, vil vi bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i udsagnene

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke/ikke relevant
Presset har gjort, at jeg ikke længere beskæftiger mig med det pågældende emne/område	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset har gjort, at jeg undlader samarbejde med eksterne parter	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Jeg er blevet mere opmærksom på, hvor grænserne for min forskningsfrihed går	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset påvirkede mig ikke	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset viste, at universitetet bakker op om deres ansatte	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset påvirkede mig personligt	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem jeg samarbejder med	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset har ændret min forskningsdagsorden i retning af mere grundforskning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset viste, at min nærmeste leder støtter i den slag situationer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke/ikke relevant
Presset har gjort, at jeg fremover vil være opmærksom på indholdet i de forskningskontrakter, jeg indgår	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem der finansierer min forskning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Presset har gjort, at jeg holder mig væk fra forskning i kontroversielle emner/områder	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de seneste fem år:

	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig
Har oplevet pres for at ændre forskningsresultater?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Har oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Har oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐

Har du deltaget i forskningsbaseret myndighedsbetjening?*

- (1) ☐ Ja
 (2) ☐ Nej
 (3) ☐ Ved ikke

* Forskningsbaseret myndighedsbetjening består dels af sektorrelateret forskning og dels af faglig rådgivning mv. baseret på denne forskning. Emnemæssigt er begge aktiviteter rettet mod samfundsmæssige problemstillinger. Sektorrelateret forskning er afgrænset til et særligt problemfelt (betegnes ofte som strategisk forskning), men er som den frie forskning drevet af forskernes egne ideer og valg af metode. Betegnelsen sektorrelateret forskning anvendes om forskningsdelen af forskningsbaseret myndighedsbetjening. Myndighedsrådgivning mv. omfatter forskningsbaserede aktiviteter såsom faglig rådgivning i traditionel forstand (udredninger, notater, deltagelse i kommissionsarbejde og faglige udvalg mv.) og en lang række faglige opgaver som monitoring, laboratorieanalyser, risikoanalyser, dataaktiviteter mv.

Nedenfor er en række udsagn relateret til myndighedsbetjening. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Der er en klar rollefordeling mellem myndigheden og dig som forsker i forbindelse med myndighedsbetjening	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Myndighedsbetjening resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Samarbejdet med myndigheden giver ikke anledning til problemer i forbindelse med myndighedsbetjeningen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Universitetet mangler tydelige rammer for myndighedsbetjening	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er en god dialog mellem dig som forsker og myndigheden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Universitetets rammer for myndighedsbetjening sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med myndigheden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Har du deltaget i forskningsprojekter, der kategoriseres som indtægtsdækket virksomhed (fx fra ministerier, kommuner, eller private organisationer/fonde).*

- (2) ☐ Ja
 (1) ☐ Nej
 (3) ☐ Ved ikke

*Indtægtsdækket virksomhed omfatter projekter af kommerciel karakter, som finansieres fuldt ud af rekvirenten. Projektet skal være en naturlig udløber af universitetets almindelige virksomhed og kan efter omstændighederne have forskningsmæssig interesse eller bestå i en rent erhvervmæssig udnyttelse af universitetets ekspertise eller udstyr.

Nedenfor er en række udsagn relateret til indtægtsdækket virksomhed. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Der er en klar rollefordeling mellem den private eller offentlige organisation og dig som forsker i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Indtægtsdækket virksomhed resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Samarbejdet med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed giver ikke anledning til problemer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Universitetet mangler tydelige rammer for indtægtsdækket virksomhed af offentlige eller private organisationer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er en god dialog mellem dig som forsker og den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Universitetets rammer for indtægtsdækket virksomhed sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Er du institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder?

(1) ☐ Ja

(2) ☐ Nej

Nedenfor er en række udsagn om håndtering af sager om forskningsfrihed i din rolle som institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Jeg får god støtte fra universitet i forbindelse med sager om pres på forskningsfriheden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Forskerne på mit institut bliver ofte presset til at ændre, udskyde offentliggørelse eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Mit institut har klare retningslinjer for, hvordan sager om pres på forskningsfriheden skal håndteres	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Forskerne på mit institut er meget kritiske, hvis eksterne bevilingsgivere stiller krav til forskningen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Når der opstår sager om pres på forskningsfriheden tages det meget seriøst af alle aktører	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Universitetet har hensigtsmæssige procedurer til håndtering af sager om forskningsfrihed	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Når en forsker oplever at ens forskningsfrihed bliver sat under pres, bliver det set som vedkommendes eget problem	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke
Der er tilgængelige standardkon- trakter for samarbejdet med eks- terne aktører, som sikrer, at der ikke opstår tvivl om forskningsfri- heden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Det er den nærmeste leders op- gave at håndtere sager, hvor der opleves et pres på forskningsfri- heden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Nedenfor beskrives fire situationer i forbindelse med et eksternt finansieret forskningsprojekt. Vi vil bede dig læse beskrivelserne og markere, hvorvidt du mener den pågældende situation sætter din forskningsfrihed under pres.

Du har fået en flerårig bevilling fra en ekstern bevillingsgiver til at undersøge et område, som du gennem mange år har ønsket at kaste dig over. Det er aftalt i bevillingen, at der skal offentliggøres et notat med de væsentligste resultater fra projektet, samt en række videnskabelige artikler. Forskningsprojektet har kørt nogle år og det nærmer sig sin afslutning. Notatet ligger i et færdigt udkast og en artikel baseret på notatets konklusioner er på vej.

	Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres	Nej, det sætter ikke min forskningsfrihed under pres
A. Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger om de må læse ud- kastet til notatet.	(1) ☐	(2) ☐
B. Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger om de må læse ud- kastet til notatet. Noget tid efter bevillingsgiveren har fået notatet, inviterer de dig til et møde, hvor I kan drøfte notatet og undersø- gelsens resultater, da de har	(1) ☐	(2) ☐

Ja, det
sætter min
forskningsfrihed
under pres

Nej, det
sætter
ikke min
forskningsfrihed
under pres

spørgsmål og kommentarer til
notatet.

C.

Bevillingsgiveren kontakter dig
og spørger om de må læse ud-
kastet til notatet. Bevillingsgiver
vender tilbage med kommenta-
rer og peger bl.a. på, at ét af
projektets hovedresultater kun
behandles meget kortfattet i
konklusionen og vil gerne have,
at det får samme omtale som de
øvrige hovedresultater fra pro-
jektet.

(1) ☐

(2) ☐

D.

Bevillingsgiveren kontakter dig
og spørger om de må læse ud-
kastet til notatet. Bevillingsgiver
skriver efterfølgende tilbage, da
de oplever at et af resultaterne
fra projektet er kontroversielt og
samtidig ikke er tilstrækkeligt un-
derbygget. De beder dig om at
se nærmere på dette resultat og
oveveje, hvorvidt det skal med i
notatet.

(1) ☐

(2) ☐

Hvornår modtog du din ph.d.-grad? (angiv årstal, fx 2001)

I forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen afholdes en række fortrolige personlige interview med forskere på Aarhus Universitet, der har oplevet at blive presset til at ændre, tilbageholde eller undlade at offentliggøre forskningsresultater.

Har du lyst til at deltage i et sådant interview? VIVE sikrer i både behandling af data og afrapportering, at den enkelte forsker der udtaler sig ikke kan genkendes. Interviewet afvikles evt. telefonisk på et tidspunkt, der passer dig.

(1) ☐ Ja

(2) ☐ Nej

Navn _____

Mail _____

Telefonnummer _____

(1) ☐ Foretrækker telefoninterview

(2) ☐ Foretrækker tilstedeværelses interview

Mange tak for besvarelsen!

Bilag 5 Interviewguides

Tema	Undersøgelles-spørgsmål	Forsker
Opstart		Introduktion ▪ Præsentation af interviewer ▪ Interviewguide fungerer som tjekliste for interviewer ▪ Optagelse, diktafon. Fortroligt til referat/transskribering Præsentation af undersøgelsen og formålet med interviewet - Fokus på forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse (ændre resultater, udskyde eller undlade offentliggørelse) - Opfølgning – skal der tages initiativer for at beskytte forskningsfriheden? - Der er også fokus på, hvad ledelsen gør, og hvad den kan gøre for at beskytte forskningsfriheden. Præsentation af hvordan vi beskytter den interviewedes anonymitet. ▪ Datasikkerhed på VIVE, herunder også i forbindelse med transskribering ▪ Beskyttelse mod aktindsigt ▪ Anonymitet i forbindelse med præsentation af data - Ingen oplysninger om navne, institutter, fakulteter, køn, alder - I stedet på tværs af cases – generaliserede pointer – typer af konflikter, hvor forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse er kommet i klemme Præsentationsrunde: - Baggrund: erfaring fra andre universiteter eller andre sektorer - Anciennitet: hvor længe har du været ansat på AU?
Den konkrete situation	Hvordan opleves forskningsfrihed? Hvordan opleves pres? Kortlægning – hvad handler konflikten om?	Prøv at beskrive den konkrete situation, hvor forskningsfriheden blev presset? [hvis der er flere situationer, så beskriv dem en efter en] ▪ Hvad var konteksten? ▪ Hvem var involveret? ▪ Hvornår var det? ▪ Hvad skete der? ▪ Hvorfor blev du presset? Hvordan oplevede du presset? Var presset vedrørende: 1. ændre resultater? 2. udskyde offentliggørelse? 3. undlade offentliggørelse? Hvad er forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse ideelt set for dig – og hvad er det realistisk set?
	Hvilke konsekvenser fik forløbet på længere sigt?	Hvilke konsekvenser fik forløbet på længere sigt? - For dig - For fagligheden i den konkrete forskningsopgave - Dine relationer til forskerkollegaer - Dine relationer til institutledelsen og andre på Århus Universitet - Dine relationer i forhold til eksterne bevillingsgivere og andre eksterne parter - Dine muligheder for fortsat at kunne fungere som forsker
	Universitets støtte til den enkelte forsker	Var der en instans på Aarhus Universitet, som du som forsker kunne henvende dig til, da spørgsmålet om offentliggørelse blev et problem?
Gentag spørgsmål, hvis der er mere end et forløb		

Tema	Undersøgelses-spørgsmål	Forsker
Hvad kan der gøres fremadrettet?		Hvad kunne have hjulpet dig i den situation, hvor du blev presset i forhold til forskningsfriheden? Hvad mener du generelt, at Aarhus Universitet kan gøre? Har du ideer til instanser/initiativer, som Aarhus Universitet burde indføre? Er der andre, der kan gøre noget – og hvad? (fx lovgivning/universitetslov)
Outro		Er der andre forhold, det efter din mening er væsentligt at være opmærksom på i forhold til forskningsfrihed? - i forhold til offentliggørelse - forskningsfrihed generelt Har du nogle afsluttende kommentarer, som skal med, inden vi slutter? Tak for i dag Den videre proces

Tema	Undersøgelses-spørgsmål	Institutleder
Opstart		Introduktion ▪ Præsentation af interviewer ▪ Interviewguide fungerer som tjekliste for interviewer ▪ Optagelse, diktafon. Fortroligt til referat/transskribering Præsentation af undersøgelsen og formålet med interviewet - Fokus på forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse (ændre resultater, udskyde eller undlade offentliggørelse) - Opfølgning – skal der tages initiativer for at beskytte forskningsfriheden? - Der er også fokus på, hvad ledelsen gør og hvad den kan gøre for at beskytte forskningsfrihed Præsentation af hvordan vi beskytter den interviewedes anonymitet ▪ Datasikkerhed på VIVE, herunder også i forbindelse med transskribering ▪ Beskyttelse mod aktindsigt ▪ Anonymitet i forbindelse med præsentation af data - Ingen oplysninger om navne, institutter, fakulteter m.m. - Generelle pointer om erfaringer med retningslinjer for forskningsfrihed og håndtering af eventuelle sager Præsentationsrunde: - Baggrund - Anciennitet - Anden ledelseserfaring Hvad er forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse ideelt set for dig – og hvad er det realistisk set?
De overordnede rammer	Universitetsniveau	Er der på universitetet overordnede rammer/retningslinjer for forskningsfrihed, og hvad det betyder for den enkelte forsker? - Giver de et godt afsæt for drøftelse af forskningsfrihed, og hvad det indebærer? Er der procedurer eller støttefunktioner på universitetsniveau, som du kan trække på i eventuelle sager om forskningsfrihed? - Har du erfaring med disse? - Virker de efter hensigten? Gør AU generelt nok for beskyttelse af forskningsfriheden?
	Institutniveau	Drøfter I forskningsfrihed og pres på forskningsfrihed på instituttet? - Er det noget, som optager forskere på instituttet; er der enighed/forskellige positioner? Har I retningslinjer eller procedurer på institutniveau for, hvad forskningsfrihed betyder, og hvordan den enkelte forsker skal forholde sig til spørgsmål om forskningsfrihed? Hvad gør I på instituttet ved eventuelle sager om forskningsfrihed? - Hvad er din rolle som institutleder? - Har du de nødvendige redskaber/støtte? - Hvordan følges der op på sager, hvor en forsker oplever, at forskningsfriheden er sat under pres?
	Årsager til pres på forskningsfrihed	Når der opstår sager, hvor forskere oplever pres på forskningsfriheden, hvad skyldes det så (krav til finansiering, "følsomme" forskere, krav om samspil med omgivelserne/relevans, internt pres osv.)? Alternativ: Er forskningsfriheden kommet yderligere under pres de seneste år? Hvis det er tilfældet, hvad skyldes dette?

Tema	Undersøgelses-spørgsmål	Institutleder
	Konkrete situationer	Er der nogle konkrete situationer i de senere år på instituttet, som du har kendskab til, hvor nogle forskere er blevet presset i forbindelse med offentliggørelse af resultater? Hvad var konteksten? Hvem var involveret? Var presset vedr. ændring af resultater, udskydelse af offentliggørelse, undladelse af offentliggørelse? Hvad gjorde du? - Var der tilstrækkelig støtte til dig i forbindelse med sagen? Hvad var reaktionerne på sagen? (fra ledelse, kolleger, samarbejdspartnere) Havde det konsekvenser for den/de involverede forskere?
	Hvad kan der gøres fremadrettet?	Hvad mener du generelt, at Aarhus Universitet kan gøre for at beskytte forskningsfriheden i forhold til offentliggørelse? Har du ideer til instanser/initiativer, som Aarhus Universitet burde indføre? Hvad kan I gøre på instituttet? Er eventuelle problemer i håndtering af sager knyttet til procedurer/retningslinjer, eller er det mere et kulturelt spørgsmål? Er der andre, der kan gøre noget – og hvad? (fx lovgivning/universitetslov)
Outro		Har du nogle afsluttende kommentarer, som skal med, inden vi slutter? Er der andre forhold, det er væsentligt at være opmærksom på i forhold til forskningsfrihed i forhold til offentliggørelse? Tak for i dag Den videre proces

Bilag 6 Tabelrapport

Alle tabeller er uden ph.d.-studerende og institutledere, undtagen ved de tabeller, hvor det direkte i noten står, at de indgår. Antallet af observationer varierer, da respondenter har haft mulighed for at lade spørgsmål de ikke ønskede at besvare være blanke.

Bilagstabel 6.1 Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn om forskningsfrihed generelt?

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Lovgivningen sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	17 %	35 %	14 %	8 %	2 %	25 %	100 %	1.172
Aarhus Universitet sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	24 %	42 %	15 %	7 %	1 %	11 %	100 %	1.171
Min nærmeste leder sikrer i tilstrækkelig grad min forskningsfrihed	38 %	39 %	11 %	4 %	2 %	6 %	100 %	1.168
Der er stor uenighed på mit institut om, hvad forskningsfrihed indebærer	4 %	10 %	19 %	25 %	15 %	28 %	100 %	1.168
Hvis der er pres på forskningsfriheden, kommer presset fra eksterne aktører	10 %	33 %	22 %	8 %	3 %	24 %	100 %	1.166
Forskere på mit institut er generelt for tilbageholdende med at indgå i et samspil med eksterne aktører om forskning	1 %	8 %	20 %	31 %	20 %	20 %	100 %	1.169
Det er svært at lave forskning, der er relevant for eksterne aktører på grund af hensynet til forskningsfriheden	1 %	8 %	18 %	35 %	23 %	14 %	100 %	1.169
Der er klare rammer for samspillet mellem forskere og eksterne bevilingsgivere	6 %	27 %	24 %	16 %	5 %	23 %	100 %	1.166
Hvis der er pres på forskningsfriheden opstår presset i forbindelse med forskning finansieret af eksterne bevilingsgivere	8 %	31 %	22 %	11 %	4 %	23 %	100 %	1.159
Der er kommet flere begrænsninger på offentliggørelse af resultaterne fra forskning finansieret af eksterne bevilingsgivere siden min første forskningsansættelse	4 %	10 %	23 %	17 %	12 %	34 %	100 %	1.164
Hvis der er pres på forskningsfriheden opstår presset i forbindelse med forskningsbaseret myndighedsbetjening	6 %	19 %	23 %	7 %	3 %	42 %	100 %	1.164

Note: Spørgsmålet lød: "Vi vil bede dig tage stilling til nedenstående udsagn om forskning og forskningsfrihed generelt og angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:"

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.2 Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at *ændre, udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre* dine forskningsresultater?

	Antal	Andel	Antal observationer
Pres for at ændre forskningsresultater	86	7 %	1.164
Pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater	112	10 %	1.152
Pres for at ikke at offentliggøre forskningsresultater	52	5 %	1.147

Note: Tabellen dækker over tre spørgsmål med svarmulighederne "ja" eller "nej". Spørgsmålene lød: "Har du inden for de seneste 5 år selv oplevet pres for at *ændre, udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre* dine forskningsresultater?"

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.3 Hvor kom presset for at *ændre, udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre* dine forskningsresultater fra?

	Hvor kom presset for at ændre dine forskningsresultater fra?	Hvor kom presset for at udskyde offentliggørelse fra?	Hvor kom presset for at ikke at offentliggøre fra?
Ledelseslag på universitetet, fx institutleder eller centerleder	36 %	16 %	25 %
Vejledere, fx ph.d.-vejleder	12 %	13 %	10 %
Kollegaer fra Aarhus Universitet	17 %	13 %	-
Kollegaer fra andet universitet	14 %	11 %	14 %
Ministerium eller anden offentlig myndighed	37 %	28 %	17 %
Privat virksomhed	21 %	27 %	35 %
Offentlig institution	8 %	7 %	10 %
Privat fond	6 %	7 %	-
Offentlig fond/forskningsråd	-	-	0 %
Andre	16 %	9 %	12 %
N	86	112	52

Note: Det har været muligt at vælge flere svarmuligheder, hvorfor andelen ikke summerer til 100 %. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering. Tabellen dækker over tre spørgsmål. Spørgsmålene lød: "Hvor kom presset for at *ændre, at udskyde offentliggørelsen eller ikke at offentliggøre* dine forskningsresultater fra?"

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.4 Skete presset for at *ændre, udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre* dine forskningsresultater i forbindelse med...

	Skete presset for at ændre dine forskningsresultater i forbindelse med ...	Skete presset for at udskyde offentliggørelse i forbindelse med ...	Skete presset for at ikke at offentliggøre i forbindelse med ...
Forskning finansieret af private virksomheder	10 %	17 %	21 %
Forskning finansieret af private fonde	20 %	13 %	12 %
Forskning finansieret af offentlige fonde/forskningsråd	26 %	22 %	23 %
Forskningsbaseret myndighedsbetjening	31 %	24 %	19 %
Anden forskning finansieret af offentlige organisationer	13 %	11 %	12 %
Forskning finansieret af særlige strategiske midler fra Aarhus Universitet	10 %	6 %	-

	Skete presset for at <u>ændre</u> dine forskningsresultater i forbindelse med ...	Skete presset for at <u>udskyde offentliggørelse</u> i forbindelse med ...	Skete presset for at <u>ikke at offentliggøre</u> i forbindelse med ...
Forskning ved brug af forskningstid gennem din ansættelse	24 %	17 %	25 %
Forskning i samarbejde med forskere fra andet universitet	13 %	14 %	10 %
Andet	8 %	5 %	-
N	86	112	52

Note: Det har været muligt at vælge flere svarmuligheder, hvorfor andelen ikke summerer til 100 %. Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering. Tabellen dækker over tre spørgsmål, som lød: "Skete presset for at ændre, at udskyde offentliggørelse eller ikke at offentliggøre dine forskningsresultater i forbindelse med..."

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.5 Konsekvenser af pres

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Presset har gjort, at jeg ikke længere beskæftiger mig med det pågældende emne/område	3 %	10 %	10 %	34 %	38 %	6 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg undlader samarbejde med eksterne parter	3 %	11 %	16 %	30 %	34 %	5 %	100 %	182
Jeg er blevet mere opmærksom på, hvor grænserne for min forskningsfrihed går	17 %	42 %	20 %	9 %	4 %	7 %	100 %	183
Presset påvirkede mig ikke	7 %	17 %	22 %	35 %	19 %	-	100 %	180
Presset viste, at universitetet bakker op om deres ansatte	4 %	17 %	27 %	16 %	14 %	22 %	100 %	184
Presset påvirkede mig personligt	18 %	26 %	23 %	19 %	13 %	-	100 %	180
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem jeg samarbejder med	25 %	36 %	19 %	10 %	5 %	4 %	100 %	182
Presset har ændret min forskningsdagsorden i retning af mere grundforskning	6 %	14 %	20 %	32 %	21 %	8 %	100 %	183
Presset viste, at min nærmeste leder støtter i den slag situationer	15 %	23 %	20 %	10 %	13 %	19 %	100 %	182
Presset har gjort, at jeg fremover vil være opmærksom på indholdet i de forskningskontrakter, jeg indgår	22 %	38 %	22 %	4 %	3 %	11 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom på, hvem der finansierer min forskning	13 %	29 %	33 %	10 %	6 %	10 %	100 %	184
Presset har gjort, at jeg holder mig væk fra forskning i kontroversielle emner/områder	4 %	9 %	15 %	37 %	28 %	8 %	100 %	184

Note: Tal, der dækker over for få observationer, er erstattet af en streg af hensyn til anonymisering. Kun svar fra respondenter, der har oplevet én eller flere typer pres. Spørgsmålet lød: "Nedenfor er en række udsagn om reaktioner på pres for at ændre forskningsresultater, udskyde eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater. Baseret på dine egne erfaringer med pres, vil vi bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i udsagnene".

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.6 Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de sidste 5 år har...

	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig	Total	N
Oplevet pres for at ændre forskningsresultater	1 %	8 %	16 %	76 %	100 %	1.142
Oplevet pres for at udskyde offentliggørelse af forskningsresultater	1 %	11 %	19 %	70 %	100 %	1.138
Oplevet pres for ikke at offentliggøre forskningsresultater	0 %	5 %	16 %	78 %	100 %	1.142

Note: Spørgsmålet lød: "Har du hørt om nogle på dit institut, der inden for de seneste 5 år..."

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.7 Har du deltaget i forskningsbaseret myndighedsbetjening?

	Ja	Nej	Ved ikke
Antal	349	725	76
Andel	30 %	63 %	7 %
Antal observationer	1.150		

Note: Spørgsmålet lød: "Har du deltaget i forskningsbaseret myndighedsbetjening?". I spørgeskemaet medfulgte en længere præcisering af, hvad der forstås ved forskningsbaseret myndighedsbetjening, der ikke er medtaget her.

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.8 Nedenfor er en række udsagn relateret til myndighedsbetjening. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Der er en klar rollefordeling mellem myndigheden og dig som forsker i forbindelse med myndighedsbetjening	15 %	49 %	20 %	10 %	3 %	2 %	100 %	345
Myndighedsbetjening resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	3 %	19 %	26 %	33 %	12 %	8 %	100 %	342
Samarbejdet med myndigheden giver ikke anledning til problemer i forbindelse med myndighedsbetjeningen	10 %	35 %	29 %	17 %	4 %	5 %	100 %	342
Der er en god dialog mellem dig som forsker og myndigheden	19 %	53 %	19 %	6 %		3 %	100 %	345
Universitetet mangler tydelige rammer for myndighedsbetjening	5 %	25 %	22 %	21 %	8 %	19 %	100 %	344
Universitetets rammer for myndighedsbetjening sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	4 %	20 %	29 %	13 %	4 %	30 %	100 %	345
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med myndigheden	12 %	29 %	19 %	4 %	2 %	35 %	100 %	345

Note: Svarkategorier med for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering. Disse tal er markeret med fed. Spørgsmålet kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de har lavet myndighedsbetjening. Spørgsmålet lød: "Nedenfor er en række udsagn relateret til myndighedsbetjening. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:..."

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.9 Har du deltaget i forskningsprojekter, der kategoriseres som indtægtsdækket virksomhed?

	Ja	Nej	Ved ikke
Antal	380	686	80
Andel	33 %	60 %	7 %
Antal observationer	1.146		

Note: Spørgsmålet lød: "Har du deltaget i forskningsprojekter, der kategoriseres som indtægtsdækket virksomhed (fx fra ministerier, kommuner, eller private organisationer/fonde)?" I spørgeskemaet medfulgte en længere præcisering af, hvad der forstås ved indtægtsdækket virksomhed, der ikke er medtaget her.

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.10 Nedenfor er en række udsagn relateret til indtægtsdækket virksomhed. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Der er en klar rollefordeling mellem den private eller offentlige organisation og dig som forsker i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	18 %	53 %	16 %	6 %	2 %	5 %	100 %	362
Indtægtsdækket virksomhed resulterer ofte i situationer, hvor forskningsfriheden bliver sat under pres	4 %	14 %	26 %	36 %	14 %	7 %	100 %	362
Samarbejdet med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed giver ikke anledning til problemer	11 %	35 %	28 %	16 %	4 %	6 %	100 %	360
Der er en god dialog mellem dig som forsker og den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	17 %	58 %	17 %	4 %		4 %	100 %	363
Universitetet mangler tydelige rammer for indtægtsdækket virksomhed af offentlige eller private organisationer	4 %	16 %	27 %	23 %	8 %	22 %	100 %	361
Universitetets rammer for indtægtsdækket virksomhed sikrer, at forskningsfriheden ikke kommer under pres	5 %	24 %	30 %	13 %	2 %	27 %	100 %	361
Der er opbakning fra ledelsen, hvis der opstår uenighed med den private eller offentlige organisation i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed	10 %	31 %	18 %	5 %	2 %	34 %	100 %	363

Note: Svarkategorier med for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering. Disse tal er markeret med fed. Spørgsmålet kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de har deltaget i indtægtsdækket virksomhed. Spørgsmålet lød: "Nedenfor er en række udsagn relateret til indtægtsdækket virksomhed. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:..."

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.11 Er du institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder?

	Ja	Nej	Total
Antal	182	1244	1426
Andel (%)	13 %	87 %	100 %

Note: Tallene inkluderer institutledere og ph.d.-studerende. Spørgsmålet lød: "Er du institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder?"

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.12 Nedenfor er en række udsagn om håndtering af sager i din rolle som institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total	N
Jeg får god støtte fra universitet i forbindelse med sager om pres på forskningsfriheden	8 %	26 %	22 %	4 %		39 %	100 %	180
Forskerne på mit institut bliver ofte presset til at ændre, udskyde offentliggørelse eller undlade offentliggørelse af forskningsresultater	0 %	4 %	12 %	26 %	45 %	12 %	100 %	178
Mit institut har klare retningslinjer for, hvordan sager om pres på forskningsfriheden skal håndteres	23 %		28 %	14 %		34 %	100 %	180
Forskerne på mit institut er meget kritiske, hvis eksterne bevillingsgivere stiller krav til forskningen	23 %	39 %	17 %	6 %		15 %	100 %	179
Når der opstår sager om pres på forskningsfriheden tages det meget seriøst af alle aktører	23 %	42 %	11 %	4 %	0 %	20 %	100 %	179
Universitetet har hensigtsmæssige procedurer til håndtering af sager om forskningsfrihed	7 %	26 %	24 %	6 %		36 %	100 %	179
Når en forsker oplever at ens forskningsfrihed bliver sat under pres, bliver det set som vedkommendes eget problem	8 %		15 %	32 %	26 %	19 %	100 %	179
Der er tilgængelige standardkontrakter for samarbejdet med eksterne aktører, som sikrer, at der ikke opstår tvivl om forskningsfriheden	11 %	33 %	20 %	5 %		32 %	100 %	177
Det er den nærmeste leders opgave at håndtere sager, hvor der opleves et pres på forskningsfriheden	18 %	46 %	16 %	7 %	4 %	9 %	100 %	178

Note: Svarkategorier med for få observationer er slået sammen af hensyn til anonymisering, disse tal er markeret med fed. Kun besvarelser fra personer, der har svaret ja til at være institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder. Tallene inkluderer institutledere og ph.d.-studerende. Spørgsmålet lød: "Nedenfor er en række udsagn om håndtering af sager om forskningsfrihed i din rolle som institutleder, forskningsleder eller ph.d.-programleder. Vi vil bede dig angive, hvor enig eller uenig du er i følgende udsagn:..."

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.13 Nedenfor beskrives fire situationer i forbindelse med et eksternt finansieret forskningsprojekt. Vi vil bede dig læse beskrivelserne og markere, hvorvidt du mener, den pågældende situation sætter din forskningsfrihed under pres

	Antal	Andel	N
Situation A: Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres	134	12 %	1.105
Situation B: Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres	270	25 %	1.095
Situation C: Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres	686	62 %	1.098
Situation D: Ja, det sætter min forskningsfrihed under pres	862	78 %	1.099

Note: Alle situationer starter på følgende måde: "Du har fået en flerårig bevilling fra en ekstern bevillingsgiver til at undersøge et område, som du gennem mange år har ønsket at kaste dig over. Det er aftalt i bevillingen, at der skal offentliggøres et notat med de væsentligste resultater fra projektet samt en række videnskabelige artikler. Forskningsprojektet har kørt nogle år, og det nærmer sig sin afslutning. Notatet ligger i et færdigt udkast, og en artikel baseret på notatets konklusioner er på vej".

Situation A: Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet.

Situation B: Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Noget tid, efter bevillingsgiveren har fået notatet, inviterer de dig til et møde, hvor I kan drøfte notatet og undersøgelsens resultater, da de har spørgsmål og kommentarer til det.

Situation C: Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver vender tilbage med kommentarer og peger bl.a. på, at ét af projektets hovedresultater kun behandles meget kortfattet i konklusionen og vil gerne have, at det får samme omtale som de øvrige hovedresultater fra projektet.

Situation D: Bevillingsgiveren kontakter dig og spørger, om de må læse udkastet til notatet. Bevillingsgiver skriver efterfølgende tilbage, da de oplever, at ét af resultaterne fra projektet er kontroversielt og samtidig ikke er tilstrækkeligt underbygget. De beder dig om at se nærmere på dette resultat og oveveje, hvorvidt det skal med i notatet.

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.14 Hvornår modtog du din ph.d.-grad?

Gennemsnitsåret for modtagelse af ph.d. (årstal)	2004
Medianåret for modtagelse af ph.d. (årstal)	2005
Er ph.d.-studerende (antal)	272
Har ikke ph.d.-grad (antal)	111

Note: Tallene inkluderer institutledere og ph.d.-studerende. Spørgsmålet lød: "Hvornår modtog du din ph.d.-grad?". Respondenter har kunnet angive årstal eller svare, at de er ph.d.-studerende eller ikke har en ph.d.-grad.

Kilde: VIVE 2018.

Bilagstabel 6.15 Har du lyst til at deltage i et personligt interview i forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen?

	Antal	Andel
Ja	130	9 %
Nej	1.256	91 %
Total	1.386	100 %

Note: Tallene inkluderer institutledere og ph.d.-studerende. Spørgsmålet lød: "I forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen afholdes en række fortrolige personlige interview med forskere på Århus Universitet, der har oplevet at blive presset til at ændre, tilbageholde eller undlade at offentliggøre forskningsresultater. Har du lyst til at deltage i et sådant interview? VIVE sikrer i både behandling af data og afrapportering, at de enkelte forskere, der udtaler sig, ikke kan genkendes. Interviewet afvikles eventuelt telefonisk på et tidspunkt, der passer dig".

Kilde: VIVE 2018.

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Bilag - Pkt. 6 - 1) Pressemeddelelse fra rektor og formændene for Akademisk Råd samt fælles-tillidsrepræsentanten på AU

Akademiske Råd og ledelsen på Aarhus Universitet gør fælles sag mod pres på forskningsfriheden

Af rektor Brian Bech Nielsen samt styregruppen: fællestillidsrepræsentant Olav W. Bertelsen, formand for akademisk råd BSS, Osman Skjold Kingo, formand for akademisk råd ST, Marit-Solveig Seidenkrantz, formand for akademisk råd Arts, Merete Wiberg, formand for akademisk råd Health, Helle Prætorius Øhrwald

I februar viste en Politiken-undersøgelse, at en ikke uvæsentlig del af de danske universitetsforskere, havde oplevet at få deres forskningsfrihed sat under pres.

Det mente vi på Aarhus Universitet (AU) var en så væsentlig problemstilling, at vi igangsatte vores egen undersøgelse med formændene for de akademiske råd og fællestillidsrepræsentanten på AU som styregruppe. Den uvildige undersøgelse er gennemført af Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE).

Målene var at blive klogere på, hvor og hvordan presset opstår, hvordan forskerne reagerer på det, og ikke mindst igangsætte en proces i ledelsen og i de akademiske råd, så vi kan afværge fremtidigt pres mod forskningsfriheden.

Forskningsfrihed er helt afgørende for, at samfundet kan have tillid til universiteternes forskning. Det gælder særligt i en tid, hvor misinformation spredes med lynets hast, og hvor det kan være svært at skelne sandt fra falsk. Derfor skal vi værne om forskningsfriheden, og vi skal leve op til de europæiske universiteters Magna Carta, der bl.a. understreger, at forskningsfrihed er et grundlæggende princip for universiteternes virke, og at regeringer og universiteter på hvert sit område skal garantere og fremme respekten for dette grundlæggende krav.

Det er således både universiteternes og regeringens – ja alle der samarbejder om forskning og forskningsformidling ansvar, at forskningsfriheden og forskernes integritet respekteres. Men lad os begynde med at fejre for egen dør.

Først og fremmest bekræfter undersøgelsen heldigvis, at flertallet af forskerne ikke oplever pres i forbindelse med offentliggørelse af deres forskning. Af de knap 1.500 (34 procent af de adspurgte), som har valgt at deltage i undersøgelsen, har 190 forskere dog erklæret, at de har følt sig presset på forskningsfriheden. Dermed bekræfter AU's undersøgelse billedet fra Politikens rundspørge, skønt de to undersøgelser ikke er umiddelbart sammenlignelige. Resultatet viser klart, at for mange oplever pres i forbindelse med deres forskning. Det er ikke acceptabelt.

Undersøgelsen på AU er offentliggjort på AU.DK og VIVE. DK, men kort fortalt viser den, at:

- forskere på alle fakulteter oplever pres
- myndighedsbetjening og indtægtsdækket virksomhed skiller sig ud
- presset kommer fra mange kilder – ikke mindst fra ministerier, ledelseslag, private virksomheder og kollegaer
- der er behov for tydeligere retningslinjer – centralt og lokalt

- ledelseslag tager forskningsfrihed meget alvorligt – men meget få forskere henvender sig til deres leder

Hvordan kommer vi videre?

Et vigtigt formål med forskningsfrihedsundersøgelsen på AU, er netop at have et fælles diskussionsgrundlag som vi kan finde løsninger ud fra. På et netop afsluttet seminar mellem ledelsen og de akademiske råd på AU nåede man frem til følgende forslag, der nu skal drøftes på hele universitetet:

- Udfærdige tydeligere retningslinjer både centralt og lokalt for forskningsfrihed og håndtering af pres på samme
- De akademiske råd ved hvert fakultet udpeger en uafhængig forskningsambassadør, hvor medarbejdere anonymt kan indberette pres og få sparing/rådgivning
- Der nedsættes et centralt udvalg, der med armslængde til ledelsen behandler sager om brud på forskningsfrihed med indstilling til rektor
- Udvalget udfærdiger en årlig rapport, der tilgår de akademiske råd, universitetsledelsen og bestyrelsen
- Alle ledere og medarbejdere skal grundigt indføres i retningslinjerne og forskningsambassadørernes og det centrale udvalgs funktion.
- Kurser i ansvarlig forskningspraksis for forskere skal indeholde en komponent om forskningsfrihed og udbredes som et tilbud til alle videnskabelige medarbejdere.

Selvom vi nu begynder at skabe klarere rammer om forskernes arbejde på AU, så kommer vi ikke presset til livs. Universitetet samarbejder bredt med eksterne aktører, og et universitet er en arbejdsplads, hvor kritik er et livsvilkår, hvor konkurrencen er skarp, og hvor man i princippet skal være skeptisk over for sine nærmeste kollegers arbejde. Det er ikke en let øvelse at reducere det oplevede pres, men denne undersøgelse giver et godt afsæt for at tage fat på problemet.

Som tidligere nævnt kommer en meget stor del af presset ude fra. Universiteterne finansierer i stigende grad deres forskning ved at hente midler fra offentlige eller private fonde eller fra private virksomheder. Samtidig viser undersøgelsen, at presset især opleves ved myndighedsopgaver og indtægtsdækket virksomhed. Derfor skal vi også kunne modstå eksternt pres. Vi vil derfor understrege overfor politikere, embedsmænd, industrien og andre eksterne samarbejdspartnere, at forskningsfriheden skal tages alvorligt.

Målet er at skabe klare rammer om samarbejdet og processen frem til offentliggørelse af resultater. Lykkes det, har vi skabt et rigtigt godt fundament til det fremtidige forskningssamarbejde både internt og eksternt med respekt for forskningsfriheden.

Beskrivelse af udmøntningsmodel for Pionercentre

Formål:

Etableringen af Pionercentrene er en ambitiøs national satsning som sker i tæt samarbejde mellem Danmarks Grundforskningsfond, flere af de største private fonde og universiteterne. Dette samarbejde giver gennem et særdeles højt fagligt og økonomisk ambitionsniveau en unik mulighed for at tiltrække forskere på allerhøjeste internationale niveau. Ambitionen er at etablere excellente forskningsmiljøer med både topforskere og studerende, der skaber banebrydende forskningsresultater, og som internationalt er anerkendt som forskningens absolutte pionere inden for deres felt.

Formålet med initiativet er at etablere 2-3 samfinansierede forskningscentre i den absolutte verdenselite. Pionercentrene skal under ledelse af ekstraordinært dygtige forskningsledere, som er særligt rekrutteret til at lede centrene, bedrive grundforskning med potentiale til at transformere deres felt gennem nye opdagelser og forståelser af verden og os selv.

Initiativet vil udgøre en unik platform for at tiltrække absolutte topforskere til danske forskningsinstitutioner i den globale konkurrence.

Initiativet er nyskabende idet, at der i endnu højere grad end tidligere lægges vægt på samfinansiering mellem Danmarks Grundforskningsfond og flere af de private danske forskningsfinansierende fonde; Carlsbergfondet, Lundbeckfonden, Novo Nordisk Fonden og Villumfonden.

Pionercenter

Et samfinansieret Pionercenter er en i dansk sammenhæng ekstraordinær ambitiøs forskningssatsning med fokus på væsentlige videnskabelige nybrud. Nybrud som sigter mod at transformere eller udvikle centrale forståelser eller antagelser inden for et givent forskningsområde, der både kan være mono- og tværfagligt.

Centrene får stor forskningsmæssig frihed, økonomisk kontinuitet og en lang tids-horisont. I kraft heraf forventes det, at centrene kontinuerligt gennem bevillingsperioden har veldefinerede risikobetonede delprojekter, som i særlig grad har potentiale til at pionere forskningsområdet på højeste internationale niveau.

Forskningsenhederne skal tilknyttes ét eller flere danske universiteter, og de skal danne rammen om et miljø, der ud over topforskning også har fokus på at uddanne den næste generation af topforskere og gennem forskningsbaseret undervisning samt tiltag målrettet særligt talentfulde studerende.

Forskningsenhederne skal ledes af centerledere, som med deres helt ekstraordinært høje forskningsniveau er blandt verdens bedste forskere. Centerlederen skal rekrutteres i den globale forskningsverden, men centeret skal virke til gavn for dansk forskning.

24. oktober 2018

Styrelsen for Forskning og Uddannelse

Forskning og Forskningsbaserede Uddannelser

Bredgade 40
1260 København K
Tel. 3544 6200
Fax 3544 6201
sfu@ufm.dk
www.ufm.dk

CVR-nr. 1991 8440

Sagsbehandler
Joakim Quistorff-Refn
Tel. 72 31 83 03
jqr@ufm.dk

Ref.-nr.
Dokument nr.

Bevillingsperioden for et Pionercenter er som udgangspunkt op til 15 år med periodvis evalueringer/besøg af advisory boards. Den økonomiske ramme for hvert center er på mellem 200-450 mio. kr. over op til 15 år inkl. overhead/indirekte projektkomkostninger.

Etableringen af et Pionercenter skal give mulighed for at realisere ekstraordinære forskningsvisioner med særligt gode rammer hvad angår tidshorisont, økonomi, og fleksibilitet. Derfor skal den skitserede økonomiske og tidsmæssige dimensionering tilpasses det konkrete projekt, hvis særkende skal være de høje faglige ambitioner og ikke på forhånd definerede rammer.

Aftalen for fordelingen af forskningsresserven for 2019 ligger nu fast, med et øremærket beløb til Pionercentrene på 180 mio. kr. Fondene har videre haft mulighed for at drøfte beløbsrammen internt og på den baggrund skal arbejdsgruppen igen drøfte den nu justerede ramme på 200-450 mio. kr. per bevilling (se bilag 1.1 om bevillingsstørrelser).

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Overordnet udmøntningsmodel

De danske universiteter [og Danmarks Frie Forskningsfond] anmodes om at indstille relevante kandidater fra alle fagområder til modtagelse af bevilling.

Der nedsættes et internationalt ekspertpanel til at forestå bedømmelse af de indstillede kandidater. Det internationale ekspertpanel laver en shortlist på 6-10 kandidater.

De deltagende fonde afsøger sammen mulighederne for samfinansiering ud fra panelets shortlist.

Fondene sammensætter herefter en liste over de kandidater, der kan opnå enighed om samfinansiering af, og først herefter kontaktes kandidaterne med en invitation til at udarbejde en indledende projektbeskrivelse og et tilsvarende budget inden for den aftalte økonomiske ramme.

Fondene beder det internationale ekspertpanel om en udtalelse/bedømmelse af projektbeskrivelserne, og inviterer de udvalgte kandidater til et interview.

Fondene anvender herefter ekspertpanelets udtalelser vejledende og træffer beslutning om, hvem der tilbydes bevilling.

Bevillingerne offentliggøres ved ministeren i samarbejde med de bevilgende fonde.

De administrative processer omkring udvælgelse, bedømmelse og bevillingsadministration varetages af Danmarks Grundforskningsfond både praktisk og økonomisk.

Etablering af internationalt ekspertpanel

Til vurdering og shortlisting af kandidater til Pionercenter-bevillinger nedsættes et internationalt ekspertpanel. Panelets medlemmer skal være på mindst samme forskningsmæssige niveau, som de kandidater der skal tiltrækkes til centrene, og må meget gerne allerede selv have realiseret forskningsmæssige resultater svarende til det, der er sigtet med Pionercentre. Panelmedlemmerne skal således være veletablerede forskere med en internationalt anerkendt karriere på højeste niveau. Medlemmerne skal have bred erfaring med forskningsledelse og som udgangspunkt selv have bidraget med egentlig transformativ forskning.

Panelet skal dække alle fem faglige hovedområder: naturvidenskab, sundhedsvidenskab, teknisk videnskab, samfundsfag og humaniora. Repræsentation af hovedområder i panelet skal afspejle fordelingen i de offentlige forskningsinvesteringer. Panelet vil bestå af én formand og seks menige medlemmer hvoraf 2-3 repræsenterer det humanistisk/samfundsvidenskabelige område og 4-5 repræsenterer de natur- sundheds- og tekniske-videnskaber.

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Det tilstræbes, at panelet har en ligelig kønsmæssig sammensætning og så vidt muligt har repræsentation både inden for og uden for Europa.

Kriterier for paneldeltagere:

- Anerkendte forskere på højeste internationale niveau
- Bred erfaring med forskningsledelse
- Anerkendte og markante grundforskningsresultater
- Erfaring med forskningsbedømmelse
- Solid international erfaring

Panelmedlemmerne foreslås og indstilles af de deltagende fonde. Ministeren udpeger panelmedlemmerne på baggrund af en indstilling fra fondene.

Panelmedlemmerne tilbydes et honorar på 4.000 Euro til de menige medlemmer samt 5.000 Euro til formanden, herudover dækkes alle udgifter i forbindelse med møder og transport. Dette varetages af Danmarks Grundforskningsfond og dækkes af fondens administrative engagement.

Proces for kaldelse

For at styrke muligheden for at rekruttere blandt en relativt lille gruppe af ekstraordinært dygtige forskere skal tildelingen af midlerne ske gennem kaldelse. Det betyder, at et ganske lille antal personer skal tilbydes at redegøre for et projekt med tilhørende budget, som giver de finansierende fonde mulighed for at tage endelig stilling til bevillingen.

De danske universiteter samt Danmarks Frie Forskningsfond anmodes om at af søge mulige kandidater i det globale forskersamfund og indstille de bedst egnede

(op til 5 forslag per aktør) til en såkaldt longlist. Til hvert forslag tilknyttes en kortfattet begrundelse, som forholder sig til de fastsatte kriterier.

Arbejdsgruppen skal drøfte, om Danmarks Frie Forskningsfond (DFF) selv skal kunne indstille 5 kandidater, eller om de alternativt skal kunne foreslå fx 10 kandidater til inspiration for universiteterne. Hvis DFF gives mulighed for selv at indstille kandidater, er kandidaterne ikke sikret et engagement hos et universitet, på den anden side kan indstillingsretten fra DFF som uafhængig aktør netop sikre, at der ses ud over de enkelte institutioners perspektiv.

Det internationale ekspertpanel vil med udgangspunkt i de indstillede kandidater og ud fra nedenstående kriterier for centerlederen pege på en mindre gruppe af kandidater (op til 10), som vil være særligt egnede til at modtage bevilling. En såkaldt shortlist.

De samfinansierende fonde behandler ved et fælles møde de indstillede kandidater og udvælger de kandidater, som kan samfinansieres inden for de økonomiske rammer og fondenes fundatser. Fondene kan vælge at invitere andre forskningsfinansierende fonde til at deltage i samfinansieringen.

De udvalgte kandidater kontaktes først i denne fase og inviteres til at udarbejde en projektbeskrivelse med redegørelse for universitetstilknytning blandt de indstillende institutioner samt budget efter nærmere specificerede retningslinjer. Kandidaten vil i den forbindelse udarbejde budget i samarbejde med den ønskede værtsuniversitet.

Samtidig med invitationen til at udarbejde projektbeskrivelsen inviteres kandidaten til interview og præsentation af det foreslåede projekt.

Arbejdsgruppen skal drøfte, om kandidaterne skal inviteres til en indledende samtale/interview før de inviteres til at udarbejde en projektbeskrivelse. Formålet ville i så fald være, at øge forståelsen af initiativet og styrke sandsynligheden for, at de kaldte kandidater ønsker at indlevere en projektbeskrivelse.

På baggrund af det gennemførte interview samt en bedømmelse fra ekspertpanelet behandler de finansierende fonde de modtagne projektbeskrivelser med henblik på endelig tilsagn om bevilling. Den endelige bevilling vil forudsætte, at der indgås kontrakt mellem bevillingshaver, bevillingsgivere og værtsuniversitet/universiteter.

Kaldelsesprocessen vil således have syv trin:

Trin	Proces	Aktør	Antal kandidater
1	Forslag af relevante kandidater (bevillingsmodtagere)	Universiteter [og DFF]	Op til 40 [45]
2	Shortlisting af kandidater efter fastsatte kriterier	Internationalt panel	Op til 10
3	Drøftelse af kandidater	Fonde	2-3
4	Kontakt til kandidaterne og indhenting af Projektbeskrivelse + budget	Inviterede kandidater	2-3

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

5	Udtalelse/bedømmelse af projektbeskrivelser	Internationalt panel	2-3
6	Interview	Fonde og inviterede kandidater	2-3
7	Godkendelse og bevilling (kontrakt)	Fonde	2-3

Antallet af kandidater fra trin 3-7 tilpasses det antal kandidater, der kan opnå tilslutning om samfinansiering til bevilling fra de bevilgende fonde. Der inviteres kun det antal kandidater, der kan opnå enighed om at finansiere, men alle inviterede kandidater er ikke garanteret bevillig før bedømmelsen af projektbeskrivelse og interview. Der kan etableres en prioriteret liste af kandidater, som gør det muligt at invitere yderligere kandidater, hvis der takkes nej fra allerede inviterede kandidater eller hvis det vurderes, at det beskrevne forskningsprojekt ikke lever op til initiativets formål.

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Bevillingsmodtagere tilbydes en fast stilling ved værtsinstitutionen, bevillingshaveren kan ikke have sin hovedstilling ved et andet universitet i bevillingsperioden.

Vurderingskriterier

Pionercenter-bevillingerne gives til en forskningsleder, som skal stå i spidsen for en forskergruppe med et nyskabende grundforskningsprojekt med klare transformative ambitioner. Kandidaterne skal derfor kunne dokumentere, at de evner at drive projekter med ambitionen om at rykke forskningsfronten på fundamental vis inden for deres fagområde. Kandidaterne skal ikke nødvendigvis allerede have leveret fundamentale videnskabelige nybrud, men skal kunne demonstrere, at de har leveret væsentlige bidrag til udviklingen af deres felt.

Kandidatens faglige profil og ekstraordinære høje niveau skal kunne løfte og videreudvikle et allerede eksisterende miljø ved et dansk universitet, eller opbygge et nyt fagligt miljø ved en relevant institution og dermed etablere et helt nyt forskningsområde i dansk kontekst.

Kandidaterne skal samtidig have en betydelig international erfaring som forskningsleder og være internationalt anerkendt som topforsker inden for sit felt. Dermed skal kandidaten også kunne tiltrække de stærkeste internationale samarbejdspartnere.

I forhold til centerlederen gælder det at:

- Centerlederen skal have et ekstraordinært højt forskningsniveau
- Centerlederens forskning skal være i international særklasse
- Centerlederen skal have udvist en særlig evne til at få visionære forskningsideer, der har demonstreret transformativt potentiale og sigtet mod at ændre specifikke opfattelser/paradigmer inden for et givent forskningsområde

- Centerleder skal have demonstreret en særlig evne til med succes at have holdt fokus på kontinuerlig prioritering af udvalgte risikobetonede projekter i sin forskningsportefølje
- Centerleder og centrets kernegruppe skal være velegnet til – ved et dansk universitet – at etablere et kreativt og dynamisk internationalt miljø, som kan uddanne den næste generation af topforskere.
- Centerlederen skal være drevet af et stærkt ønske om at inddrage og dele sin forskning med studerende og yngre forskere på alle niveauer.
- Centerleders skal have international erfaring som forskerleder

I forhold til forskningsprojektet gælder det at:

- Den overordnede forskningsidé skal være udpræget original og ambitiøs.
- Den overordnede forskningsidé skal sandsynliggøre et potentiale til at indfri forventningen om fundamentale, videnskabelige nybrud
- Forskningsprojektets samlede portefølje skal indeholde risikobetonede projekter. Det vil blive vægtet positivt, at det sandsynliggøres, at netop disse risikobetonede projekter i særlig grad har potentialet til at fremme den samlede forskningsporteføljes chancer for videnskabelige gennembrud.
- Projektideen skal demonstrere forskningslederens engagement i det specifikke projekt og til knytningen til en dansk institution.

**Styrelsen for Forskning og
Uddannelse**

Budget og samfinansiering

Bevillingen kan dække udgifter til løn, rejseomkostninger og konferencer, driftsudgifter, udstyr og materialer.

På baggrund af en overordnet drøftelse af panelets shortlist, er der klarhed over hvilke kandidater, som kan samfinansieres ud fra overensstemmelse mellem centrenes forskningsfelt og fondenes fundatser. Finansieringen af de enkelte projekter sker gennem en fleksibel model og kan dækkes af alle fonde eller nogle fonde alt efter fondenes ønsker. Danmarks Grundforskningsfond skal deltage i finansieringen i alle bevillinger.

Eksempler på fleksibiliteten i udmøntningsmodellen:

Kandidat nr. 1 kan samfinansieres af Fond 1, Fond 2 og Danmarks Grundforskningsfond.

Kandidat nr. 2 kan samfinansieres af Fond 1, Fond 3, Fond 4 og Danmarks Grundforskningsfond.

Kandidat nr. 3 kan samfinansieres af Fond 2 og Danmarks Grundforskningsfond.

Ved samfinansiering er der i Danmarks Grundforskningsfonds bidrag til den samlede finansiering indeholdt 44 pct. overhead til universitetet/universiteterne jf. budgetvejledningen.

De private fonde, som deltager i finansieringen, ønsker at give mulighed for Full Cost dækning af deres del af bevillingen.

Full Cost dækning af bevillingen hviler på et totalt og gennemsigtigt omkostningsbudget etableret i samarbejde mellem det eller de husende universiteter og centerlederen ud fra de nedenfor beskrevne retningslinjer.

Et totalomkostningsbudget indeholder en fuld udspecificering af alle omkostninger, der vedrører projektet. Det gælder eksempelvis løn, rejser, konferencer, materialer, instrumenter, adgang til infrastruktur, projektets husning herunder husleje, forbrug mv., projektets henførbare administrative omkostninger herunder økonomi, personale, service mv. Derimod vedrører den overordnede ledelse på dekan- eller rektorniveau på institutionen hvor projektet er indlejret ikke projektet og regnes eksempelvis ikke som omkostning.

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Arbejdsgruppen skal tage en nærmere drøftelse af hvordan et totalomkostningsbudget skal udarbejdes, og hvad det skal indeholde.

Det endelige budget skal rumme en del med fast overhead og en del med full-cost udspecificering, som svarer til henholdsvis bevillingsandelen fra Danmarks Grundforskningsfond og fra de private fonde.

Kontraktmodel

Der indgås kontrakt mellem bevillingsmodtager, det/de danske universitet/universiteter og de samfinansierende fonde. Kontrakten tager i sin form udgangspunkt i den standard kontraktmodel, der anvendes ved etablering af Centers of Excellence i regi af Danmarks Grundforskningsfond, og som er velkendt af de danske universiteter.

Kontraktens hoveddel indeholder navnlig definition og bestemmelser vedrørende:

- bevillingens formål
- varighed og fordeling af midler
- værtsuniversitetet
- centerlederen
- budget og regnskab
- nationalt og internationalt samarbejde
- ansættelsesforhold
- forskningens gennemførelse og monitorering
- undervisning
- lokaler, apparatur/udstyr
- immaterielle rettigheder
- anden anvendelse af forskningsresultater herunder offentliggørelse
- opsigelse
- indlejring

- forskningsintegritet
- endeligt lovvalg og værneting.

Se bilag 1.2 med eksempel på Danmarks Grundforskningsfonds standardkontrakt.

I tillæg udspecificeres en række forhold i bilag til kontrakten. Det kan være forhold vedrørende forskningsplan, ansættelsesforhold, budget, lokaler evt. indlejring og internationalt samarbejde.

Governance/løbende styring

De samfinansierende fonde følger centerets udvikling på baggrund af en årlig af-rapportering fra centret, samt ved deltagelse i et årligt opfølgningssmøde.

Pionercentrene evalueres i udgangspunktet efter 6, 10 og 13 år af et internationalt advisory board på tre topforskere inden for pionercentrets forskningsområde. Advisory boardet sammensættes af de samfinansierende fonde med forslag fra bevil-lingshaver. Evalueringsfrekvens tilpasses det enkelte projekts tidshorisont i forbin-delse med kontraktindgåelsen. Evalueringerne vil give mulighed for, at projektet afsluttes før planlagt, hvis forløbet og udviklingen ikke er tilfredsstillende. De nær-mere rammer specificeres i kontrakten.

Centrene indlejres på et eller flere danske universiteter, med én institution som be-villingsadministrator. Styringsmæssigt referer centerlederen til rektor eller dekan alt efter hvad der passer til det konkrete projekt og værtsinstitutionens organise-ring.

Se bilag 1.3 om modeller for bevillingslængde og evaluering

Habilitet

For at undgå indbyggede habilitetskonflikter i udmøntningsmodellen, er den tilret-telagt med en afpasset rollefordeling i forhold til nedenstående fire centrale opga-ver:

- Indstilling af mulige kandidater (universiteterne [og DFF])
- Indstilling af internationalt ekspertpanel (de deltagende fonde)
- Vurdering og shortlisting af kandidater (det internationale ekspertpanel)
- Bedømmelse og udvælgelse af kandidater/projekter (de deltagende fonde (med inddragelse af udtalelse fra det internationale ekspertpanel)

Universiteterne og DFF indstiller potentielle kandidater til panelet. Panelet udpe-ges af fondene og ministeren, som til gengæld ikke kan indstille kandidater.

Det er således vigtigt at sørge for, at de, der indstiller potentielle bevillingsmodta-gere, ikke også deltager i de endelige beslutninger om kaldelse og tildeling af be-villing.

Bindende retningslinjer for inhabilitet (bilag 1.4) vil gælde for det internationale ekspertpanel samt for de bedømmende fondsrepræsentanter.

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Retningslinjer for projektbeskrivelser

Da der er tale om basale grundforskningsprojekter med transformativt sigte, kan og skal resultaterne for studierne ikke beskrives i detaljer. Projektbeskrivelsen skal beskrive de nødvendige rammer og metoder, der skal arbejdes med, samt de ambitiøse mål for projektet. Projektbeskrivelsen skal indeholde en arbejds- og projektplan, der lever op til de beskrevne rammer for styring og løbende evalueringer, samt et overordnet budget for den samlede bevillingsperiode. Projektbeskrivelsen skal særligt redegøre for, hvordan centeret virker til gavn for dansk forskning.

Projektbeskrivelsen og budgettet formuleres i to faser.

Styrelsen for Forskning og
Uddannelse

Fase 1

Den første mere overordnede og rammesættende projektbeskrivelse samt budget affattes i forbindelse med selve kaldelsen. Denne danner grundlag for interviewet og den endelige afgørelse om hvem der tilbydes bevilling.

Fase 2

Den anden fase består i en fuld beskrivelse af projektet med planlagte delprojekter og detaljeret budget for hele den planlagte periode. Projektbeskrivelsen og budgettet fra anden fase udarbejdes i tæt samarbejde med institutionerne og indgår som bilag i kontrakten mellem de deltagende parter. Bl.a. under hensyntagen til den forventede lange bevillingsperiode vil der være stor frihed til omprioriteringer og faglige omstruktureringer undervejs i koordination mellem alle parter.

Udviklingen i projektet følges løbende af bevillingsgiver og administrerende institution.

Arbejdsgruppen skal drøfte specifikke krav til projektbeskrivelse og budget herunder arbejdsplan, delprojekter milepæle og relationen til de løbende evalueringer samt stop/go betingelser med udgangspunkt i vedlagte bilag 1.5.